

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
Kauppatieteellinen tiedekunta
Kansainvälinen markkinointi

Lehtoranta Mika, Varis Leena

**“YRITÄ EDES!” – YRITYSTEN NÄKÖKULMIA
YRITTÄJYYSKASVATUKSEEN**

Työn ohjaaja/tarkastaja: Professori Sami Saarenketo
2. tarkastaja: Professori Jaana Seikkula-Leino

TIIVISTELMÄ

Tekijät:	Lehtoranta, Mika & Varis, Leena
Tutkielman nimi:	"Yritä edes!" – Yritysten näkökulmia yrittäjyyskasvatukseen
Tiedekunta:	Kauppateieteellinen tiedekunta
Pääaine:	Kansainvälinen markkinointi
Vuosi:	2011
Pro gradu –tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 109 sivua, 11 kuvaa, 4 taulukkoa, 1 liitettä
Tarkastajat:	prof. Sami Saarenketo prof. Jaana Seikkula-Leino
Hakusanat:	yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, yritys- ja oppilaitosyhteistyö
Keywords:	entrepreneurship, entrepreneurship education, company- and learning institution cooperation

Tässä tutkimuksessa selvitettiin yritysten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta Suomessa sekä sitä, miten yritykset kokevat yhteistyön oppilaitosten kanssa. Kiinnostuksen kohteena oli ennen kaikkea selvittää miksi yritykset lähtevät mukaan yrittäjyyskasvatukseen ja miten yhteistyötä oppilaitosten kanssa tulisi kehittää. Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelun keinoin. Tarkoitusta varten haastateltiin kymmentä yrittäjää tai yrityksen edustajaa, joilla kaikilla oli kokemusta yritys-oppilaitosyhteistyöstä. Tutkittavaan joukkoon mahtui niin isoja kuin pieniäkin yrityksiä. Yritykset kokivat, että osallistuminen yrittäjyyskasvatukseen on mielekästä ja ehdottoman tarpeellista. Yritysten mielestä on tärkeää päästä rakentamaan vuorovaikutusta oppilaitosten kanssa ja näin välittää realistista työelämäkuvaa. Yritykset eivät juurikaan lähde toimintaan mukaan tavoitellakseen omia hyötyjä, vaan toiminta perustuu enemmänkin haluun olla mukana vaikuttamassa nuorten käsityksiin työelämästä. Yritykset myös kokivat, että yhteistyötä ei ole tavoitteellistettu riittävästi ja varsinaisia onnistumista mittaavia tekijöitä ei toiminnassa ole. Ainoastaan isojen ja pienten yritysten välillä oli nähtävissä eroja hyötyjen ja tavoitteiden suhteen, eli isoilla yrityksillä hyödyt ja toiminnan tavoitteet on tarkemmin määritelty.

ABSTRACT

Author: Lehtoranta, Mika & Varis, Leena
Title: "Just try!" – Companies' viewpoints on entrepreneurship education
Faculty: LUT, School of Business
Major: **International Marketing**
Year: 2011
Master's Thesis: Lappeenranta University of Technology
109 pages, 11 figures, 4 tables, 1 appendixes
Examiners: prof. Sami Saarenketo
prof. Jaana Seikkula-Leino
Keywords: entrepreneurship, entrepreneurship education, company- and learning institution cooperation

The purpose of this research was to examine companies' views on entrepreneurship education in Finland and how companies experience cooperation with learning institutions. Main interest was to examine why companies take part in entrepreneurship education and how the cooperation with learning institutions should be developed. This study was carried out as a qualitative study. Thematic interview was used to collect the data. The data consists of the interviews of ten companies or entrepreneurs who all had experience on company and learning institution cooperation. The group consisted on both large and small companies. The companies experienced that taking part in entrepreneurship education is meaningful and absolutely necessary. Companies view was that it is important to build interaction with learning institution and to provide realistic image about working life. Companies do not, in effect, take part in entrepreneurship education in order to pursue their own interests but the activity is based more on desire to affect young peoples outlook towards working life. Companies also felt that the cooperation does not have sufficient objectives and actual factors to measure the success. With respect to benefits and objectives, differences between large and small companies can be seen. Large companies have the benefits and objectives more accurately defined.

Alkusanat

Tahdomme kiittää työmme valmistumisesta ohjaajiamme, professori Jaana Seikkula-Leinoa Turun yliopistosta sekä professori Sami Saarenketoa Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta. Lisäksi tahdomme kiittää Elena Ruskovaaraa Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta, joka on auttanut monissa käytännön asioissa ja tukenut ja kannustanut meitä projektissamme.

Lisäksi kiitämme Lappeenrannan teknillistä yliopistoa joustavuudesta poikkitieteellisen aiheen tukemisessa ja mahdollisuudesta tehdä gradu parityönä.

Lisäkiitos vielä YVI-hankkeelle ja koko tutkimusryhmälle avusta, neuvoista ja innostuksesta. Lisäksi kiitämme hankkeesta, edellä mainittujen lisäksi, Marja-Leena Ruostesaarta ja Eliisa Trobergia. Kiitoksen ansaitsevat myös tutkimukseemme osallistuneet yritykset ja yrittäjät.

Kiitämme myös toisiamme, koska kumpikin on potkinut prosessia hyvällä hengellä eteenpäin. Viimeiset kiitokset lähetämme Jyväskylän Tiimiakatemiaan ja opetusneuvos Johannes Partaselle, joka omalla luovalla hulluudellaan on antanut meille innostuksen liike-elämää ja yrittäjyyttä kohtaan.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	8
1.1 Tutkielman taustaa	8
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	11
1.3 Tutkimuksen viitekehys ja kirjallisuuskatsaus	12
1.4 Keskeiset käsitteet.....	15
1.5 Tutkimuksen toteuttaminen ja rakenne	17
2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS.....	19
2.1 Yrittäjyys	19
2.1.1 Yrittäjyys yhteiskunnallisena ilmiönä	21
2.1.2 Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys.....	22
2.2 Yrittäjyyskasvatus	25
2.2.1 Yrittäjyyskasvatus eri kouluasteilla	29
2.2.2 Koulun ja yritysten yhteistyö.....	30
2.2.3 Yritys- ja yhteiskuntavastuu.....	34
2.2.4 Työelämävalmiudet.....	38
2.2.5 Hyödyt yritykselle	40
2.3 Yrittäjyyskasvatus käytännössä	42
2.3.1 Yhteistyömuotoja.....	42
2.3.2 Esimerkkejä koulun ja yritysten yhteistyöstä	44
2.3.3 Oppilaitos-yritysyhteistyö lukuina	45
2.3.4 Yrittäjyyskasvatushankkeita	48
2.4 Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen ja toimenpidesuosituksset.....	50
2.4.1 Arviointi.....	51
2.4.2 Itsearviointi.....	51
2.5 Yrittäjyyskasvatuksen tulevaisuus.....	52
2.6 Tulevaisuuden rakenteet.....	53
3 TUTKIMUSMENETELMÄT	56
3.1 Teemahaastattelu	56
3.2 Haastateltavien valinta	58
3.3 Teemahaastattelujen suorittaminen	59
3.4 Haastattelun testaus.....	60
3.5 Tutkimuksen luotettavuus.....	60
4 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN NYKYTILA YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA	63
4.1 Yrittäjyyskasvatus käytännössä	63
4.2 Koulujen ja yritysten välinen yhteistyö	68
4.3 Hyödyt yritykselle	73
4.4 Yrittäjyyskasvatuksen haasteet	76
5 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA	83
5.1 Yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallinen vastuu.....	83
5.2 Tulevaisuuden työelämävalmiudet	85
5.3 Koulujen ja yritysten yhteistyön kehittäminen	90

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	95
6.1 Tutkimustulokset.....	95
6.2 Jatkotutkimusehdotukset	99
LÄHDELUETTELO.....	100

LIITTEET

Liite 1   Kysymyslomake

Kontribuutiot työhön

Lehtoranta, Mika

Kappaleet 1 – 1.3, 2 – 2.2, 3.4 – 3.5, 4 – 4.4

Varis, Leena

Kappaleet 1.4 – 1.5, 2.3 – 2.6, 3 – 3.3, 5 – 5.3

Kappale 6 on toteutettu yhdessä.

Lisäksi tutkimushaastattelut on toteutettu yhdessä.

1 JOHDANTO

Luukkaisen & Toivolan (1998, 30-31) mukaan yrittäjyyteen ja yrittävyyteen kasvettaessa keskeinen toteuttamismuoto on yritysten ja koulujen verkostoitumisessa, mutta perinteisesti koululaitokset ovat toimineet hyvin sisäänpäin sulkeutuneesti, eivätkä ole pyrkineet tai pystyneet hyödyntämään erilaisia yhteistyömahdollisuuksia. Myös taloudellisen tiedotustoimiston (2009) mukaan kunnon yrittäjyyskasvatusta ei pystytä järjestämään ilman verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä yritysten ja elinkeinoelämän kanssa tai ilman yhteyksiä aitoihin yrityksiin.

1.1 Tutkielman taustaa

Leskisen (2000) mukaan yrittäjyyskasvatus ei taivu helposti perinteiseen kouluympäristöön, koska perinteisesti koulu ja elinkeinoelämä ovat olleet melkoisen kaukana toisistaan niin toimintatapojensa, kuin fyysisen ympäristönsäkin kautta. Luukkaisen & Toivolan (1998, 30-31) mukaan työelämän asettamat vaatimukset yksilöä kohtaan lisääntyvät koko ajan, yritykset toivovat työntekijöiltä tiedonhallinta- ja tiimityöskentelytaitoa, kielitaitoa, sekä ongelmanratkaisu- ja vuorovaikutustaitoa. Koska työssä itsessään opitaan siihen tarvittava erityisosaaminen, toivovat yritykset, että yrittäjämäinen asenne työn tekemiseen olisi yksilöllä jo valmiina.

Seikkula-Leinon (2009, 14, 17) mukaan oppilaitosten ja yrittäjyyskasvatusten oppimisympäristöjä tulee kehittää ja oppijoilla tulee olla mahdollisuus olla suoraan vuorovaikutuksessa yrittäjyyden kanssa. Myös työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä tulee vahvistaa. Tavoite myös on, että vuoteen 2015 mennessä myös yrittäjyyskasvatuksen eri toimijoiden verkostoyhteistyö on vahvistunut kansainvälisellä, valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Luukkainen & Toivola

(1998, 46-48) toteavat, että jotta koulujen ja yritysten yhteistyö olisi mielekästä, tulee sen olla molempia osapuolia hyödyttävää. Kokonaisuutena yhteistyön tulisi olla yhdessä tekemistä ja yhteistoiminnallista. Yhteistyö koetaan molempien osapuolten kannalta mielekkääksi, jos kummatkin osapuolet hyötyvät.

Tämä tutkimus tehdään YVI-hankeeseen, joka on valtakunnallinen ESR-kehittämiprojekti ja siinä kehitetään yrittäjyyskasvatusta sekä ammatillisessa että yleissivistävässä opettajankoulutuksessa. Hankkeessa tuotetaan myös yrittäjyyskasvatukseen virtuaalinen oppimisympäristö, YVI, joka on innovatiivinen virtuaalinen oppimisympäristö yrittäjyyskasvatuksen kehittäjille, esimerkiksi opetuslalle, työ- ja elinkeinoelämälle ja järjestöille. Kyseessä on kansainvälisesti ainutlaatuinen oppimisympäristö, jota kehitetään vaiheittain vuosina 2010 - 2013. Hankkeen rahoittajaviranomaisena toimii Opetushallitus. Hanketta rahoittavat myös Kerhokeskus - koulutyön tuki ry., Työ- ja elinkeinoministeriö: Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelma, sekä Turun Seudun Kehittämiskeskus. (Tiikkala 2011)

Tämä tutkimus pyrkii myös antamaan työkaluja yrittäjyyskasvatuksen mittariston kehittämiseen: Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo on vuonna 2008 aloitettu nelivuotinen ESR-kehittämishanke, jonka aikana rakennetaan yrittäjyyskasvatukselle mittaristo ja mittariston tueksi opaskirja. Mittaristo tehdään perusasteen ja toisen asteen käyttöön ja se rakennetaan tukemaan opettajien, rehtoreiden ja koulutuspäätäjien työtä ja ohjaamaan yrittäjyyskasvatustoimia. Hankkeen koordinaattorina toimii Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja rahoittajana opetushallitus. (Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo)

Mittaristo konkretisoi ja arvioi opettajien toimintaa yrittäjyyskasvattajina sekä ohjaa opetusta ja opetusjärjestelyjä. Mittaristo vakiinnuttaa yrittäjyyskasvatuksen roolia ja sen merkitystä. Mittaristolla on myös pitkän tähtäimen ohjausvaikutus, joka näkyy oppilaitosten toimintakulttuurin

kehittymisessä yrittäjyydelle suotuisammaksi, hyödynnetyissä kumppanuuksissa, laajenevissa oppimisympäristöissä ja yrittäjyyden ymmärryksen kasvuna. Hankkeen lopussa mittaristo sekä opaskirja julkaistaan kansallisesti käyttöön otettavaksi (Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo)

Tämä tutkimus pyrkii antamaan työkaluja mittariston edelleen kehittämiseen koskemaan myös yritys- ja elinkeinoelämää. Mittaristoa on tarkoitus kehittää itsearviointityökaluksi myös yrityksille ja yrittäjille, jotka ovat mukana yrittäjyyskasvatuksessa. Näin ollen myös yrittäjät voivat arvioida omaa toimintaansa yrittäjyyskasvattajina. Myös osa tämän tutkimuksen kysymyksistä pohjaa nykyisen mittariston teemoihin.

Tämän työn tavoitteena on selvittää yritysten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta, jotta tulevaisuudessa oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä voidaan lisätä ja parantaa. Samalla selvitetään, mitä yritykset toiminnalta toivovat ja miten he näkevät yrittäjyyskasvatuksen. Lisäksi selvitetään, mitä hyötyjä yritykset kokevat saavansa osallistumisestaan yrittäjyyskasvatukseen. Toivottavasti tämän tutkimuksen avulla tulevaisuuden yrittäjyyskasvatuksessa voidaan yritykset ottaa paremmin mukaan ja vuorovaikutus koulujen ja yritysten välillä näin ollen lisääntyä. Yrittäjyyskasvatus liittyy oleellisesti niin liiketalous-, kuin kasvatustieteeseenkin. Tämä tutkimus on monitieteellinen, pääpainon ollessa kuitenkin vahvasti liiketaloustieteessä.

Yrittäjyyskasvatuksesta on kirjoitettu ja tutkimus aiheesta lisääntyy koko ajan. Pääpaino on kuitenkin ollut yrittäjyyskasvatuksen pedagogiassa ja katsontakanta on varsin kasvatustieteellistä. Opettajien toimintaa ja suhtautumista yrittäjyyskasvatukseen on myös paljon käsitelty aihetta koskevassa kirjoittelussa. Tässä tutkimuksessa aihetta tutkitaan ja tarkastellaan yritysten näkökulmasta. Aiheen tutkiminen on tärkeää juuri aikaisempien tutkimusten vähäisyyden takia. Pyrimme antamaan yrittäjyyskasvatusta koskevaan keskusteluun uutta tietoa siitä, miten

yrittäjät kokevat yhteistyön oppilaitosten kanssa ja mitä he toiminnalta toivovat.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tarkoituksena on selvittää, miten yrittäjyyskasvatusta tulee kehittää, jotta yrittäjyyskasvatus olisi yritysten näkökulmasta hyödyllistä. Tarkoitus on myös selvittää, näkevätkö yritykset, että heidän ja oppilaitosten välillä on kiilu tai näkemuseroja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Pääongelmia työssä on kaksi:

Ensimmäinen pääongelma on: mikä on yrittäjyyskasvatuksen nykytila yrityksissä? Tutkimusongelmaa lähestytään seuraavien alaongelmien kautta:

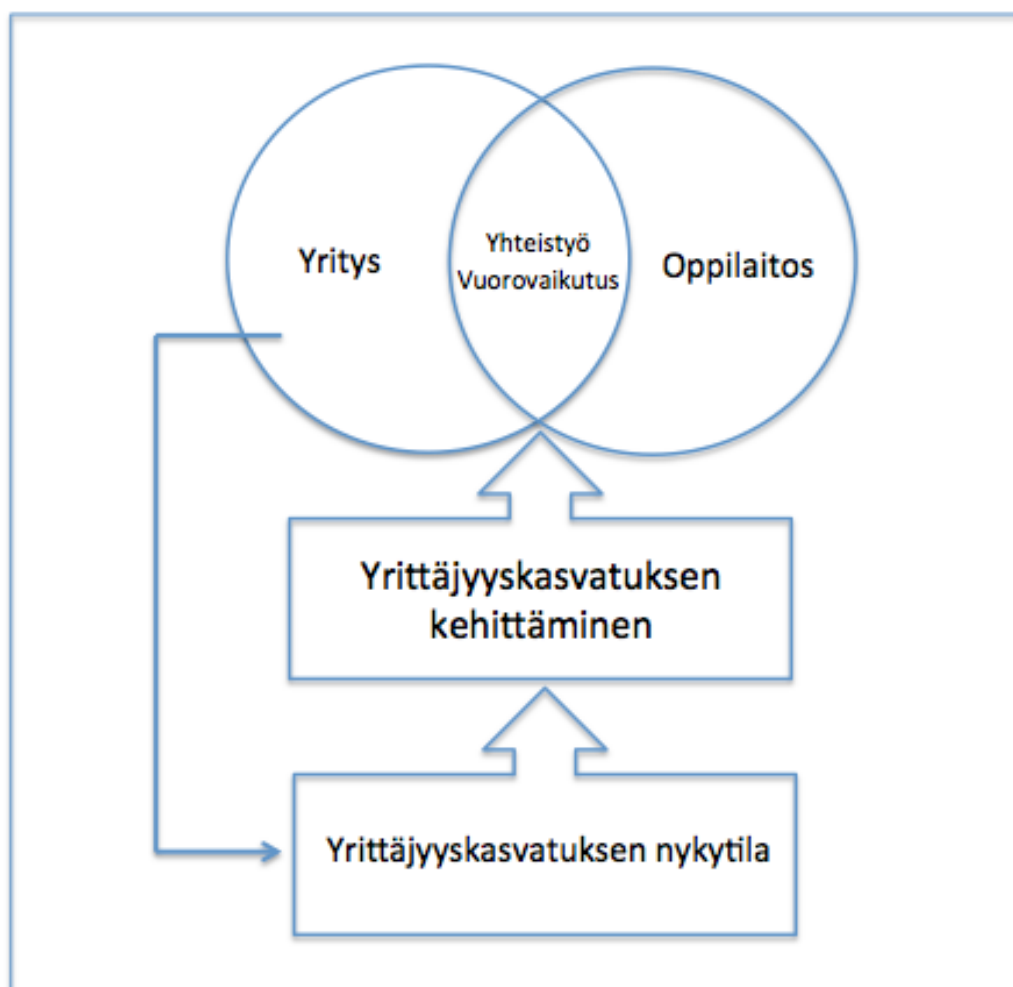
- Millainen on yrittäjien mielestä laadukasta yrittäjyyskasvatusta?
- Millaista yrittäjyyskasvatus on tällä hetkellä?

Toinen pääongelma on: miten yrittäjyyskasvatusta tulee kehittää?

Alaongelmia ovat:

- Miksi yritykset lähtevät mukaan yrittäjyyskasvatukseen?
- Mitä yritykset toivovat yrittäjyyskasvatukselta?

Ristimäki (2004, 101) toteaa, että aiemmin oppilaitokset kouluttivat ja työelämä otti vastaan. Nyt koulutus, työelämä, oppilaitos ja yritys lähestyvät toisiaan monin eri tavoin ja käyvät jatkuvaa vuoropuhelua keskenään. Tutkimuksen tavoitteena on siis antaa esimerkkejä tulevaisuuden yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ymmärtämällä yritysten näkökulmat, jotka toimintaan liittyvät. Näin ollen voidaan myös mahdollista vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa oppilaitosten ja yritysten välillä lisätä ja kehittää.

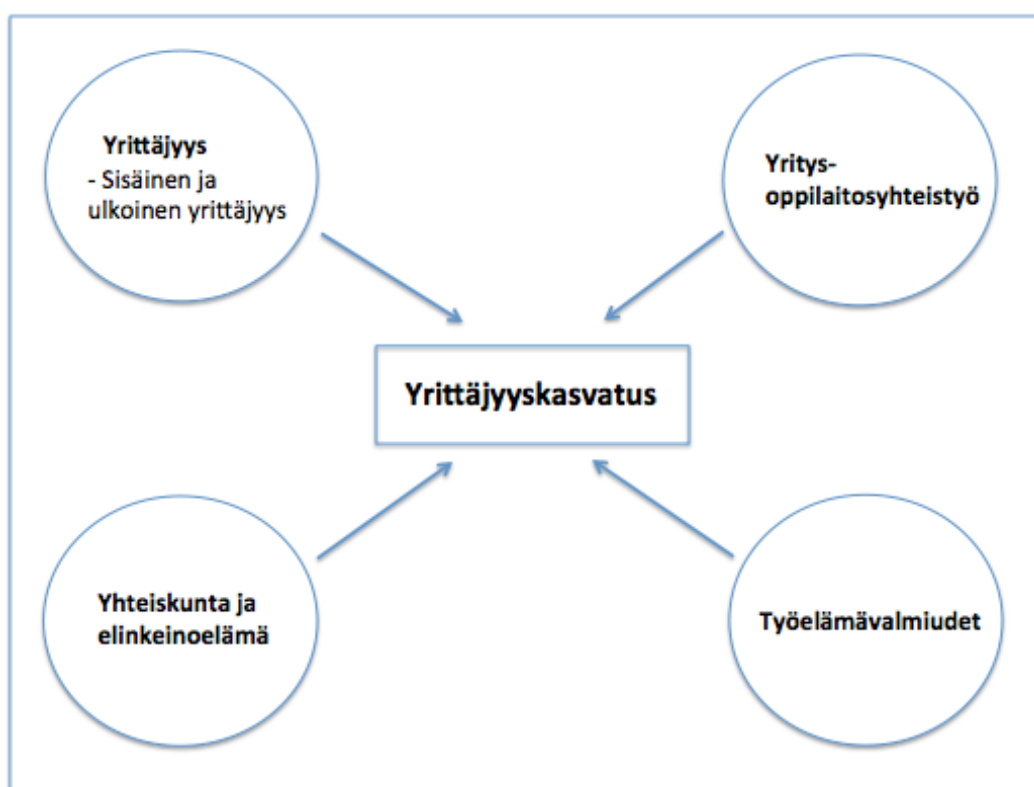
KUVIO 1. Tutkimus kuvattuna.

Kuviossa 1. on esitetty, miten tutkimus rakentuu ja mitä asioita tutkitaan. Yrittäjyyskasvatusta, jossa yritys on mukana, tapahtuu yhteistyössä, ”rajapinnassa”, oppilaitosten kanssa. Tutkimuksessa selvitetään mikä on yrityskasvatuksen nykytila yrityksissä. Lisäksi kartoitetaan yritysten näkemykset liittyen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ja pyritään tuomaan esille, miten nämä ideat ja näkemykset vaikuttavat yritysten ja oppilaitosten vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.

1.3 Tutkimuksen viitekehys ja kirjallisuuskatsaus

Kuviossa 2. on esitetty tutkimuksen viitekehys. Kuviossa on esitetty eri tekijät, jotka vaikuttavat yrittäjyyskasvatukseen. Näitä ovat yritys-

oppilaitosyhteistyö, eli millaista toimintaa ja yhteistyötä yrityksillä voi olla oppilaitosten kanssa. Lisäksi yrittäjyyskasvatukseen vaikuttaa yrittäjyyden ja siihen liittyvien sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden opettaminen. Myös yhteiskunnan ja elinkeinoelämän muuttuvat tarpeet vaikuttavat yrittäjyyskasvatukseen ja sen sisältöön. Lisäksi yrittäjyyskasvatukseen vaikuttavat työelämävalmiudet, joka käsittää yksilön omat valmiudet toimia työelämässä, kuin myös valmiudet, joita työ- ja elinkeinoelämä työntekijöiltään toivoo ja odottaa.

KUVIO 2. Tutkimuksen viitekehys

Yrittäjyyskasvatusta ja siihen liittyviä elementtejä on tutkittu paljon varsinkin kasvatustieteen puolella. Monesti kirjoitukset pohtivat yrittäjyyskasvatuksen pedagogiaa, opettajan ja oppilaan roolia ja yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallista merkitystä ja yrittäjyyskasvatuksen tarvetta. Aikaisempaa tutkimusta yrittäjyyskasvatuksesta yritysten näkökulmasta ei juuri ole.

Ristimäki (2004) on tutkinut yrittäjyyskasvatuksen toimintaympäristöä ja koulun työelämäyhteyksiä. Hän myös pohtii yrittäjyyden merkitystä ja yrittäjyyteen kasvamista. Myös Luukkainen & Wuorinen (2002) tutkivat yrittäjyyskasvatusta laajassa kontekstissa, kuitenkin pitkälti oppimisen ja kasvamisen kautta. Luukkainen & Toivola (1998) käsittelevät ja tutkivat yrittäjyyskasvatusta eri kouluasteilla ja tuovat myös esiin käytännön esimerkkejä yrittäjyyskasvatuksesta.

Lähtökohtaisesti yrittäjyyskasvatusta käsittelevät teokset ja tutkimukset nostavat esiin yksilön kasvun, oppimisen ja ihmisenä kehittymisen. Näkökulmia tuodaan yrittäjyyskasvatuksen tärkeydestä oppilaalle ja siitä, miten yrittäjyyskasvatuksella voidaan yrittäjämäisiä piirteitä kasvattaa oppijoissa jo nuorena. Kirjoittajat myös nostavat esiin yritys-oppilaitosyhteistyön tärkeyden ja käytännön yrittäjyyden opettamisen merkityksen. Myös opetusministeriö, elinkeinoelämän keskusliitto (EK) ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra) puhuvat yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen puolesta ja sen merkityksestä yhteiskunnalle ja elinkeinoelämälle. Kuitenkin yritys-oppilaitosyhteistyötä on tutkittu vähän, eikä tämän hetken tutkimus tarjoa juurikaan tietoa siitä, miten yritykset kokevat yrittäjyyskasvatuksen toimivuuden ja miten yhteistyötä ja toimintamalleja tulisi heidän mielestään kehittää.

Ulkomaisista kirjoittajista muun muassa Van Gelderen (2010) Neck & Greene (2011) Gibb (1996; 2002) ja Matlay (2008) ovat tutkineet paljon yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyttä ja heillä korostuu näkemys siitä, että yrittäjyyskasvatus on toimintaa, joka käsittelee enemmän pieniä ja keskisuuria yrityksiä kuin isoja korporaatioita. Kuitenkin liiketaloustieteellisesti lähestyttäen ulkomainen artikkelikirjoittelu käsittelee yrittäjyyskasvatusta suurelta osin vain korkeakoulujen näkökulmasta ja vahvaa liiketaloustieteellistä tutkimusta on vaikea soveltaa käsittämään yrittäjyyskasvatusta koko koulutuskenttään.

Moni aihetta käsittelevä kirjoittelu myös tuntuu nostavan yrittäjyyskasvatuksen pois koskemasta vain yrittäjyyttä ja aihe sivuaa enemmän jonkinasteista elämänasennekasvatusta, jossa ei aina huomioida taloudellisia näkökulmia. Kuitenkin yrittäjyyskasvatuksessa, jossa yhteistyötä tehdään yritysten kanssa, ei taloudellisia näkökulmia voida sivuuttaa. Ikonen & Karttunen (2007) tuovat omassa yrittäjyyskasvatusta koskevassa kirjoittelussa esiin myös näkökulmia taloudellisen yritteliäisyyden edistämiseen.

Tämä tutkimus sijoittuu siis käsittelemään yrityksiä osana yrittäjyyskasvatusta, millaista yrittäjyyskasvatusta yritykset ovat tehneet ja miten he arvioisivat omaa onnistumistaan siinä. Samoin tarkastellaan, miksi yritykset lähtevät toimintaan mukaan ja miten he toivovat yhteistyötä oppilaitosten kanssa kehitettävän.

1.4 Keskeiset käsitteet

Yrittäjyys

Neckin & Greenen (2011) mukaan yrittäjyys on uusien mahdollisuuksien luomista ja toimimista epävarmoissa ympäristöissä. Rae (2006) toteaa, että yrittäjyys on toisiinsa sidottuja prosesseja, joissa luodaan ja tunnistetaan mahdollisuuksia ja toimintaa, jotka yhdistävät innovatiivisuutta, päätöksentekoa ja näiden soveltamista.

Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatusta terminä on mahdotonta määritellä irrallaan yrittäjyydestä, vaikka se ei ainoastaan tähtääkään uusien yritysten perustamiseen. Kysymys on paljon myös asenne- ja arvokasvatuksesta, jossa innovatiivisuus, oma-aloitteellisuus, yhteistyökyvyt ja -valmiudet sekä epävarmuudensietokyky ja rohkeus ovat hyvin oleellisia piirteitä.

Yrittäjyyskasvatuksen periaate onkin saada yrittäjyys osaksi opiskelijoiden arkea ja täten työyhteisöt, joihin opiskelijat lopulta päätyvät, kehittyvät ja uusia yrityksiä syntyy väistämättä. Yrittäjyyskasvatuksella tähdätään siihen, että opiskelija on työelämään siirtyessä valmis ottamaan vastuuta, sekä kehittämään ja arvioimaan jatkuvasti omaa toimintaansa ja ympäristöään. (Leskinen 2000, 50-51.)

Sisäinen- ja ulkoinen yrittäjyys

Luukkaisen ja Wuorisen (2002, 12,14) mukaan sisäinen yrittäjyys liittyy ihmisen yrittäjämäiseen toimintaan, johon voidaan laskea kuuluvaksi muun muassa omatoimisuus, aktiivisuus, sitoutuminen, hyvä työn hallinta, sopeutumiskyky ja erilaiset taidot ja valmiudet. Kaiken kaikkiaan hänellä on vahva itseluottamus ja hän selviytyy töissään. Sisäinen yrittäjyys liittyy henkilön asenteisiin itseään, ympäristöään ja työtään kohtaan.

Ulkoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan toimimista yrittäjänä ja täten vastaamista omasta liiketoiminnasta ja sen pyörittämisestä. Ulkoinen yrittäjyys tarjoaa mahdollisuuden itsensä työllistämiseen. Erityisesti taloudellisen taantuman aikana ja sen jälkeen on ulkoista yrittäjyyttä pidetty merkittävänä työllistämismuotona. (Leskinen 2000, 8-9.)

Yritysvastuu ja Yhteiskuntavastuu

Suomen standardisoimisliiton SFS ry:n (2006) mukaan yhteiskuntavastuu on käsite ”joka tukee sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien kysymysten yhdistämistä liiketoimintaan ja yritysten vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa vapaaehtoisella pohjalla.” Työ- ja elinkeinoministeriön (2010) mukaan yritys- ja yhteiskuntavastuu tarkoittaa julkisen vallan ja hallinnon sekä yritysten ja muiden työyhteisöjen vastuullisia toiminta- ja tuotantotapoja ja niiden edistämistä. Ministeriön mukaan yritykset voivat saavuttaa kestäviä hyötyjä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisista toimistaan. Vastaavasti Juntusen (2005) mukaan Niskala &

Tarna (2003) määrittelevät yhteiskuntavastuun vastuuksi yritystoiminnan vaikutuksista yhteiskuntaan ja sidosryhmiin. Heidän mukaansa yhteiskuntavastuuta ovat myös hyvät toimintatavat yritysverkostoissa, lähiyhteisösuhteissa ja yhteiskuntasuhteissa.

Yritysyhteistyö

Luukkainen & Toivola (1998, 32) mukaan yhteistyö on vuorovaikutusta, joka muuttuu ja kehittyy. Yrittäjyyteen ja yrittävyyteen kasvatettaessa keskeinen toteuttamismuoto on yritysten ja koulujen verkostoitumisessa.

Suuri haaste oppilaitoksille on tänä päivänä yhteistyösuhteiden muodostaminen ulkopuolisiin tahoihin. Kuitenkin oppilaitosten tulee antaa valmiuksia elämään johon kuuluu niin kansalaisvalmiudet kuin myös valmiudet työhön. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 85.)

1.5 Tutkimuksen toteuttaminen ja rakenne

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, haastatteleamalla kymmenen yrittäjyyskasvatukseen osallistuneen yrityksen edustajaa. Tutkimukseen osallistuneet yritykset on valittu siten, että kaikilla on kokemusta yrittäjyyskasvatustoiminnasta ja näin ollen myös mahdollisuus analysoida ja arvioida omaa, oppilaitoksen ja oppilaiden toimintaa. Kokemus yrittäjyyskasvatuksesta myös mahdollistaa asian laaja-alaisen ja kattavan käsittelyn.

Tutkimus on empirialtaan kaksiosainen. Ensimmäinen osa pyrkii selvittämään, mikä on yrittäjyyskasvatuksen nykytila yrityksessä ja millaista yrittäjyyskasvatusta yritykset ovat tehneet. Samalla pyritään saamaan yrittäjät arvioimaan omaa toimintaansa yrityskasvattajina. Toinen osa käsittelee yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä ja tulevaisuutta.

Tarkoitus on saada selville yrittäjien toiveet ja kehittämissuhteet liittyen yrittäjyyskasvatukseen.

Kokonaisuutena työ rakentuu seuraavasti: Kappaleessa kaksi käydään läpi yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen liittyvää teoriaa ja esitellään myös esimerkein millaista yritys- oppilaitosyhteistyö on käytännössä. Kappale kolme käsittelee tutkimuksen toteutustapaa. Kappaleet neljä ja viisi käsittelevät empiriaa, joista ensimmäinen tuo esiin yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa yrityksissä ja jälkimmäinen yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä. Kappaleessa kuusi käsitellään tutkimuksen johtopäätökset ja annetaan jatkotutkimusehdotuksia.

2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS

Tässä kappaleessa käsitellään mitä yrittäjyys on ja miten yrittäjyys koetaan yhteiskunnassa. Lisäksi kappaleessa käsitellään yrittäjyyskasvatusta ja sen toteuttamista käytännössä, sekä koulun ja yritysten välistä yhteistyötä.

2.1 Yrittäjyys

Jotta voidaan puhua yrittäjyyskasvatuksesta, on ymmärrettävä mitä yrittäjyys on ja miten se määritellään. Yrittäjyyteen liittyy muun muassa seuraavia näkökulmia.

Schumpeterin (1934) mukaan yrittäjä on menneisyyden murtaja, joka kykenee tekemään uusia innovaatioita ja yhdistelmiä, kuten uusia tuotteita ja tuotantotapoja, sekä markkina- ja organisaatiomuotoja. Kirznerin (1973) mukaan yrittäjyys on mahdollisuuksien tutkimista. Drucker (1985) taas toteaa, että yrittäjyys on epävarmuuden sietämistä.

Erkkilän (2000) mukaan Joseph Schumpeter on ollut keskeinen henkilö kehittämässä taloudellista teoriaa, jossa yrittäjä on keskeisessä roolissa. Schumpeterin mukaan yrittäjän rooli on ravistella taloudellista tasapainotilaa innovaatioiden kautta.

Williams (1981) toteaa, että yrittäjyys on luova prosessi. Hänen mukaansa yrittäjämäinen toiminta kiihdyttää innovaatioita ja taloudellinen kasvu riippuu innovatiivisten ympäristöjen olemassaolosta. Hänen mukaansa innovaatioiden mahdollistaminen korreloi suoraan yrittäjyyden ja talouskasvun kanssa.

Ristimäen (2004, 17) mukaan perinteisesti yrittäjyys on liitetty yrittäjään, joka itse hoitaa yritystoimintaa omassa yrityksessään. Substantiivi *yrittäjä* taas on johdettu verbistä *yrittää*, joka kuvaa aktiivista toimintaa, jota myös

yrittäjä harjoittaa. Suomen *yrittää*-verbin vastineena on ranskan sanan *entreprendre*, joka tarkoittaa ryhtymistä ja vastuun ottamista. Suomen sanaa *yrittäjä* taas vastaa englannin sanan *entrepreneur*, joka tarkoittaa suoraan suomennettuna uudistajaa ja tilaisuuteen tarttujaa. Leskisen (2000, 8) mukaan yrittäjyys on nykyisen näkemyksen mukaan huomattavasti laajempi käsite kuin perinteinen yksityisyrittäjyys.

”Yrittäjyys on yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi. Se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Näitä ominaisuuksia tarvitaan yritystoiminnassa, mutta ne lisäävät myös työntekijän tietoisuutta työstään ja auttavat tarttumaan mahdollisuuksiin.” (Opetusministeriö 2009)

Neckin & Greenen (2011) mukaan yrittäjyys on monimutkaista, kaoottista ja epälineaarista. Se on myös uusien mahdollisuuksien luomista ja toimimista epävarmoissa ympäristöissä.

Gibbin (1996) mukaan sana 'yrittäjyys' mielletään liiketalouden kouluissa usein käsittämään pieniä tai keskisuuria yrityksiä. Syynä tähän voi olla muun muassa se, että liiketalouden oppilaitokset monesti keskittyvät opetuksessaan enemmän isoihin yrityksiin joihin voi olla vaikea soveltaa käsitettä 'yrittäjä.' Partasen (2011) mukaan käsitteet 'yrittäjyys' ja 'yrittäjä' ovat muutenkin huonoja ja vanhentuneita ja pitäisi puhua enemmän 'tekemisestä' ja 'tekijästä.' Näin koko käsitteelle saadaan enemmän painoarvoa ja arvostusta. Myös Leskinen (2000, 5) toteaa, että yrittäjyys nojaa toimijaan ja toimintaan. Raen (2006) mukaan yrittäjyys on toisiinsa sidottuja prosesseja, jossa luodaan ja tunnistetaan mahdollisuuksia ja toimintaa, jotka yhdistävät innovatiivisuutta, päätöksentekoa ja näiden soveltamista.

2.1.1 Yrittäjyys yhteiskunnallisena ilmiönä

Suomen kilpailukyvyn perusta on menestyvässä yritystoiminnassa ja Suomessa yritystoiminnan kilpailukyky on maailman huippua. Yritysten kilpailukyvyn yksi osatekijä on hyvä liiketoimintaympäristö. Luomalla uutta, vahvaan osaamiseen pohjautuvaa ja tehokasta tuotantoa Suomi pystyy vastaamaan globalisaation haasteisiin ja hyödyntämään sen mahdollisuuksia. Tuottavuuden kohoaminen voi perustua vain uusien ideoiden hyödyntämiseen ja uuden teknologian luomiseen sekä nopeaan käyttöönottamiseen, osaavaan työvoimaan ja työn viisaaseen organisointiin. Tämän vuoksi uuden menestyvän tuotannon luominen edellyttää ennakkoluulotonta yritystoimintaa ja vahvaa yrittäjyyttä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011)

Michaelin & Pearcen (2009) mukaan Goodman (1992) ja Storey (2000) toteavat, että yrittäjyyttä tulee tukea työllisyyden vuoksi, koska on selvää, että uudet pienet yritykset luovat työpaikkoja ja synnyttävät kasvavassa määrin uusia työpaikkoja myös tulevaisuudessa.

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston, Sitran (2002) mukaan yrittäjyys tuo talouteen lisää kilpailua ja koko yhteiskuntaan dynaamisuutta. Uudet yrittäjät tuottavat kansalaisille uusia palveluja ja sitä kautta monenlaista hyvinvointia. Opetusministeriön (2009) mukaan taloudellinen hyvinvointi edellyttää vahvaa ja kilpailukykyistä yritystoimintaa. Yritykset vastaavat merkittävästä osasta tuotantoa ja palveluita. Lisäksi yritysten tarjoamien työpaikkojen ja maksamien verojen avulla ylläpidetään ja kehitetään hyvinvointiyhteiskuntaa. Suomen Yrittäjien (2011) mukaan Suomen talouden perusta on yrittäjyydessä ja menestyvässä yritystoiminnassa. Michael & Pearce (2009) toteavat, että yrittäjyys ja pienet yritykset ovat huomattavia innovaatioiden tuottajia. Heidän mukaansa myös innovaatiot ja yrittäjyys ovat suoraan yhteydessä yhteiskunnan vaurastumiseen.

Taloudellisesti yrittäjyydellä on siis yhteiskunnassamme suuri rooli ja vastuu. Yritykset ovat kasvun ja taloudellisen hyvinvoinnin tekijöitä, jotka mahdollistavat yhteiskunnan menestyksen. Näin ollen myös yrittäjyyden opettamisen merkitys yhteiskunnassa korostuu. Tämän tutkimuksen tarkoitus on omalta osaltaan antaa työkaluja yrittävän yhteiskunnan edelleen kehittämiseen.

2.1.2 Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys

Leskisen (2000) mukaan yrittäjyyskasvatuksessa ei pidä olla kyse vain yhden ammattiryhmän, eli yrittäjien esiin nostamisesta. Hänen mukaansa yrittäjyyden henkeä voidaan sisäisen yrittäjyyden kautta nostaa esiin kaikissa ammateissa. Oleellista on yrittäjämäisen eli yrittävän henkilön kehittäminen oman elämänsä selviytyjäksi ja ongelmien ratkojaksi, joka on luova, aloitteellinen, näkee mahdollisuuksia ja uskaltaa ottaa riskejä ja kantaa vastuuta yhteistyössä toisten kanssa.

Sisäinen yrittäjyys liittyy ihmisen yrittäjämäiseen toimintaan. Yritteliäällä ihmisellä on tarve suoriutua itsenäisesti ja oma-aloitteisesti tehtävästään. Sisäiseen yrittäjyyteen kuuluu myös henkilön omatoimisuus, aktiivisuus, hyvä työn hallinta, erilaiset taidot ja valmiudet, sekä vastuu, rohkeus ja uskallus. Henkilö, joka omaa sisäistä yrittäjyyttä, on myös vahva itsetunnoltaan ja hänellä on vahva luottamus. (Luukkainen & Vuorinen 2002, 14.)

Ahola & Tuominen (2004, 5) toteavat, että sisäinen yrittäjyys tarkoittaa työyhteisön jäsenen yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa. Sisäisen yrittäjyyden piirteitä ovat luovuus, aloitteellisuus, uutteruus ja kyky ottaa ja kantaa vastuuta.

Bridge, O'Neill & Cromie (2003, 36) määrittelevät yritteliästä kuvaavan henkilön seuraavasti:

”An enterprising individual has a positive, flexible and adaptable disposition towards change, seeing it as normal, and as an opportunity rather than a problem. To see change in this way, an enterprising individual has a security, born of self-confidence, and is at ease when dealing with insecurity, risks, difficulty and the unknown. An enterprising individual has the capacity to initiate creative ideas... develop them, and see them through into action in a determined manner.”

Kuviosta 3. näkyy Bridge et al. (2003, 37) kuvaamat yrittäjämäiset ja yritteliään henkilön ominaisuudet.

Yritteliään ja aloitekykyisen henkilön ominaisuuksia

Tyypilliset yrittäjyyttä ja yritteliäisyyttä kuvaavat ominaisuudet ovat:

- Autonomia / itsenäisyys
- Halu vaikuttaa omaan kohtaloonsa
- Luovuus
- Päätäväisyys
- Joustavuus
- Tavoitesuuntautunut
- Kova työ
- Mielikuvituksellisuus
- Aloitekyky
- Johtajuus
- Kohtuullinen riskinottaja
- Tarve saavuttaa jotakin
- Optimismi
- Periksiantamattomuus
- Suostuttelukyky
- Ongelmanratkaisukyky

KUVIO 3. Yritteliään ja aloitekykyisen henkilön ominaisuuksia (Bridge et al. 2003, 37)

Alla oleva taulukko kuvaa sisäisen yrittäjyyden hyötyjä yksilölle ja organisaatiolle.

TAULUKKO 1. Sisäisen yrittäjyyden hyötyjä (Opetushallitus, etälukio 2010)

HYÖDYT YKSILÖLLE	HYÖDYT ORGANISAATIOLLE
Omaan työhön vaikuttaminen lisääntyy	Sitoutuminen organisaatioon lisääntyy
Tavoitteisiin sitoutuminen parantuu	Työntekijöiden työmotivaatio kasvaa
Valta ja vastuu kulkevat käsi kädessä	Organisaation tavoitteellisuus lisääntyy
Oman työn arvostus paranee	Organisaatio keventyy
Työilmapiiri paranee	Organisaatio oppii ja kehittyy
Työt ja toiminnot kehittyvät	Muutoksen läpivieminen helpottuu
Työssä viihtyminen lisääntyy	Organisaation tuloksellisuus lisääntyy
Työntekijän ”markkina-arvo” parantuu oppimisen myötä	Organisaation osaamisen hyödyntäminen tehostuu tiimityöskentelyn myötä
Työ rikastuu sisällöllisesti	Työ hahmottuu mielekkääksi kokonaisuudeksi
=> TYÖNILOA	=> KILPAILUKYKYÄ

Leskisen (2000, 8) mukaan ulkoinen yrittäjyys tarkoittaa perinteisesti yrityksen perustamista, omistamista ja pyörittämistä ja tätä kautta yrittäjyys voi avata väylän itsensä työllistämiseen. Ristimäki (2004, 12) toteaa, että eräät tutkijat käyttävät käsitettä ulkoinen yrittäjyys kuvatessaan yrittäjän toimintaa omassa omistuksessa olevassa yrityksessä.

Partanen (2011) toteaa, että käsitteistä sisäinen ja ulkoinen yrittäjä tulisi luopua ja puhua vain yrittäjyydestä. Hänen mukaansa käsitteet ovat vanhentuneita, eivätkä kuvasta yrittäjyyttä kokonaisuutena. Myös Pihkala (2011) toteaa, että sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys eivät enää ole käsitteinä hyviä. Kyseisiin käsitteisiin reagoidaan nykyään hänen mukaansa paljon negatiivisemmin kuin vielä muutama vuosi sitten.

Ristimäen (2004, 23) mukaan yrittäjyyteen liittyvät käsitteet vaativat uudelleenmäärittelyä. Hänen mukaansa yrittäjyys-käsitettä on ehdotettu jaettavaksi ulkoiseen, sisäiseen ja omaehtoiseen yrittäjyyteen. On myös ehdotettu yrittäjyyden jakamista yrittävyyteen ja yrittäjyyteen. Kuitenkaan nämä määritelmät eivät ole yltäneet vakiintuneeseen käyttöön.

2.2 Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus on käsitteenä haastava, koska se liittyy yrittäjyyden määrittelyyn ja kasvatuksen käsitteen erilaisiin tulkintoihin. On siis tärkeää ymmärtää, mistä lähtökohdasta kulloinenkin määrittelijä asiaa lähestyy. Vaikka yrittäjyyskasvatuksen käsite on hajanainen, yhteisesti on hyväksytty, että yrittäjyyskasvatukseen liittyvät ominaisuudet ovat mahdollisuuksien havaitseminen, innovatiivisuus, uuden toiminnan aikaansaaminen ja riskin kantaminen. (Kyrö & Ripatti 2006, 16-17.)

Yrittäjyyskasvatus koostuu kahdesta termistä: *yrittäjyys* ja *kasvatus*. Yrittäjyyskasvatukseen liittyy myös *opettaminen*. Koirasen & Peltosen (1995, 9-11) mukaan *yrittäjyys* on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, sekä tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista, jonka lähikäsitteitä ovat muun muassa aloitekyky, työhalu, määrätietoisuus, menestymishalu, luovuus ja kekseliäisyys. *Kasvatus* taas on eettistä toimintaa, joka pyrkii ihmisen ja yhteiskunnan kehittämiseen. Kasvatuksen ydinasioita ovat oppiminen ja opettaminen. *Opettaminen* on muuan muassa oppimismahdollisuuksien luomista, oppimaan innostamista, ohjaamista etsimään, epäilemään ja kyselemään. Kokonaisuutena kasvatus- ja oppimisprosessin tehtävänä on saada oppilaat omaksumaan elinkeino- ja kulttuuriperinteet ja sekä valmentaa oppilaita tulevaan kehitykseen.

On siis huomioitava, että yrittäjyyskasvatusta voidaan tarkastella niin kasvatustieteen kuin liiketaloustieteenkin näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa yrittäjyyskasvatusta pyritään tutkimaan ja tarkastelemaan liiketaloustieteen näkökulmasta, ja tarkastellaan yrittäjyyskasvatusta

yri­tysten ja yrittäjien näkökulmasta. Kuitenkin yrittäjyyskasvatus liittyy vahvasti niin elinkeinoelämään kuin koulutukseenkin, näin ollen tutkimuksessa on myös elementtejä kasvatustieteestä.

Ikonen & Karttunen (2007, 13) määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen eräänlaiseksi kattokäsitteeksi, joka pitää sisällään erilaisia taloudellista yritteliäisyyttä edistäviä toimia. Vaikka yrittäjyyskasvatuksen sovellukset poikkeavatkin toisistaan, niin kaikilla yrittäjyyskasvatuksen toimintamuodoilla on kuitenkin yhteinen päämäärä, yrittäjyyden edistäminen. Kyrön, Lehtosen & Ristimäen (2007, 14-15) mukaan yrittäjyyskasvatus on myös lisännyt suosiotaan omana teemanaan kasvatustieteessä, sosiologiassa ja aikuiskasvatuksessa.

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen taustalla ovat muuttuvat työelämän tarpeet. Tavoitteena on, että yhä useampi pystyisi työllistämään itsensä. Toisaalta yrittäjyyskasvatus liittyy myös muihin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Työorganisaatiot ovat muuttuneet ja yksilöt ovat eri vaihtoehtojen ja epävarmuuden edessä. Yksilön yrittäjämäisiä valmiuksia kehittämällä tuetaan yhteiskunnassa selviytymistä sekä kehitetään kaiken kaikkiaan yrittävää yhteiskuntaa. (Seikkula-Leino 2007)

Utraisen (2010) mukaan yrittäjyyskasvatus kytkee yhteen yksilön omien vahvuuksien havaitsemisen, kehittämisen ja tiedostamisen. Yrittäjyyskasvatus valmistaa uusien mahdollisuuksien löytämiseen yrittäjyyden ammatinharjoittamisen keinoin. Yrittäjyyskasvatus on ajattelu- ja toimintatapa, joka kaikkien tulisi sisäistää. Partanen (2011) toteaa, että tämän hetken yrittäjyyskasvatuksesta puuttuu käytännön tekeminen ja toiminta. Hänen mielestään myös sana 'kasvatus' pitäisi korvata ja ohjata toimintaa tekemisen suuntaan, koska 99% yrittämisestä tapahtuu käytännössä ja tekemisen kautta. Myös Henryn (2005) mukaan Young (1997) toteaa, että yrittäjyyden opettaminen ei ole mahdollista vain teoreettisesti, vaan yrittäjämäisten toimintamallien saavuttaminen vaatii käytännössä oppimista, joka ei ole mahdollista perinteisillä

opetusmetodeilla. Pihkalan (2011) mukaan yrittäjyyskasvatus lisää aktiivisuutta ja aloitteellisuutta ja tästä on hyötyjä niin yritykselle kuin yhteiskunnalle. Hänen mukaansa yrittäjyys on aiheena myös osa yksilön kansalaisuustaitoja.

Jonesin (2011) mukaan Timmons & Spinelli (2008) määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen koulutukseksi, joka antaa oppilaalle yrittäjämäistä ajattelumallia ja yrittäjämäisiä taitoja, joilla pärjätä sosiaalisessa muutoksessa, ajatella ja toimia yrittäjämäisesti päivittäisissä tilanteissa, sekä muuttaa ideat ja tiedot käytännön mahdollisuuksiksi, kuten uuden liiketoiminnan luomiseksi. Ristimäki (2004, 12-13) toteaa, että yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ovat paljon laajemmat kuin vain yrittäjyyteen arki ajattelussa liitetty yritystoiminnan harjoittamisen opettaminen ja yritystoiminnan aloittamistavoite. Hänen mukaansa yrittäjyyskasvatuksella tuetaan oppilaan sisäistä yrittäjyyttä.

Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyttä ammatinharjoittajana huomattavasti laajempi käsite. Yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikille yhteiskunnan tasoille ja myös yritystoiminnan vahvistumista ja uutta yritystoimintaa. Yrittäjyyskasvatus on osa elinikäistä oppimista, jossa ihmisen koulutus- ja oppimispolkujen eri vaiheissa yrittäjyyteen liittyvät valmiudet kehittyvät ja täydentyvät. (Opetusministeriö 2009.)

Ikosen (2006, 105-106) mukaan yrittäjyyskasvatus voidaan jakaa seuraaviin pääryhmiin, jotka on esitetty kuviossa 4. Hänen mukaansa yrittäjyyskasvatuksessa ei voi sivuuttaa yrittäjyyden yhteiskunnallisia kytkentöjä. Yrittäjyyskasvatuksessa ei voi sivuuttaa taloudellisen toimintaympäristön kriittistä havainnointia.

Taloudellinen yritteliäisyys ja toimeentulo	Yrityksen perustaminen ja pyörittäminen, arjen yritteliäisyys
Yrittäjyys ja yhteiskunta	Yritystoiminnan eettisyys, yritystalous ja julkinen hallinto
Yrittäjyys ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	Talouden rattaasta kansalaiseksi, toisinnäkemisen edistäminen: vaihtoehtoliikkeet
Taloudellisen ympäristön havainnointi	Yhtiövallan kritiikki, medialukutaito

KUVIO 4. Yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä. (Ikonen 2006, 105)

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston, Sitran (2002) mukaan yritystoimintaan liittyvää opetusta tulee olla kaikilla koulutusaloilla ja asteilla, eikä yrittäjyyskasvatusta tule rajata vain kaupallisiin aineisiin tai ammattikoulutukseen. Koko koulutusjärjestelmän tulee rohkaista ryhtymistä yrittäjäksi. Leskisen (2000, 2) mukaan yrittäjyyskasvatuksesta on tulossa yhä tärkeämpi koulutusjärjestelmän kehittämisaikaa, sillä yrittäjyys eri muodoissaan nähdään keskeisenä yhteiskunnan hyvinvoinnin tekijänä.

Myös opetusministeriö (2009) on asettanut omat tavoitteensa yrittäjyyskasvatukseen. Ministeriön tavoitteet liittyvät:

”1 osallistuvan ja aktiivisen kansalaisuuden kehittämiseen, luovuuden ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseen koulutuksessa, vapaa-ajalla sekä työelämässä

2 valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteisen yrittäjyyskulttuurin ja asenneilmapiirin kehittämiseen

3 uuden yritystoiminnan käynnistämiseen, toimivien yrittäjien ja heidän yritystensä kehittämiseen sekä omistajanvaihdosten tukemiseen”

2.2.1 Yrittäjyyskasvatus eri kouluasteilla

Leskinen (2000, 13-14) toteaa, että peruskoulussa yrittäjyyskasvatus on vahvasti painottunut sisäiseen yrittäjyyteen, jossa oppijoissa pyritään vahvistamaan myönteistä asennoitumista yrittäjyyttä kohtaan. Peruskoulussa yrittäjyyskasvatus pyrkii tukemaan oppijaa siten, että hänellä on tarvittavat valmiudet myöhemmin työelämässä, sekä itsenäisenä yrittäjänä että toisen palveluksessa.

Jonesin (2011) mukaan korkeakoulujen tulee tarjota yrittäjyyskasvatusta sellaisella tasolla, että se palvelee valmistuvia opiskelijoita, sekä liike-elämää ja yhteiskuntaa. Opetusministeriön (2009) mukaan korkeakoulujen tehtävä yrittäjyyden edistämässä liittyy yrittäjämäisen asenteen vahvistamiseen sekä innovaatioaihioiden synnyttämiseen ja korkeakoulutuksessa hankitun osaamisen ja innovaatioiden pohjalta nousevan yritystoiminnan tukemiseen sekä kasvuyrittäjyyden edistämiseen.

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on tarjota käytännönläheinen väylä yrittäjyyteen. Ammatilliseen koulutukseen oleellisena osana kuuluu työssäoppimista yrityksissä ja aidoissa työympäristöissä. Yhtenä ammatillisen koulutuksen painopistealueena on muun muassa opetussuunnitelmien ja oppimisympäristöjen kehittäminen yrittäjyyttä ja yritystoimintaa tukevaksi. (Opetusministeriö 2009)

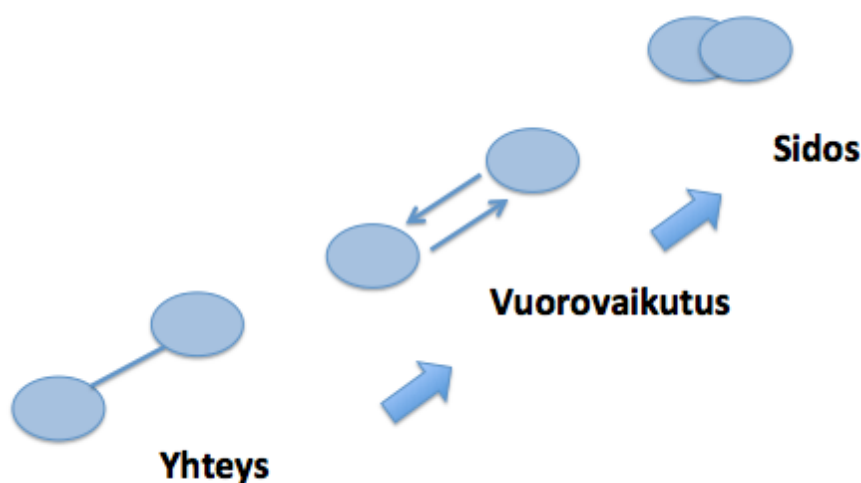
2.2.2 Koulun ja yritysten yhteistyö

Työelämän asettamat vaatimukset yksilöä kohtaan lisääntyvät koko ajan. Yritykset toivovat työntekijöiltä tiedonhallinta- ja tiimityöskentelytaitoa, kielitaitoa, sekä ongelmanratkaisu- ja vuorovaikutustaitoa. Usein työnantajat pitävät näitä taitoja tärkeämpinä, kuin esimerkiksi työkokemusta tai jonkun erityisalan osaamista. Koska työssä opitaan siihen tarvittava erityisosaaminen, toivovat yritykset, että yrittäjämäinen asenne työn tekemiseen olisi yksilöllä jo valmiina. Koulun tehtävä on kehittää juuri näitä valmiuksia, mutta perinteisesti koululaitokset ovat toimineet hyvin sisäänpäin sulkeutuneesti, eivätkä ole pyrkineet tai pystyneet hyödyntämään erilaisia yhteistyömahdollisuuksia. Kuitenkin yrittäjyyteen ja yrittävyyteen kasvatettaessa keskeinen toteuttamismuoto on yritysten ja koulujen verkostoitumisessa. (Luukkainen & Toivola 1998, 30-31.)

Raen (2006) mukaan kouluympäristössä tapahtuva yrittäjyyskasvatus pystyy tarjoamaan kulttuurillista ja henkilökohtaista tukea yrittäjyyteen ja yrittäjyydestä, mutta varsinainen yrittäjämäinen tapa opitaan pääasiassa liiketoimintaympäristössä käytännön ja sosiaalisen kokemuksen kautta. Taloudellisen tiedotustoimiston (2009) mukaan yrittäjyyskasvatuksessa koulun rooli on keskeinen, mutta kunnan yrittäjyyskasvatusta ei pystytä järjestämään ilman verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä yritysten ja elinkeinoelämän kanssa tai ilman yhteyksiä aitoihin yrityksiin. Myös Henry (2005) toteaa, että ollakseen tehokasta yrittäjyyskasvatuksen on oltava käytännön työtilanteisiin pohjautuvaa. Pihkala (2011) toteaa, että koulujen ja elinkeinoelämän yhteistyö on selvästi vahvistunut viime vuosina, vaikka se ei vielä ole täysin kunnossa.

Verkostojen luomisessa ensimmäinen vaihe on yhteyden syntyminen. Koulun ja yritysten yhteistyötä ajatellen yhteys voi syntyä muun muassa opettajan omien kontaktien kautta tai ottamalla yhteyttä lähiseudun yritykseen. Usein yritykset olettavat koulun olevan aktiivinen ja

aloitteentekijä yhteistyön aloittamisessa. Yleensä yritysten suhtautuminen yhteistyöhön on myös positiivista. Kun yhteys on saatu, voidaan miettiä yhteistyön tavoitteita ja sisältöjä. Yhteistyön onnistumisen edellytyksenä on, että on yhdessä mietitty tavoitteita ja resursseja, sekä sovittu toimintatavoista. (Luukkainen & Toivola 1998, 31-32). Kuviossa 5. on esitetty verkottumisprosessin vaiheet.

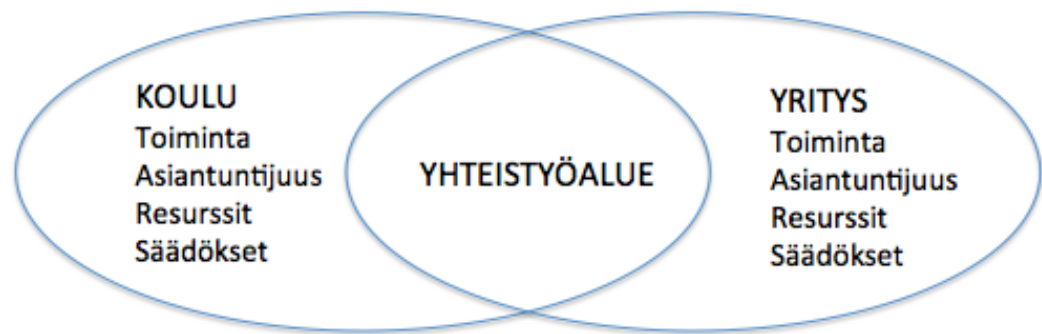

KUVIO 5. Luukkainen & Toivola (1998, 33) Verkottumisprosessin vaiheet Raatikainen & Ahopelto (1994) mukaan.

Yhteistyö on vuorovaikutusta, joka muuttuu ja kehittyy. Yhteistyötä tulee myös arvioida, sekä miettiä uusia toimintatapoja. Yhteistyön ja verkottumisen kiintein muoto on sidos, joka syntyy yhteistyösapuolien välille. Tällöin molemmat kokevat saavansa todellista hyötyä yhteistyöstä ja siitä tulee pitkäaikaista ja jatkuvaa. Pitkäjänteinen ja jatkuva yhteistyö edellyttää toiminnan säännöllistä arviointia ja kehittämistä. (Luukkainen & Toivola 1998, 32-33, 46)

Ristimäen (2004, 98-99) mukaan, kun yritys ja koulu kohtaavat, luvassa on yhteistyö, josta molemmat hyötyvät. Kumpikin osapuoli on oman toimintansa paras asiantuntija; koulut ovat olemassa sivistystehtävänsä vuoksi ja kasvattavat oppilaita muun muassa työelämäään. Yritysten

tehtävä taas on tehdä tulosta ja olla kannattavia. Vaikka toiminta ja vastuut ovatkin erilaiset, on yrityksellä ja oppilaitoksella laaja yhteistyöalue. Kuviossa 6. on esitetty koulun ja yrityksen yhteistyöalue.

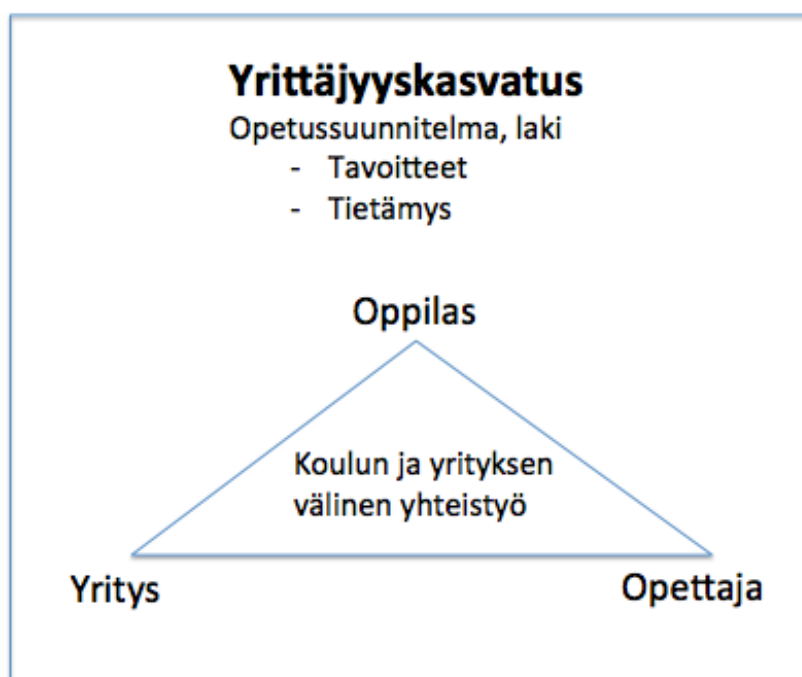

KUVIO 6. Koulun ja yrityksen yhteistyöalue (Ristimäki 2004, 99) Lähdeniemi (1997) mukaan.

Raen (2007) mukaan yksi yliopistojen suurimpia ongelmia on tutkinto-ohjelmien valitsemisessa ja niiden merkityksellä työmarkkinoille. Yliopistoilla on vapaus tarjota kursseja, joihin heillä on resurssit ja joilla voi houkutella paljon opiskelijoita. Vaikka yliopistot huomioivatkin yritykset kurssien akateemista sisältöä suunnitellessaan, yliopistoilla ei ole velvollisuutta tarjota kursseja, joissa otetaan käytännössä huomioon yritysten työvoimatarpeet. Opiskelijoiden houkuttelun ja työelämän tarpeiden välillä on epäsuhta; kurssit, jotka ovat opiskelijoiden mielestä muodikkaita ovat suosittuja, mutta kurssit, joissa opetetaan elinkeinoelämän kannalta tärkeitä taitoja ja joihin elinkeinoelämällä on tarvetta ovat menettäneet suosiotaan. Henryn (2005) mukaan Jennings & Hawley (1996) toteavat, että useat yrittäjyyskasvatusmenetelmät eivät todellisuudessa ole kosketuksissa yrittäjien todellisten ongelmien kanssa. Partanen (2011) toteaa, että yritykset ovat muita organisaatioita edellä monessa suhteessa ja näin ollen voivat ajautua ristiriitaan esimerkiksi oppilaitosten kanssa.

Ristimäki (2004, 97-98) määrittelee oppilaitosten yritys-elämäyhteistyön oppilaan, opettajan ja yrityksen muodostamaksi kolmikannaksi, jossa tulee ottaa huomioon näiden kaikkien osapuolien tarpeet ja tavoitteet ja niiden yhdistäminen tuloksellisen yhteistyön aikaansaamiseksi. Malli on esitetty kuviossa 7.

KUVIO 7. Koulun ja yrittäjyyskasvatuksellisen yritys-elämäyhteistyön toimintaympäristö. (Ristimäki 2004, 98.)

Leskisen (2000, 69-70) mukaan yrittäjyyskasvatus ei taivu helposti perinteiseen kouluympäristöön, koska perinteisesti koulu ja elinkeinoelämä ovat olleet melkoisen kaukana toisistaan niin toimintatapojensa, kuin fyysisen ympäristönsäkin kautta. Laaja-alainen yrittäjyyskasvatus vaatii oppilaitosten kulttuuri-ilmapiiirin muovaamista yrittäjyysmyönteiseksi. Mitä laajemmin ja syvällisemmin yrittäjyyskasvatusta halutaan opettaa, sitä suurempia muutoksia tarvitaan. Erityisesti peruskoulun ja lukion puolella yrittäjyyskasvatusta vastaan esitetyt argumentit koskevat liike-elämän arvojen tuomista kouluihin ja pelätään koulun humanistisen tehtävän kaventumista. Kuitenkin elämme yhteiskunnassa, jossa joudumme

päivittäin kohtaamaan rahatalouden ja määrittelemään omat rahankäytön rajat, olipa kyseessä palkkatyöntekijä, yrittäjä tai työtön ihminen. Rahanhallinnan kasvatus olisi tärkeää aikana, jolloin lapsilla ja nuorilla on käytössään varoja enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Ristimäki (2004, 101) toteaa, että aiemmin oppilaitokset kouluttivat ja työelämä otti vastaan. Nyt koulutus, työelämä, oppilaitos ja yritys lähestyvät toisiaan monin eri tavoin ja käyvät jatkuvaa vuoropuhelua keskenään. Utriainen (2003, 46) toteaa, että yrittäjyyskasvatuksen ei tulisi olla pelkästään kouluissa tapahtuvaa toimintaa. Kuitenkin yrittäjyyskasvatuksen vastuu tulee olla kunnan opetustoimella, kouluilla ja oppilaitoksilla. Partasen (2011) mukaan yrittäjyyskasvatuksen pedagoginen vastuu tulee olla oppilaitoksella, eikä sitä voi siirtää yrityksille tai elinkeinoelämälle. Myös Pihkala (2011) toteaa, että opettajilla on yrittäjyyskasvatuksen pedagoginen vastuu ja on heidän tehtävänsä miettiä ja kokeilla erilaisia ratkaisuja yrittäjyyden opettamisessa. Hänen mukaansa kuitenkin varsinainen osaaminen tulee yrityksistä, joten on opettajan vastuulla rakentaa toimivat mallit, joissa yhteistyö toteutuu, mutta pedagoginen vastuu on oppilaitoksella. Hänen mukaansa oppilaitokset ovat jopa yrittäneet liikaa sysätä pedagogista vastuuta yrityksille.

2.2.3 Yritys- ja yhteiskuntavastuu

Koska yrityksillä on suuri rooli ja vastuu myös yhteiskunnallisissa asioissa, tutkimuksessa otettiin tarkasteluun myös yritysten näkemys yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden merkityksestä ympäröivään yhteiskuntaan.

Elinkeinoelämän keskusliiton (2010) mukaan vastuullinen yritystoiminta tarkoittaa kestävän kehityksen toteuttamista yrityksissä, joka kattaa laajasti talouden, ympäristön ja sosiaaliset näkökohdat. Vahva ja kilpailukykyinen talous on välttämätön edellytys, jotta muut kestävän

kehityksen näkökulmat voidaan toteuttaa. Yritys ottaa vastuullista yritystoimintaa määritellesään huomioon keskeisten sidosryhmien vaatimukset. Kestävää taloutta ei ole mahdollista saavuttaa, jos samalla ei huolehdita ympäristöstä ja ihmisistä. Elinkeinoelämän keskusliiton määritelmässä (2008) myös yksi vastuullisen yritystoiminnan elementti on sosiaalinen vastuu, jonka tarkoituksena on muun muassa, että yritys huolehtii yhteistyöstä lähiympäristön kanssa, yhteistyötä yritysverkostoissa ja yleishyödyllisten toimintojen tukemista. Matlayn (2008) mukaan viimeisen kahden vuosikymmenen aikana yrittäjyyskasvatus on laajentunut huomattavasti monissa teollistuneissa maissa. Syynä tähän voidaan pitää valtioiden uskoa siihen, että yrittäjyydellä nähdään olevan positiivinen vaikutus yhteiskunnan sosio-ekonomiseen ja poliittiseen infrastruktuuriin.

Suomen standardisoimisliiton SFS ry:n (2006) mukaan yhteiskuntavastuu on käsite *”joka tukee sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien kysymysten yhdistämistä liiketoimintaan ja yritysten vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa vapaaehtoisella pohjalla.”* Työ- ja elinkeinoministeriön (2010) mukaan yritys- ja yhteiskuntavastuu tarkoittaa julkisen vallan ja hallinnon sekä yritysten ja muiden työyhteisöjen vastuullisia toiminta- ja tuotantotapoja ja niiden edistämistä. Ministeriön mukaan yritykset voivat saavuttaa kestäviä hyötyjä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisista toimistaan. Vastaavasti Juntusen (2005) mukaan Niskala & Tarna (2003) määrittelevät yhteiskuntavastuun vastuuksi yritystoiminnan vaikutuksista yhteiskuntaan ja sidosryhmiin. Heidän mukaansa yhteiskuntavastuuta ovat myös hyvät toimintatavat yritysverkostoissa, lähiyhteisösuhteissa ja yhteiskuntasuhteissa. Elinkeinoelämän keskusliiton (2011) mukaan yrityksen näkökulmasta oppilaitosyhteistyö on osa vastuullista yritystoimintaa.

Yritykset, joilla on liiketoimintaa Euroopan unionissa, toimivat sosiaalisessa ympäristössä, jossa on sosiaalisiin vaatimuksiin liittyvät vähimmäisstandardit. Yrityksen myös suositellaan määrittävän tavoitteet

opetuksessa niin organisaation sisällä, kuin myös ulkopuolella koululaitoksissa, esimerkiksi korkeakouluissa ja yliopistoissa. Yrityksen ehdotetaan myös osallistuvan paikalliseen yhteiskuntaa hyödyttävään toimintaan ja myötävaikuttavan alueelliseen kehitykseen. Myös läheiset suhteet yrityksen ja voittoa tavoittelemattomien järjestöjen välillä lisäävät sosiaalista elämää entisestään. (Suomen standardisoimisliitto SFS ry 2006, 17,22.)

Partanen (2011) toteaa, että elinkeinoelämän ja koulutuksen integraatiolla on tulevaisuudessa merkitystä myös yhteiskuntarauhan säilyttämisessä. Hänen mukaansa yrittäjyyskasvatus on osa yrityksen yhteiskuntavastuuta. Työpaikkojen ja työkokemuksen kautta nuoret integroituvat jo opiskeluvaiheessa osaksi työelämää, eikä synny tilanteita, joissa koulutettuja nuoria on paljon työttömänä. Jatkossa työelämä ja koulutus eivät voi olla erillään toisistaan, koska nuorten on työn ja tekemisen kautta otettava vastuuta toiminnastaan. Keskuskauppakamarin (2009, 44) mukaan yritysten ja oppilaitosten yhteistyöllä voidaan parantaa alueen nuorten työllistymismahdollisuuksia, ehkäistä työelämässä olevien henkilöiden poistumista markkinoilta, sekä tehostaa ja monipuolistaa oppilaitosten antamaa koulutusta. Parhaimmat yhteistyöhankkeet ovat muun muassa lisänneet oppilaiden taitoja sekä alueiden kasvua. Utriainen (2003, 14) toteaa, että yrityksissä on tärkeää ymmärtää kouluissa ja oppilaitoksissa kasvavan nuoren arvo. Esimerkillään ja osallisuudellaan yrittäjät voivat vaikuttaa nuoriin ja olla mukana ehkäisemässä nuorten syrjäytymistä ja muita ongelmia.

Tulevaisuudessa yritykset tarvitsevat monenlaisia osaajia, suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle työelämään tarvitaan nuoria ammattilaisia. Vuosien 2000 – 2015 välisenä aikana työmarkkinoilta poistuu lähes miljoona henkilöä ja vuosittain poistuu 20 000 työntekijää enemmän kuin koulutettuja nuoria on tarjolla. Elinkeinoelämä tarvitsee monipuolisia osaajia ja joka alalla tarvitaan mm. tietotekniikan

perusosaamista, yrittäjyyttä sekä luonnontieteiden ja matematiikan hallintaa. (Taloudellinen tiedotustoimisto 2010.)

Utriainen (2003, 42) toteaa, että elinkeinoelämän, yritysten ja oppilaitosten yhteistyön kehittämiseen on tartuttu muun muassa muuttotappiokunnissa. Tarkoituksena on ollut kotipaikkakunnan tarjoamien työskentelymahdollisuuksien päivittäminen ja niistä tiedottaminen oppilaille. Mahdollisuuksien tiedostamisen uskotaan motivoivan nuoria jäämään ja palaamaan takaisin kotipaikkakunnalle. Paikallisten tavoitteiden saavuttaminen voi palvella myös maanlaajuisen muuttoliikkeen ja siihen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. Pitkällä aikavälillä ennakoidaan myös yritysten tulevaa työvoimapulaa.

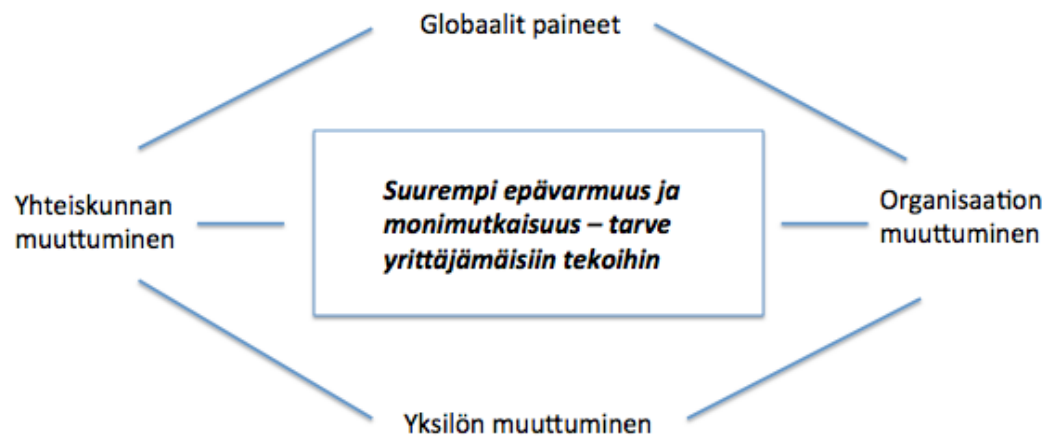
Ristimäen (2004, 113-114) mukaan yrittäjyyskasvatus ja koulun ja yritysten välinen yhteistyö koskettaa muun muassa koulun ja yrityksen sijaintipaikkakuntaa, kuntaa, kaupunkia, tai muuta aluetta ja sen elinvoimaisuutta. Koulun ja yritysten välinen yhteistyö voi antaa oppilaalle monipuolisen kuvan yrittäjyydestä, sekä käsityksen kotipaikkakunnan tarjoamista työnteon mahdollisuuksista. Tietoisena toimintaympäristön tarjoamista mahdollisuuksista, nuorelle voi syntyä jopa ajatus perustaa oma yritys kotipaikkakunnalle. Näin ollen yrittäjyyskasvatus on paljon vartijana, tarkasteltaessa mahdollisuuksia niin oppilaan, yrityksen, kunnan tai koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Pihkalan (2011) mielestä yritysten yhteiskuntavastuu saisi olla vahvempaa, liittyen oppilaitosyhteistyöhön. Hänen mielestään tilanne on tällä hetkellä se, että yrityksiä kiinnostaa taloudellinen tulos ja henkilöstö, jonka yhteiskunta on kouluttanut suoraan yritysten tarpeisiin, jotta yritykset pärjäisivät mahdollisimman pienellä henkilöstökoulutuksella, eikä kustannuksia tältä osin tulisi.

2.2.4 Työelämävalmiudet

Ikosen ja Karttusen (2007, 18) mukaan yrittäjyyskasvatus voi merkittävästi lisätä ihmisten elämänhallintaa tarjoamalla välineitä taloudellisessa ympäristössä selviämiseen. Taloudellisen tiedotustoimiston (2011) mukaan perusopetuksen tärkein tehtävä on antaa nuorille valmiudet pärjätä elämässä. Taloudellisen tiedotustoimiston maaliskuussa 2009 julkaisemaan Nuorten arvot ja elämä -tutkimukseen vastanneista reilusta tuhannesta 15–21-vuotiaasta nuoresta puolet sanoo työelämän pelottavan. Yksi syy tähän voi olla se, että tämän päivän nuorilla ei ole samanlaista luontaista yhteyttä työelämään kuin vanhemmilla sukupolvilla. Myös odotukset ja vaatimukset omaa elämää kohtaan ovat kasvaneet. Rae (2007) toteaa, että opiskelijat kasvavassa määrin miettivät työllistymistä ja työuraa ja sitä kautta koulun ja kurssien valintaa. Nuoret ovat älykkäitä ja ymmärtävät, että pelkästään tutkinto itsessään ei kuitenkaan ole riittävästi, vaan tämän lisäksi tarvitaan myös muita ominaisuuksia.

Van Gelderen (2010) toteaa, että elämme yhteiskunnassa, jossa joudumme toimimaan yrittävän elämäntyylin kanssa. Tämä tarkoittaa epävarmuutta, muutosta, monimutkaisuutta, mutta myös vapautta ja yksilön vastuuta. Myös muutokset yhteiskunnassa ovat olleet sellaisia, että ne suosivat yksilössä hyvää itseluottamusta ja uskoa itseensä. Henryn (2005) mukaan Gibb & Cotton (1998) toteavat, että yhteiskunnan ja yritysten muutokset mahdollistavat sen, että nykyään yksilöillä on monia eri työllistymisvaihtoehtoja ja he voivat tehdä uransa aikana useita töitä ja tehtäviä. Myös Pihkala (2011) sanoo, että yrittäjyyskasvatuksessa ja työelämävalmiuksien luonnissa on tärkeää säilyttää laaja-alaisuus, jotta yksilölle kehittyä sellaisia tietoja, taitoja ja kykyjä, että ne ovat siirrettävissä tehtävästä ja työnantajasta toiselle. Hänen mukaansa koulutus ei saa olla liian kapea-alaista ja vain yhteen tehtävään valmistavaa.

KUVIO 8. Henry (2005) Gibb & Cotton (1998) mukaan.

Tulevaisuudessa on tärkeää, että yksilöllä on yrittäjämäiset taidot ja asenteet, joilla pärjätä muuttuvassa yhteiskunnassa ja kohdata tulevaisuuden epävarmuudet. Yrittäjyyttä oppimalla yksilöt voivat saada luovuutta, innovatiivisuutta ja ongelmaratkaisukykyä, joka auttaa heitä, oli uravalinta sitten mikä tahansa. Tulevaisuuden epävarmuus huomioiden on selvää, että yrittäjyyskasvatukselle on yhteiskunnassa suuri tarve. (Henry 2005.)

Leskinen (2000, 8) toteaa, että koululaitoksen tehtävänä on valmistaa nuoria elämään, jossa työelämällä on tärkeä sija. Nuorilla täytyy olla tietoja, taitoja, kykyjä ja asenteita, joilla selviää sekä kovassa kilpailussa työpaikoista, että työyhteisön sisäisestä kilpailusta. Ihmisen kehittymistä elämän eri saroilla tukevat monet yrittäjämäiset ominaisuudet ja tässä yrittäjyyskasvatuksen merkitys korostuu. Pihkalan (2011) mukaan ammatillinen koulutus Suomessa tarjoaa yksilölle erittäin hyviä työelämävalmiuksia muun muassa erilaisten harjoittelujen kautta. Hänen mukaansa kuitenkin yliopistoissa tarjottavat työelämävalmiudet ovat varsin onnettomalla tasolla ja niissä olisi paljon kehitettävää.

2.2.5 Hyödyt yritykselle

Jotta koulujen ja yritysten yhteistyö olisi mielekästä, tulee sen olla molempia osapuolia hyödyttävää. Yhteistyölle on myös määriteltävä osapuolien tavoitteet heidän omasta näkökulmastaan. Kokonaisuutena yhteistyön tulisi olla yhdessä tekemistä ja yhteistoiminnallista. Toiminnan tulisi olla myös pitkäjänteistä ja jatkuvaa, mikä edellyttää myös toiminnan säännöllistä arviointia ja kehittämistä. Yhteistyö koetaan molempien osapuolten kannalta mielekkääksi, jos kummatkin osapuolet hyötyvät. Hyötyä ja tavoitteita tulisi myös kirjata ja miettiä pitkällä aikavälillä. Yritykselle koulun ja nuorten kanssa tehtävä yhteistyö voi liittyä esimerkiksi yrityksen haluun kehittää yhteiskuntaa ja ympäristöä. Yrityksille yhteistyö myös luo positiivista yrityskuvaa ja tekee sen toimintaa tutuksi. Toiminta lasten ja nuorten kanssa myös kehittää yrityksen henkilöstön vuorovaikutustaitoja ja lähentää yritystä lähiympäristöönsä. (Luukkainen & Toivola 1998, 46-48.)

Myös Pihkala (2011) toteaa, että koulujen ja yritysten yhteistyö, niin kuin yhteistyö muutenkin, onnistuu vasta sitten, kun molemmat tahot näkevät siinä hyötyjä. Myös yrityksen pitää nähdä, mikä hyöty siitä on heille, muuten ei tapahdu mitään. Molemminpuolisia hyötyjä on etukäteen mietittävä ennen kuin yhteistyöhön lähdetään. Hänen mukaansa pysyvää yhteistyötä ei pystytä rakentamaan, jos ei nähdä hyötyjä.

Melko yleinen yrityksiltä tuleva mielipide on, että koulun ja yrityksen välisessä yhteistyössä koulu koetaan osapuoleksi, joka saa yhteistyöstä enemmän. Omalta osaltaan tähän on varmasti vaikuttanut se, että perinteisesti eri yhteistyöprojekteissa edesautetaan jotakin kouluun liittyvää toimintaa ja yrityksen hyödyt ovat olleet hankalampia konkretisoida. Koulun ja yritysten yhteistyön laajentamiseksi ja kehittämiseksi on entistä enemmän kyettävä osoittamaan myös yrityksen saamat hyödyt. (Ristimäki 2004, 100.)

Ristimäki (2004, 100-101) myös nostaa esiin joitakin asioita, jonka vuoksi yritykset ovat oppilaitosyhteistyöhön lähteneet. Näitä ovat muun muassa: kiristyneet rekrytointimarkkinat, oman alan tunnetuksi tekeminen, halu olla vaikuttamassa työvoiman saantiin, opiskelijalla ei ole kuvaa työstä tai kuva on väärä, myönteisen asenteen kasvattamista, yrityksen merkityksen selvittämistä yhteiskunnallisesti ja paikallisesti, sekä halu olla vaikuttamassa siihen, millaista työväkeä yritys saa tulevaisuudessa.

Elinkeinoelämän keskusliiton (2011) mukaan yritys-oppilaitos yhteistyö palvelee yrityksiä tulevien osaajien rekrytoinnissa. Myös yrityksen maineella opiskelijoiden keskuudessa on merkitystä, koska kilpailu tulevaisuuden työntekijöistä kiristyy. Utraisen (2010) mukaan elinkeinoelämä on kiinnostunut siitä, miten saadaan yhteiskuntaan tuottavuutta, joka lisää hyvinvointia, kilpailukykyä ja innovaatioiden syntymistä. Yrittäjien näkökulmasta itseensä luottava, omat taidot tiedostava ja ammattitaidostaan itsevarma yksilö voi hyvin ja kykenee toimimaan erilaisissa suhdanteissa. Keskuskauppakamarin (2009, 44) mukaan parhaimmat yritysten ja oppilaitosten väliset yhteistyöhankkeet ovat lisänneet yritysten innovatiivisuutta ja yhteistyö on myös tehokas väylä markkinoida yritystä työnantajana ja siten hankkia uusia työntekijöitä. Myös Pihkala (2011) toteaa, että esimerkiksi ammatillisen koulutuksen puolella hyöty yrityksille on se, että ne pääsevät vaikuttamaan niihin pätevyyksiin ja osaamiseen, mitä oppilaitoksesta valmistuvilla on.

Ristimäen (2004, 112) mukaan esimerkiksi opintokäynnit, joissa yrityksen toimintaa, tuotteita, odotuksia ja kasvunäkymiä esitellään muun muassa opiskelijoille, ovat yritykselle tehokasta ja vuorovaikutteista imagotyötä. Hänen mukaansa yritysten kannattaa ottaa erilaiset vierailuohjelmat osaksi mielikuvamarkkinoinnin ja rekrytoinnin ketjua.

Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää yritysten saamia hyötyjä osallistumisestaan yrittäjyyskasvatukseen ja selvittämään ovatko hyödyt avainasemassa yritysten osallistumisessa yrittäjyyskasvatukseen ja

yhteistyöhön oppilaitosten kanssa. Tutkimuksessa hyötyjä ei oltu määritelty vain taloudellisiksi, vaan yrittäjät saivat itse määritellä ja analysoida saamiaan hyötyjä.

2.3 Yrittäjyyskasvatus käytännössä

Partasen (2011) mukaan käytännön tekeminen on nostettava kaikessa yrittäjyyskasvatuksessa keskiöön. Käytännössä yrittäjyys on tekemistä ja kokeilemista, jolloin se vaatii myös käytännön rajapinnan, jossa sitä toteutetaan.

Yrittäjyyskasvatukseen kuuluvat rohkeuden ja vastuullisuuden lisäksi innovatiivisuus ja luovuus. Hyviä ideoita ja innovaatioita on kuitenkin hyvä työstää pienellä porukalla hieman pidemmälle ennen niiden eteenpäin viemistä suurella joukolla. Käytännössä hyväksi on osoittautunut erilaisten ideoiden teemoittaminen, jossa teemat liittyvät oppilaitoksen lähiympäristöön ja ympäröivään yhteiskuntaan, eli kiinteästi oppilaiden arkeen. Parhaimmillaan tema helpottaa käynnistettävää yhteistyön aloittamista. Teema yhdistää kollegojen, oppilaitosten, yrittäjien, kunnan päättäjien ja muun taustaryhmän mielipiteitä eri näkökulmista. Teeman synnyttämässä ajatusprosessissa saadaan valtavasti aineksia yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiselle. (Utriainen 2003, 47.)

2.3.1 Yhteistyömuotoja

Taloudellisen tiedotustoimiston (2010) mukaan koulu- yritys yhteistyön muotoja ovat *työelämään tutustuminen eli TET*, joka on osa peruskoulun ja lukion jakamaa työelämä tietoutta. *Työssäoppiminen*, joka on toisen asteen ammatilliseen peruskoulutukseen sisältyvä käytännön työtehtävien yhteydessä työpaikalla järjestettävää koulutusta. *Työharjoittelu*, eli käytännön harjoittelua työpaikoilla. *Näyttötutkinnot*, joka on erityisesti aikuisia varten suunniteltu ja kehitetty tutkinnon suorittamistapa, joka ei riipu siitä, miten ammattitaito on hankittu. Näyttötutkinnossa edellytetään

alan ammattilaiselta vaadittavia taitoja, jotka osoitetaan suunnittelutehtäviä ja käytännön työskentelyä yhdistämällä *Oppisopimuskoulutus*, jossa käytännön töiden oppiminen tapahtuu työpaikalla kouluttajan ohjauksessa ja koulutusta täydennetään teoriaopinnoilla oppilaitoksissa. *Ope-TET*, joka pyrkii ajanmukaistamaan opettajien tiedot työelämästä lähes samoin periaattein kuin oppilaille suunnattu TET. *Kummiluokka- tai kummiyritystoiminta*, jossa luokalla on oma kummiyrityksensä, jonka kanssa järjestetään erilaista toimintaa ja tempauksia.

Koulun ja yrityksen yhteistoimintaa ovat myös muun muassa yritysvierailut ja yrittäjien vierailut oppilaitoksissa, kummiluokka ja kummiryhmä, taksvärkkipäivät, harjoittelupaikat, kesätyö, kerhotoiminnan tukeminen, sponsorointi, ideakilpailut, opettajien kokous yrityksessä, opettajien työharjoittelupäivä, yrittäjät opettajainhuoneessa ja opot tutustumassa yritykseen. (Yvistä energiaa yrittäjyyskasvatukseen 2010)

Elinkeinoelämän keskusliiton (2011) mukaan perusopetuksen ja lukiolaisten työelämäntutustumisjaksot tukevat nuorten koulutus- ja uravalintoja. Myös työssäoppimisjaksot ammattiopistoissa, korkeakoulujen harjoittelut, opiskelijoiden opinnäytetyöt ja opettajien työelämäjaksot yrityksissä ovat keskeisiä yhteistyön muotoja. Näiden avulla tuetaan opiskelijoiden ammattitaidon kehittymistä ja koulutuksen työelämälähtöisyyttä.

Ristimäki (2004, 110-112) nostaa koulun ja yrityselämäyhteistyön muodoista esiin yleisimpinä TET-harjoittelun. TET, työelämään tutustuminen, on osa peruskoulun ja lukion jakamaa työelämä-tietoutta, joka on kasvavana kiinnostuksen kohteena koulun ja yrityselämän välisessä yhteistyössä. Koulut ovat määrätietoisesti kehittäneet TET-harjoittelua, tavoitteena koulutuksen ja työelämän vuorovaikutuksen laajentaminen ja monipuolistaminen. Yritykselle TET on mahdollisuus kertoa, että tarjolla on paljon erilaisia työpaikkoja, ja nuorelle TET voi antaa uusia tuulia tulevaan ammatinvalintaan. TET on tilaisuus pysyvän

vuoropuhelun aikaansaamiseen koulun ja yritysten välillä, sekä koulun ja työelämän verkottumiseen.

2.3.2 Esimerkkejä koulun ja yritysten yhteistyöstä

Tässä kappaleessa esitellään joitakin esimerkkejä yritysten ja oppilaitosten välisestä yhteistyöstä.

Haukivuorella toteutettiin vuosina 1998 – 2000 yrittäjyysuhanke Omaksu Yrittäjyys Asenteeksi. Alusta alkaen yhteistyön lähtökohtana on ollut se, että kaikki kokevat hyötyvänsä yhteistyöstä. Kurssin tavoitteena on muun muassa ollut markkinoida Suomea matkailumaana, kouluttaa lisätyövoimaa alueen palveluyrityksiin, parantaa palvelua ja lisätä paikkakunnan vetovoimaisuutta. Kurssissa toteutuu samaan aikaan yrittäjyys, yhteistyö, verkottuminen, kansainvälisyys ja lisä- ja kesätyöntekijöiden koulutus. (Utriainen 2003, 53-54.)

Vehkalahden koulu on toteuttanut perinteeksi muodostunutta kirjapaketoitintia joulusesongin aikana yhdessä Haminan Suomalaisen kirjakaupan kanssa. Oppilaat työskentelevät joulusesongin alla kirjakaupassa paketoitintien asiakkaiden ostoksia ja pitävät myös kirjaesittelyjä. Oppilaat harjoittelevat muun muassa asiakaspalvelutaitoja ja kohteliasta käytöstä. Toimilla oppilaat kartuttavat luokkaretkikassansa. Yritykselle yhteistyö merkitsee parempaa asiakaspalvelua vuoden kiireisimpänä sesonkina. (Utriainen 2003, 59.)

Tiimiakatemia on Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyden huippuyksikkö, jossa opiskelijat pyörittävät osuuskuntamuotoisia yrityksiä. Opiskelujen päätyttyä opiskelijat lähtevät maailmanympärysmatkalle, johon rahat tienataan opiskelun aikana tehtävästä liiketoiminnasta. Vuonna 2009 Tiimiakatemiassa oli 200 opiskelijaa ja 11 tiimiyritystä. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto ilman veroja oli 1.5 miljoonaa euroa. Liike-elämälle toteutettuja projekteja oli 150 kappaletta, joissa 10% oli yli

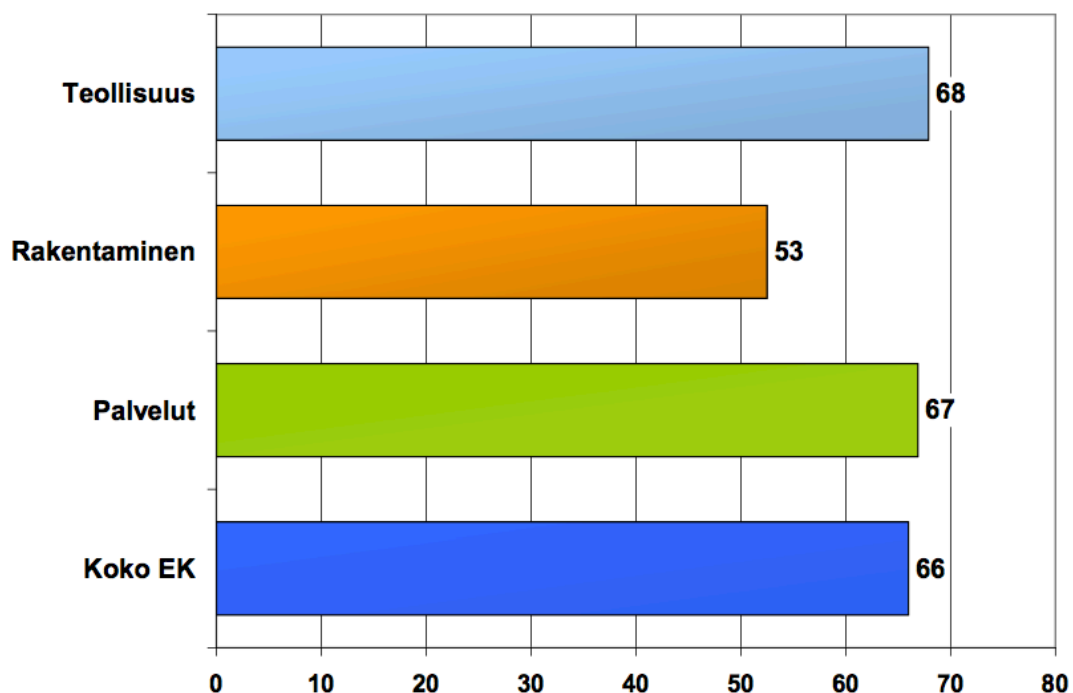
10 000 euron liikevaihto. 330 000 euroa tiimiyritysten liiketoiminnasta palautuu veroina yhteiskunnalle. Tiimiakatemiassa tiimiyritys kehittyy yritysmaailmalle tuotettujen projektien kautta. Asiakaskentässä myös luodaan kontakteja kiinnostaviin yrityksiin ja ihmisiin. (Tiimiakatemia 2011.) Leinonen, Partanen & Palviainen (2002, 7, 42-43) mukaan Tiimiakatemiassa on lähdetty liikkeelle koulun käytännön radikaalista muuttamisesta ja oppiminen on viety aitoon työelämän ympäristöön. Tiimiakatemia vaikuttaa yrityksen avokonttorilta, joka on jaettu tiimeittäin pienempiin toimistoihin. Myös yhteydenpito koulun ulkopuoliseen maailmaan on tärkeää.

Myös Tampereella toimiva Proakatemia toimii aktiivisessa vuorovaikutuksessa yritysten ja elinkeinoelämän kanssa: Proakatemia on Tampereen ammattikoulun yrittäjyyden yksikkö, jossa opiskelijat oppivat ammattilaisiksi käytännön tekemisen kautta tekemällä projekteja eri alojen yrityksille. Proakatemiassa opiskelu alkaa tiimiyrityksen perustamisella, kaikilla opiskelijoilla on takanaan ensimmäisen vuoden perusopinnot liiketaloudesta tai tietojenkäsittelystä. Proakatemiassa opiskelijat myös itse vastaavat käytännön liiketoiminnastaan. (Proakatemia 2011)

2.3.3 Oppilaitos-yritysyhteistyö lukuina

Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) tavoitteena on luoda suomalaiselle yritys- ja elinkeinotoiminnalle entistä parempi ja kilpailukykyisempi toimintaympäristö. EK edustaa kattavasti kaikkia yksityisiä toimialoja ja kaikenkokoisia yrityksiä. EK:ssa on 16 000 jäsenyritystä, joista 96 % pk-yrityksiä. Yritykset edustavat yli 70 % Suomen bruttokansantuotteesta ja 95 % maamme viennistä. (Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2011)

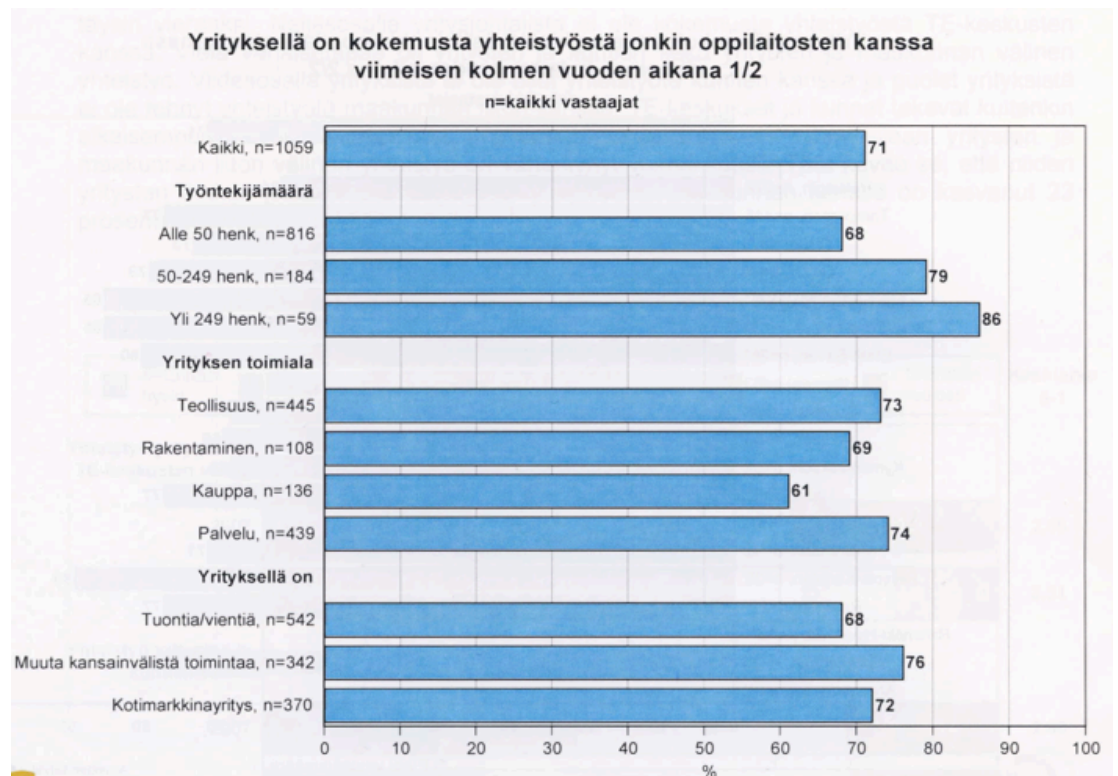
Kuviossa 9. on esitetty prosentuaalisesti oppilaitosyhteistyötä tehneet EK:n jäsenyritykset vuonna 2008. Kuvioista voidaan nähdä, että 66 % EK:n jäsenyrityksistä on tehnyt yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa 10 560 yritystä.

KUVIO 9. Oppilaitosyhteistyötä tehneet EK:n jäsenyritykset 2008, % (Elinkeinoelämän keskusliitto 2009)

Kauppakamarit kehittävät yritysten toimintaedellytyksiä ja alueiden kilpailukykyä. Kauppakamareilla on Suomessa yli 16 000 jäsentä, joista valtaosa on yrityksiä. *Alueiden kilpailukyky 2009: yritysten näkökulma-* tutkimuksessa keskuskauppakamari on tutkinut, mitkä tekijät vaikuttavat yritysten sijoittumiseen Suomessa ja miten alueiden kilpailukykyä pitäisi yritysten mielestä kehittää. Tutkimukseen vastasi 1059 suomalaista yritystä. Haastatelluista yrityksistä 71 prosentilla oli kokemusta yhteistyöstä jonkin oppilaitoksen kanssa viimeisen kolmen vuoden aikana. (Keskuskauppakamari 2009, 2, 4, 44)

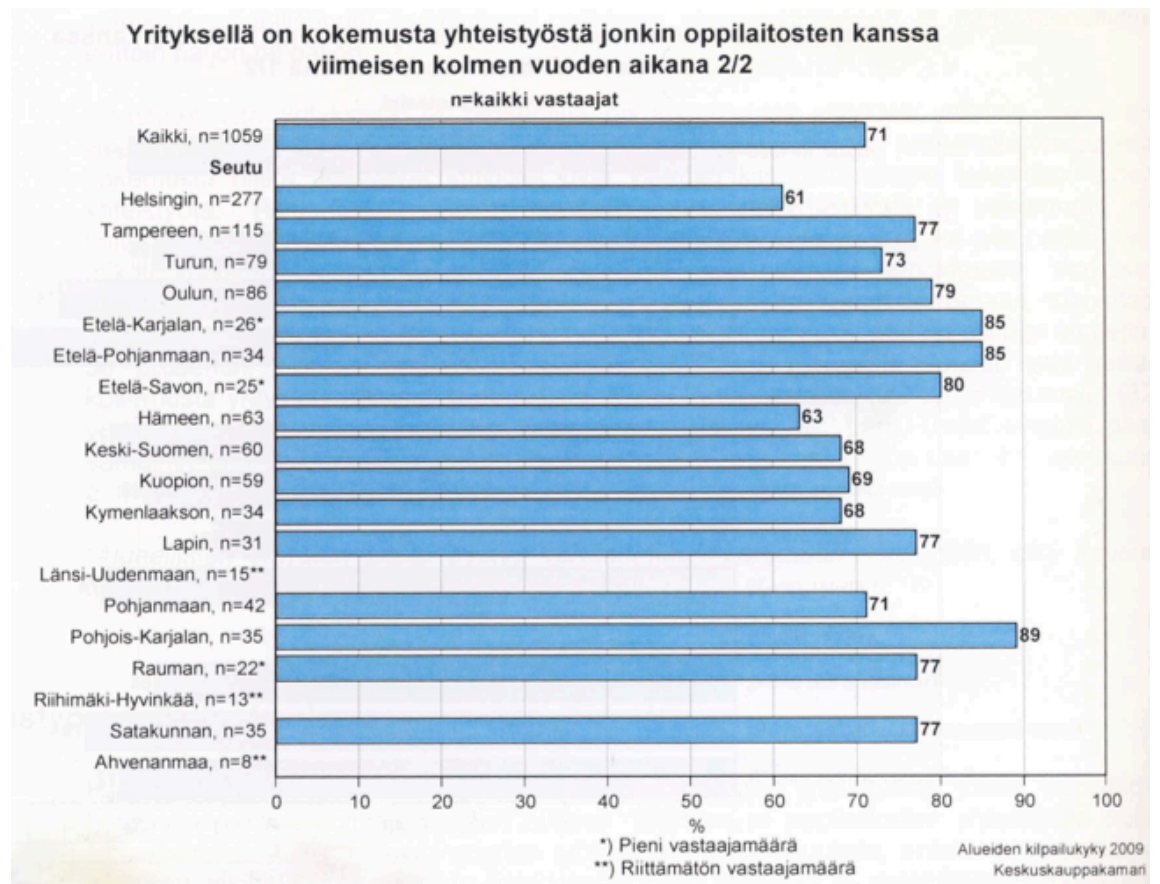
Kuviossa 10. on esitetty, miten nämä yritykset jakautuvat. Erityisesti suuret, yli 250 henkeä työllistävät yritykset tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa.

KUVIO 10. Yrityksen ja oppilaitoksen yhteistyö. (Keskuskauppakamari 2009, 45)

Samassa tutkimuksessa keskuskauppakamari myös selvitti yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä alueellisesti. Erityisen paljon yhteistyötä on ollut Pohjois-Karjalan, Etelä-Karjalan ja Etelä-Pohjanmaan alueilla. Helsingin seudun kauppakamarin alueella toimivista yrityksistä yhteistyötä oppilaitosten kanssa on ollut vähiten. Kuviossa 11 on esitetty yhteistyön määrä alueittain.

On siis huomioitava, että varsin merkittävä osa yrityksistä tekee yhteistyötä oppilaitosten kanssa niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin. Tämä tutkimus pyrkii selvittämään, mikä on yhteistyön nykytila ja miten yhteistyötä voidaan tulevaisuudessa kehittää, jotta yhteistyötä oppilaitosten ja yritysten välillä voidaan lisätä ja yhteistyötä kehittää.

KUVIO 11. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyö alueittain. (Keskuskauppakamari 2009, 46)

2.3.4 Yrittäjyyskasvatushankkeita

Opetushallitus rahoittaa rakennerahastokaudella 2007 – 2013 muun muassa seuraavia yrittäjyyskasvatuksella ja -osaamisella muutosvoimaa kehittämishankkeita:

Yes-hanke

YES on yrittäjyyskasvatuksen resurssi opettajille. YES tarjoaa tukipalveluja yrittäjyyskasvatuksen koulutukseen, yrittäjyyden kehittämiseen koulussa ja koulu-yritysyhteistyöhön. Vuoden 2011 alussa YES-verkosto on 13 aluetta kattava yrittäjyyskasvatuksen jakelukanava, joka toimii opetushenkilöstön tukena ja koulu-yritysyhteistyön verkottajana

tulevaisuuden haasteisiin vastaten. YES-verkosto osallistuu yrittäjyyskasvatukseen kehittämiseen ja on mukana testaamassa mm. Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa. YES-toiminnan alueellisina yhteistyökumppaneina ovat opetushallitus (esr) sekä seudulliset kehittämissyhtiöt ja muut alueelliset yhteistyökumppanit kuten yrittäjäjärjestöt. (Mikä on YES? 2011.)

YES tarjoaa apua ja tukea koulujen ja yritysten välisten yhteistyön kehittämiseen. YES hakee kouluille kontakteja sekä mahdollisuuksia yhteistyön aloittamiseen. Yrityksille YES tarjoaa mahdollisuuksia koulu-yhteistyön aloittamiseen sekä yhteistyötä tukevaa neuvontaa ja valmiita kontakteja kouluihin ja oppilaitoksiin. YES toimii linkkinä koulutuksen ja paikallisen yritys- ja elinkeinoelämän välillä. (YES, Koulu-yritysyhteistyö 2011.)

Kasvu yrittäjyyteen

Kasvu yrittäjyyteen -hankkeessa opettajat kehittävät koulujen yrittäjyyskasvatusta ja rakentavat opinpolkua yrittäjyyteen yläkoulusta aina ammattikorkeakouluun asti. Toteuttajaorganisaationa on Valkeakosken Seudun Kehitys Oy. Hankkeessa kehitetään ja testataan erilaisia yrittäjyyskasvatuksen opetusmenetelmiä. Seutukuntien alueella pyritään solmimaan tiivis yhteistyö alueen yritysten, elinkeinoelämän ja koulujen välille, jolloin toiminta on mahdollisimman hedelmällistä. (Opetushallitus – hankkeet 2011.)

NY Yrittäjyyskasvatuksen polku

NY Yrittäjyyskasvatuksen polku -projektissa luodaan uusia pedagogisia ratkaisuja ja toimintamalleja peruskoulun yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen tueksi. Toteuttajaorganisaationa on Nuori yrittäjyys ry. Projektissa luodaan alaluokkien toimintamallit, jotka yhdistetään yläluokkien ja toisen asteen kanssa yhtenäiseksi NY Yrittäjyyskasvatuksen poluksi. Polku ulottuu lopulta korkea-asteen ohjelmaan saakka. Toiminta

rakentuu yhteistyölle ja kannustaa opetushenkilöstöä eri kouluasteiden väliseen ja yritys-elämän kanssa käytävään vuorovaikutukseen. (Opetushallitus – hankkeet 2011.)

2.4 Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen ja toimenpidesuosituks

Jotta yrittäjyyskasvatusta ja toimintamalleja voidaan kehittää, tulee toimintaa pystyä arvioimaan eri toimijoiden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrittäjien näkemyksiä olemassa olevasta yhteistyöstä ja yrittäjyyskasvatuksesta. Haastattelujen kautta pyydettiin yrityksiä myös arvioimaan omaa toimintaansa ja onnistumistaan yrittäjyyskasvatuksessa sekä miettimään, miten toimintaa voidaan kehittää tulevaisuudessa.

Opetusministeriö (2009) on asettanut tavoitteet yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteisiin kuuluu muun muassa:

”Yrittäjyyskasvatus on sisällytetty nykyistä vahvemmin osaksi kuntien koulu- ja elinkeinotoimen strategioita ja kehittämissuunnitelmia.”

”Yrittäjyyskasvatuksen eri toimijoiden verkostoyhteistyö on vahvistunut kansainvälisellä, valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.”

”Yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen liittyvien toimintojen painopiste on alue- ja paikallislähtöistä.”

”Korkeakoulut ovat sisällyttäneet kokonais- strategioihinsa yrittäjyyden. Korkeakoulun strategian mukaisesti on laadittu hyväksytty toimintatapa, jossa kannustetaan ja tarjotaan

valmiuksia yrittäjän uralle, synnytetään innovaatioita ja luodaan edellytyksiä yritysten kasvulle.”

”Yrittäjämäisiin oppimisympäristöihin ja yrittäjyyspedagogiikkaan liittyvää tutkimusta on vahvistettu ja se on aikaisempaa poikkitieteellisempää.”

2.4.1 Arviointi

Pihkalan (2011) mukaan yrittäjyyskasvatuksen arviointi yritysten näkökulmasta on erittäin tärkeää. Yrittäjyyskasvatus on myös tavoitteisiin liittyvää toimintaa, siksi sen arviointi on tärkeää ja itsestään selvää. Hänen mukaansa tällä hetkellä ei ole olemassa selkeää työkalua, jolla onnistumista voidaan arvioida. Pihkala myös pitää tärkeänä nyt kehitettävää yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa ja toivoo sen tuovan työkaluja yrittäjyyskasvatuksen arviointiin.

Huusko (2009, 35) toteaa, että *”arviointi voi olla toiminnan tarkastelua tai systemaattista tiedonkeruuta, jonka tavoitteena voi olla tulevaisuuteen suuntautuminen tehdyn analyysin ja kriteereiden pohjalta.”*

2.4.2 Itsearviointi

Kontion (2000, 8) mukaan itsearviointi on systemaattinen työkalu yrityksen toiminnan kehittämiseen. Itsearvioinnin tarkoituksena on nostaa esille yrityksen toiminnan vahvuudet ja parantamisalueet. Arvioinnissa käydään läpi keskeiset yrityksen toiminnan osa-alueet, muun muassa sidosryhmien tarpeiden, odotusten ja vaatimusten täyttämistä. Itsearvioinnin tarkoitus on auttaa ymmärtämään yhteys toiminnan ja tulosten välillä. Huusko (2009, 36) toteaa, että itsearviointi on ensisijassa yksilön, yhteisön tai organisaation oman toiminnan arviointia.

Nikkasen & Pesosen (1996, 93) mukaan Linnakylä (1993) toteaa, että tietoisuutta syventävä arviointi on itsearviointia, jossa yksilö on omaa tai työyhteisönsä toimintaa arvioiva subjekti. Itsearvioinnissa omaan toimintaan yhdistyy kriittinen ajattelu ja ymmärtäminen. Räisänen (1995, 17) toteaa, että itsearvioinnin tehtävänä on tukea sekä yksilö- että yhteisötasolla tapahtuvaa oppimista, toiminnan kehittämistä ja arviointia. Itsearviointi myös suuntaa muutosta ja antaa tietoa päätöksenteon perustaksi.

2.5 Yrittäjyyskasvatuksen tulevaisuus

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on koonnut asiantuntijoita pohtimaan Suomea vuonna 2015 (Sitra 2002). Asiantuntijaryhmän raportin mukaan tulevaisuuden menestyvä Suomi on innovatiivinen ja sillä on kyky luoda uutta. Luovuutta ja innovatiivisuutta tulee tukea ja kannustaa läpi koulutusajan ja työuran. Myös rohkeutta ja riskinottoa on kannustettava. Osaamisen ja innovatiivisuuden lisääminen haastaa koko koulutusjärjestelmän uudistumaan. Vuorovaikutuksen ja verkottumisen avulla voidaan levittää innovaatioita ja tukea kilpailukykyä. Yrittäjyyden rohkaiseminen ja kaupallisesti onnistuneet hankkeet voivat lähentää korkeakouluja ja yritysmaailmaa toisiinsa terveellä tavalla. Opetusministeriön (2009) mukaan tärkeä osa yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjämäistä toimintakulttuuria on tulevaisuushakuinen ote.

Nikkanen & Lyytinen (1996, 5-6) toteavat, että ammattienvälisten raja-aitojen ennustetaan madaltuvan, rutiinityöt vähenevät, työ muuttuu kausiluontoisemmaksi, jossa vuorottelevat työ, opiskelu ja työhön valmentautuminen. Myös tiimityöskentely lisääntyy, jolloin ammattitaito muuttuu kollektiiviseksi. Myös luovuus, mielikuvitus, vuorovaikutustaidot ja yhteistyökyky ovat tulevaisuuden työelämän vaatimuksia. Nämä vaatimukset tulisi ottaa huomioon opetuksen kehittämisessä niin, että koulutus lähenisi työelämää. Ikonen (2004, 9) toteaa, että yrittäjyys on

tutkijoiden mukaan tulevaisuudessa etenevässä määrin vartenotettava uravaihtoehto tämän päivän opiskelijoille.

Tulevaisuudessa kilpaillaan yhä kovemmin työmarkkinoiden osaavimmasta aineksesta ja yritysten koulujen kanssa tekemän yhteistyön painopiste on tulevaisuuden osaajien kiinnostuksen herättämisessä kyseistä alaa ja yritystä kohtaan. Tulevaisuudessa yritykset voivat olla vaikuttamassa niihin asenteisiin, joita työelämään tulevilla nuorilla työntekoa kohtaan on. Yrityksen hyödyt koulun kanssa tehtävästä yhteistyöstä ovat siis kauas tulevaisuuteen suuntaavia. (Ristimäki 2004, 101.

Pihkalan (2011) mukaan maailma muuttuu siihen suuntaan, että yrittäjyyden arvostus kohoaa, eikä nykyisenkaltaisia staattisia positioita ole enää olemassa. Juuri tämän vuoksi yrittäjyyskasvatuksen rooli on tulevaisuudessa entistä tärkeämpi. Luukkaisen & Toivolan (1998, 48) mukaan koulun täytyy tulevaisuudessa yhä enemmän pystyä luomaan kontakteja ympäröivään yhteiskuntaan. Koulun täytyy olla kiinteästi yhteistyössä työelämän kanssa, jotta se pystyy tarjoamaan lapsille ja nuorille sellaisia virikkeitä ja valmiuksia, joilla tulevaisuudessa selviytyy.

2.6 Tulevaisuuden rakenteet

Gibbin (2002) mukaan kasvava kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan johtuu globalisaatiosta ja sen vaikutuksista koko yhteisöä ja yhteiskuntaa kohtaan. Muuttuvat toimintarakenteet edellyttävät yrittäjyyden omaksumista monilla eri yhteiskunnan aloilla ja yrittäjyyden opettaminen ei voi olla vain liiketalouden koulujen vastuulla, vaan yrittäjyyden opettaminen täytyy laajentaa koskemaan kaikkea yliopistokoulutusta kokonaisuutena. Myös yrittäjyyden opettaminen vaatii vahvoja toimintamallien muutoksia ja enemmän dynaamisuutta. Jos yrittäjyyden opettaminen on vain liiketalouden alan vastuulla, ovat sen tarjoamat

rakenteet riittämättömät, kun ajatellaan yhteiskuntaa kokonaisuutena. Partasen (2011) mukaan yrittäjyyskasvatus on integroitava kokonaisuutena työelämään eikä vain liike-elämään. Näin ollen yrittäjyyskasvatuksesta tulisi enemmänkin työelämäkasvatusta.

Taluskriisin jälkimainingeissa nähdään voimakas rakennemuutos. Kukaan ei tiedä, mitkä ovat seuraavan vuosikymmenen menestysalat ja vain muutos on varmaa. Maailmassa on tulevaisuudessa yhä enemmän mahdollisuuksia, ideoita, innovaatioita ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken. (Utriainen 2010)

Partanen (2011) toteaa, että työelämän ja koulutusmaailman rakenteita pitää muuttaa niin, että kokonaisilmapiiri olisi enemmän työelämämyönteinen. Muutoksia ei kuitenkaan voida tehdä asettamalla lakeja ja rajoitteita, vaan rakenteiden on muututtava yleisen toimeliaisuuden kautta. Kaikilla yksiköillä ja yksilöillä on tulevaisuuden koulutus- ja yritystoiminnassa tulosvastuu, jonka vuoksi rakenteiden muuttaminen toisiaan tukeviksi on välttämätöntä. Hänen mukaansa tulevaisuudessa ei enää tarvita erillisiä rakennuksia, vaan oppiminen voisi tapahtua yrityksen sisällä, jolloin opettaja tai kouluttaja kiertyisi kentällä ottamassa näyttöjä ja välillä kokoonnuttaisiin yhteen refleктоimaan opittua. Kyseessä olisi niin sanottu 'community of practice'.

Partasen (2011) mukaan tulevaisuuden toimintaympäristöön tulee kiinnittää huomiota, koska se lisää aloitteellisuutta. Hänen mielestään koulut, luokat ja pulpetit tulisi poistaa ja jo kouluissa voitaisiin oppia niin sanotusti 'kivasta työpaikasta'. Tulevaisuus voisi siis olla enemmän näkemistä, kokemista ja tekemistä, kuin vain luentotyylisiä kuulemista. Koulujen pitäisi myös toimintamalliltaan ja rakenteeltaan lähentyä yritysten kanssa.

Leinosen, Partasen & Palviaisen (2002) mukaan Senge (1990) toteaa, että tämän päivän työelämässä tarvittavien valmiuksien oppiminen ja

kokonaisvaltainen ammattitaito edellyttää perinteisten oppiaineiden ja kurssien pohjalle perustuvan rakenteen murskaamista. Perinteiset rakenteet on muutettava, jotta oppilaitoksissa valmistuu luovaan ja kokonaisvaltaiseen ajatteluun kykeneviä ammattilaisia. Partasen (2011) mukaan tulevaisuudessa kouluissa tulisi olla yritysneuvoja joka ymmärtää ja haluaa rakentaa yhteistyösuhteita elinkeinoelämän kanssa. Tulevaisuuden toiminta tulee perustumaan erilaisiin verkostoihin, joissa koulun ja työelämän erottaminen on vaikeaa.

Myös Pihkala (2011) toteaa, että yrittäjyyskasvatuksessa on paljon mahdollisuuksia ja erilaisia yrittäjämäisiä oppimisympäristöjä tulisi kehittää enemmän. Hänen mukaansa tulevaisuudessa tärkeitä ovat erilaiset avoimet oppimisympäristöt, jossa luokan ovia avataan myös koulun ulkopuolisille tahoille.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksen empiirinen osio toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pintaa syvemmältä. Tarkemmin sanottuna laadullisessa tutkimuksessa tyypillinen piirre on, että sillä pyritään kuvaamaan jotain tiettyä ilmiötä ja ymmärtämään sitä, eikä niinkään tilastollisiin yleistyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 152.)

Tutkijan rooli on kvalitatiivisessa tutkimuksessa merkittävä, kuitenkin roolissa esiintyy tietynlaista vapautta, joka mahdollistaa tutkijan oman mielikuvituksen hyödyntämisen ja joustavuuden tutkimuksen suunnittelussa. (Eskola & Suoranta 1998.) Tutkija ei määrää sitä, mikä on tärkeää, vaan tutkija pyrkii paljastamaan odottamattomiakin seikkoja tutkimusaiheesta ja tutkimaan aihealuetta mahdollisimman monitahoisesti. Tämän vuoksi oleellista onkin aineiston yksityiskohtaisen tarkastelun lisäksi suunnitelmissa joustaminen olosuhteiden mukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonhankinta tehdään todellisissa ja mahdollisimman luonnollisissa tilanteissa. (Hirsjärvi et al. 1997, 155.)

3.1 Teemahaastattelu

Haastattelulla on aina tietty päämäärä, johon sillä pyritään ja sitä ohjaa tutkimuksen tavoite. Haastattelijalla on tietämätön osapuoli ja hänellä on intressi saada tietoa haastateltavalta, jonka vuoksi hän ohjaa keskustelua valittujen teemojen avulla. (Ruusuvaara & Tiittula 2005, 22-23.)

Tavallisesti voidaan erotella kolme erilaista haastattelutyyppiä, jotka ovat strukturoitu, puolistrukturoitu ja syvähaastattelu. Strukturoidussa haastattelussa, eli lomakehaastattelussa haastattelijalla on selkeä kysymyslista ja järjestys ja kysymyksiin voi olla myös vastausvaihtoehdot

valmiina. Puolistrukturoitu, jota kutsutaan myös teemahaastatteluksi, on vapaamuotoisempi haastattelumuoto. Voidaankin sanoa, että se on lomake- ja avoimen haastattelun välistä. (Hirsjärvi et al. 1997, 197.)

Teemahaastattelussa haastattelijalla on kysymykset valmiina, mutta haastateltava voi vastata niihin omin sanoin ja esittää halutessaan lisäkysymyksiä. Myös kysymyksien järjestystä voidaan haastattelun aikana tarvittaessa muuttaa, oleellista on, että haastattelussa näkyy selkeät ja keskeiset teemat. *”Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa.”* (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.)

Kuitenkin teemahaastattelu on erotettava syvähaastattelusta, jossa tutkijan rooli haastattelutilanteessa pyritään minimoimaan. Syvähaastattelussa pyritään pääsemään tilanteeseen, jossa tutkija lähinnä keskustelee haastateltavan kanssa yhteisestä mielenkiinnonkohteesta ja kysymyksiä voi asettaa myös haastateltava. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 104-105.)

Syynä teemahaastattelun valintaan tässä tutkimuksessa on se, että sen avulla varmistettaisiin tarkempi ja selkeämpi kuva haastateltavien käsityksistä, kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. Haastatteluissa yritykset voivat vapaasti muotoilla vastauksensa omien mielikuvien mukaisesti, eikä heidän tarvitse valita vastaustaan valmiiden vaihtoehtojen väliltä. Teemahaastattelussa haastattelijalla on mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla päästään vastauksessa syvemmälle. Kuitenkin aiheena yrittäjyyskasvatus on haastava yrityksille, koska termin määritelmä koetaan epäselväksi. Tämän vuoksi puolistrukturoitu haastattelumuoto koettiin järkevimpänä vaihtoehtona, että vapaamuotoinen runko kysymyksistä ohjaa haastattelun kulkua.

3.2 Haastateltavien valinta

Haastatteluihin valittavien yritysten tärkein valintaperuste oli se, että yrityksellä on jo entuudestaan kokemusta yrittäjyyskasvatuksesta. Se nähtiin hyvin oleellisena, koska tutkimuksen empirian kautta pyrittiin selvittämään myös yrittäjyyskasvatuksen kehittämiskohteita tulevaisuudessa. Haastateltavan olisi mahdotonta pohtia toiminnan kehittämiseen liittyviä seikkoja, jos ei hänellä ole omakohtaisia kokemuksia yrittäjyyskasvatuksen saralta.

Yrityksiä valittaessa ja kerätessä käytettiin apuna niin sanottuja avainhenkilöitä, joiden avulla saatiin käyttöön alan verkostoa. Avainhenkilöä voidaan kuvata niin, että hän edustaa tiettyä ryhmää ja tuntee ryhmänsä jäseniä, hänen verkostoaan hyödynnetään haastateltavia yrityksiä kerätessä. (Grönfors 1982, 73-74)

Tutkimukseen pyrittiin valitsemaan erikokoisia yrityksiä, jotka edustavat kattavasti eri aloja. Haastateltavien joukko koostui yksinyrittäjistä aina isoihin globaaleihin organisaatioihin. Eri alojen yrityksiä tutkittaessa hyöty on siinä, että he tekisivät varmemmin yhteistyötä hyvin eritasoisten ja eri alojen oppilaitosten kanssa ja näin saataisiin laaja-alaista aineistoa yrittäjyyskasvatuksen tilasta Suomessa. Esimerkiksi voidaan ottaa käsityöalan yrittäjä, joka näkee suurimmat yhteistyömahdollisuudet alan ammatillisten oppilaitosten kanssa, kun taas suuret organisaatiot tarvitsevat uutta ajankohtaista tutkimustietoa mm. yliopistoista.

Taulukossa 2. on esitetty haastateltavien yritysten toimiala ja yrityksen liikevaihtoluokka, sekä vastaajan titteli.

TAULUKKO 2. Tutkimuksessa haastatellut yritykset.

Yritys	Päätoimiala	Vastaajan titteli	Yrityksen liikevaihtoluokka
A	Paperi-, puu- ja energiateollisuus	Henkilöstön kehittämisspäällikkö	200+ milj. Eur.
B	Renkaiden valmistus	Kehityspäällikkö	200+ milj. Eur.
C	Sähkötarviketukkukauppa	Toimitusjohtaja/Yrittäjä	1 - 2 milj. Eur.
D	Muu liikkeenjohdon konsultointi	Tiimivalmentaja	0,4 - 1 milj. Eur.
E	Rakennuspuusepän asennustyöt	Toimitusjohtaja/Yrittäjä	0,2 - 0,4 milj. Eur.
F	Muu liikkeenjohdon konsultointi	Yrittäjä	0 - 0,2 milj. Eur.
G	Ohjelmatoimistot ja manageripalvelut	Toimitusjohtaja/Yrittäjä	0 - 0,2 milj. Eur.
H	Messujen ja kongressien järjestäminen	Yrittäjä	0 - 0,2 milj. Eur.
I	Koulutusta palveleva toiminta	Yrittäjä	0 - 0,2 milj. Eur.
J	Työvoiman vuokraus	toimitusjohtaja	0 - 0,2 milj. Eur.

3.3 Teemahaastattelujen suorittaminen

Tutkimuksen empiirinen aineisto pohjautuu kymmeneen puolistrukturoituun teemahaastatteluun, jotka toteutettiin maaliskuussa 2011. Teemahaastattelut toteutettiin kasvokkain yksilöhaastatteluina. Haastattelurunko jaettiin kahteen osaan, jonka ensimmäisessä osassa pyrittiin selvittämään yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa ja toisessa osiossa taas tulevaisuuden näkymiä, eli kuinka yrittäjyyskasvatusta tulisi kehittää, jotta se olisi myös yrityksen näkökulmasta hyödyllistä.

Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville yritysten edustajille etukäteen ja haastattelut kestivät noin tunnin verran kukin. Haastattelut

tallennettiin, jotta ne voitiin litteroida myöhempää aineiston referointia varten. Teemahaastatteluiden kysymykset ovat tämän tutkielman liitteenä. Katso liite 1.

3.4 Haastattelun testaus

Haastattelurungon toimivuus testattiin ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista. Testaamisella haluttiin selvittää ovatko kysymykset selkeitä ja ymmärrettäviä ja miten haastateltava ne kokee. Tarkoitus oli myös karsia mahdollisia päällekkäisyyksiä ja miettiä, tarvitaanko avaavia alakysymyksiä.

Testihaastatteluun osallistui lahtelainen leipomoalan yrittäjä, joka on toiminut yrittäjyyskasvatuksessa muun muassa valmentamalla Vääksyn Yhteiskoulun lukion yrittäjyyskasvatuskurssilla vuosina 2007 – 2008. Näin ollen henkilöllä oli tarvittava substanssi toimia testin haastateltavana.

Testihaastattelun perusteella joidenkin kysymysten sanamuotoa muutettiin ja tehtiin kysymyksistä helpommin ymmärrettäviä. Osa kysymyksistä myös osoittautui liian pitkiksi, joten ne oli jaettava osiin. Tärkeää oli havaita testattavan kyky vastata annettuun kysymykseen ja varmistaa, miten kysymykset tukevat tehtävää tutkimusta.

Testin perusteella myös poistettiin muutama kysymys, jotka aiheuttivat turhaa päällekkäisyyttä. Lisäksi kysymysten joukosta karsittiin pois yksi kysymys, joka oli osittain harhaanjohtava ja aiheutti testattavan kohdalla poikkeamista aiheesta.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu jatkuvasti olemaan valppaana, että työtä koskevat ratkaisut eivät vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suurin luotettavuuden kriteeri onkin tutkija

itse, koska tutkimus sisältää eri tavalla tutkijan henkilökohtaista pohdintaa aiheesta, kuin kvantitatiivinen tutkimus. (Eskola & Suoranta 1998, 209, 211-212.)

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta näimme hyötynä sen, että työ tehtiin yhdessä tutkijaparina. Haastattelut jaettiin, jolloin kumpikin tutkija vastasi tietystä määrästä aineistonkeruusta ja sen analysoinnista. Täten tutkimuksen empiriaosio ei ole vain toisen tutkijan tulkintaa. Haastattelut litteroitiin, jonka jälkeen lähdettiin etsimään yhtäläisyyksiä ja tutkimukseen oleellisesti liittyviä seikkoja.

Hirsjärvi et al. (1997, 216-217) mukaan tärkein ominaisuus tieteelliselle tutkimukselle on sen luotettavuus. Reliabiliteetti ja validiteetti ovat käsitteitä, joita käytetään sen mittaamisessa ja arvioimisessa. Eskola & Suoranta (1998, 214) toteavat, että tutkimusaineistoa voidaan pitää reliaabelina silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia. Hirsjärvi et al. (1997, 216-217) mukaan se voidaan todeta monella tavalla, esimerkiksi jos samaa tutkimuskohdetta tutkitaan eri kerroilla ja saavutetaan sama tulos, voidaan tutkimusta pitää reliaabelina, koska mittaustulos on pystytty toistamaan. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta lisää tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta.

Tietyt asiat toistuivat vastauksissa selkeästi, joista oli mahdollista lähteä analysoimaan tutkimustuloksia. Tärkeää oli säännöllisin väliajoin palauttaa mieleen tutkimusongelmat, jotta aineistoa analysoitaessa keskityttäisiin tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin. Oleellista oli myös aineistoa tarkasteltaessa unohtaa omat aikaisemmat kokemukset ja näkemykset aiheesta. Oli pyrittävä tutkimaan aineistoa niin, ettei omistaisi aiheesta juuri omia mielipiteitä ollenkaan, etteivät omat kokemukset vaikuttaisi tulkintoihin.

Validiteettia, eli tutkimuksen pätevyyttä voidaan tarkastella arvioitaessa tutkimusmenetelmien valintaa, esimerkiksi kuinka hyvin

tutkimusmenetelmä tukee mitattaessa tutkittavaa kohdetta juuri sillä tavoin, kun sitä oli tarkoitus tutkia. (Hirsjärvi et al. 1997, 216-217.)

Tutkimusmenetelmää valittaessa nähtiin hyvin vahvasti tärkeämpänä aineiston laatu ja syvyys, kuin määrä. Tämän vuoksi päädyttiin laadulliseen tutkimukseen. Teemahaastattelujen avulla oli tarkoitus päästä tutkimukseen osallistuneiden yritysten yrittäjyyskasvatustutkimuksen sisälle. Puolistrukturoitu haastattelumuoto antoi mahdollisuuden ja vapauden sille, että tutkija pystyi antamaan enemmän vastuuta haastateltavalle, mutta lisäkysymyksien ansiosta oli mahdollista pyrkiä täydentämään ja tarkentamaan syvemmin haastateltavien vastauksia.

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista yrityksistä eivät olleet tutkijoille entuudestaan tuttuja. Haastateltavien yritysten valinnassa oli kriteerinä yrityksen tietämys yrittäjyyskasvatuksesta, mutta muuten yrityksiä ei rajattu esimerkiksi toimialan tai koon mukaan, vaan tulosten luotettavuuden tueksi nähtiin tärkeänä, että haastatteluissa on mukana hyvin erilaisia yrityksiä. Tutkijat hyödynsivät eri verkostoja, joiden avulla työhön osallistuneet yritykset löydettiin. Muuten haastattelujen sopiminen olisi voinut koitua haasteelliseksi. Yes-hanke toimi tärkeänä verkoston osana, jonka avulla löytyi useita haastateltavia yrityksiä. Työhön osallistuneilta yrityksiltä pyydettiin lupa aineiston käyttöön ennen haastattelua.

Tutkimuksen luvuissa neljä ja viisi käydään läpi aineistosta nousseita tutkimustuloksia. Haastatteluissa ilmitulleita asioita käsitellään melko yksityiskohtaisesti ja suoria lainauksia käyttäen, joka osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Näin helpotetaan lukijaa arvioimaan millaisen informaation pohjalta tutkija on tehnyt johtopäätöksiä aineistosta. Samalla se myös elävöittää haastatteluista saadun aineiston tekstiä, eikä se koostu ainoastaan tutkijoiden tulkinnoista.

4 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN NYKYTILA YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa esitellään empiirisen tutkimuksen tulokset koskien yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa. Luvussa analysoidaan muun muassa sitä, miten yrittäjät kokevat nykyisen yhteistyön oppilaitosten kanssa ja millaisia hyötyjä yritykset toiminnalta saavat.

4.1 Yrittäjyyskasvatus käytännössä

Terminä yrittäjyyskasvatus oli haastateltaville hankala ymmärtää. Tutkimuksessa ei lähdetty rajaamaan yrittäjyyskasvatus-termin sisältöä tarkasti, vaan haluttiin kuulla miten yrittäjät mieltävät aiheen ja sitä kautta kuulla ajatuksia ja pohdintaa siitä, mitä yrittäjyyskasvatus tällä hetkellä Suomessa on. Huomattavaa oli, kuinka yrittäjät ja suuretkin organisaatiot ovat kuitenkin aiheesta äärimmäisen kiinnostuneita ja pitävät sitä todella tärkeänä osana koulutusta. Nähtiin oleellisena, että yrittäjyyskasvatus on tärkeä osa kasvatusta lapsen varhaisesta kehityksestä lähtien.

”Kyllä mä nään tosi tärkeenä sen, mitä nyt tietysti on, että peruskoulussakin opetetaan yrittäjyyttä, mutta se että sille tehtäisiin vielä systemaattisemmin opetussuunnitelmaan sitä yrittäjyyskoulutusta ja -kasvatusta. Ja nämä mä nään enemmän asennekasvatuksena, kuin kirjanpitoa tai yritysmuotoja, vaan että se olisi voimakkaasti asennekasvattamista ja positiivista ajattelua. Liian paljon keskustellaan siitä työpäivien pituudesta, kun pitäisi keskustella siitä sisällöstä mitä yrittäjyys antaa ja kuinka monipuolisia vaihtoehtoja se luo.” (yritys E)

Kiinnostus näkyy myös siinä, että yritykset haluaisivat tuoda mielekkäämpää ja realistisempaa kuvaa yrittäjyydestä opiskelijoille. Koettiin, että yrittäjyys nähdään hyvin suppeasti ja negatiivisena

vaihtoehtona opintojen jälkeen. Välttämättä opiskelijalla ei ole kokemuksia yrittäjyydestä oman perheen tai ympäristön kautta, jossa hän toimii. Tämän vuoksi kaikki mielikuvat ja ennakkoasenteet pohjautuvat koulusta ja muualta kuultuihin tietoihin, jotka muokkaavat ajattelun tiettyyn suuntaan. Oli yllättävää, kuinka tärkeänä yritykset pitivät ennakkoasenteiden muuttamisen positiivisempaan suuntaan ja kuinka he olivat valmiita käyttämään siihen omia resurssejaankin. Koulussa opittujen tietojen ei koettu olevan riittävää, vaan tarvitaan enemmän yrittäjiä ja yhteistyötä yrityksiä kanssa, jossa kuva tästä vaihtoehdosta tulisi paremmin esille ja laaja-alaisemmaksi.

”Ehkä se, että nuorille tulisi yhtenä niin kun vaihtoehtona yrittäjyys, joka ei ole niin pelottava. Se nähdään nyt sellaisena, että siinä ei ole niin kuin turvaverkkoa, mikä on silloin kun meet toiselle töihin ja sä oot päivät töissä ja illat ja viikonloput on vapaita --- Se on niin toisenlainen maailma olla yrittäjä, sä saat toteuttaa itseäsi ja tehdä sellaisia valintoja kuin haluat. Harva kuitenkaan rupee yrittäjäksi sellaiselle alalle jota se inhoaa, mutta töitä saattaa tehdäkin sellaisessa paikassa josta ei tykkää.” (yritys H)

Tekemällä oppimista korostivat kaikki haastateltavat yritykset. Oli selvää, että suurin oppiminen tapahtuu, jos teoretieto voidaan testata käytännössä erilaisten projektien kautta, jotka tehdään oikeille toimeksiantajille, eli opiskeltavan alan yrityksille. Tätä kautta yhteistyön kehittämistä ja lisäämistä pidettiin tarpeellisena myös korkeakouluissa, joissa opiskelu perustuu teoretiedon hallitsemiseen. Pelkän teorian ei nähty tukevan työelämään valmistumista.

Haastateltavat yritykset toteavat, että generisiä taitoja, jotka ovat yleisesti työelämässä arvostettavia ja tarvittavia taitoja alasta riippumatta, korostetaan kasvavissa määrin työelämässä. Näiden taitojen uskotaan kehittyvän konkreettisen tekemisen avulla. Haastateltujen yritysten

mukaan teoreettisesti on mahdotonta harjoittaa riittävässä määrin muun muassa kriittistä ajattelua, päätöksentekotaitoja ja oma-aloitteellisuutta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyydenyksikön, Tiimiakatemian ja vastaavan Tampereen ammattikorkeakoulun, Proakatemian -mallia pidettiin suurella arvolla, juurikin käytännön tekemistä tukevan mallin ansiosta. Nämä oppimisympäristöt on tarkemmin kuvattu tutkimuksen teoriaosassa.

”Se miten mä koen esim. Proakatemian kun mä menen sinne, niin mun mielestä siellä on Suomen kerma. Helvetin innostuneita ja fiksuja ihmisiä, joilla on visioita ja halua tehdä ja toteuttaa ja niitä rohkaistaan siihen. Suurimmasta osasta ei varmaan tule yrittäjiä, ei ainakaan heti, mutta sen kaltaisessa yrittäjyyskasvatuksessa mitä Proakatemia tekee, niin suurin hyöty on ehkä se, että niitä opiskelijoita, ei dumpata vaan siis niille annetaan työkalut ja mahdollisuus tehdä ja toteuttaa ja kokeilla. Joka on paljon paljon arvokkaampaa mun mielestä, kuin se pelkkä kirjaviisaus.” (yritys J)

Tutkimukseen osallistuneet suuret organisaatiot (yritykset A ja B, kts. sivu 59) mieltävät yrittäjyyskasvatuksen tärkeänä omassa ympäristössään myös, vaikka perinteinen ajatus yrittäjyydestä ei suoranaisesti näy heidän toiminnassaan. Kuitenkin yrittäjämäiset piirteet ja asenne ovat arvostettuja piirteitä työpaikasta riippumatta. Yrityksien halu on tietenkin saada mahdollisimman valmiita työntekijöitä oppilaitoksista, koska mitä nopeammin he ovat perillä työelämän ja alan niin kutsutuista pelisäännöistä, he rupeavat tuottamaan yritykselle myös tulosta. Mitä vähemmällä yrityksen omilla perehdyttämiskoulutuksilla selvittää, sitä tehokkaampaa uuden työntekijän rekrytointi on. Tämä luo paineen koulutukselle, että opetus pystyttäisiin tuomaan mahdollisimman lähelle työelämävalmiuksia.

”Mä miellän yrittäjyyskasvatuksella sitä, että saadaan nuoret ihmiset ymmärtämään niin talouden näkökulmaa, kun sitä että voi todella tehdä niin itsellensä töitä, kun pienemmässä kokoonpanossakin. A tässä edustaa tämmöistä jättiyhtiötä, jossa se yrittäjyys ei ole yrittäjyyttä perinteisessä muodossa. Mutta joka tapauksessa täälläkin tarvitaan sitä tekemisen halua ja sitä, että halutaan tuloksia ja halutaan onnistua. Nähdään se, että se mun tiimin juttu on sitä mun yrittämistäni. Tämmöisestä näkökulmasta meillä henkilöstöhallinnossa katsotaan yrittäjyyttä ja siihen liittyvää kasvatusta. Siihen tietysti pitäisi niitä eväitä pyrkiä antamaan koulussa, eikä pelkästään työelämässä.” (yritys A)

Taulukossa 3. on listattu yritysten näkemykset yrittäjyyskasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä. Yhtenä tärkeimpänä yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä yritykset näkevät ennen kaikkea asennekasvatuksen. Lisäksi esiin nousevat mahdollisuuksien havaitseminen, työelämävalmiuksien saaminen, rohkeus ja usko itseensä ja omaan tekemiseen. Van Gelderen (2010) toteaa, että elämme yhteiskunnassa, jossa joudumme toimimaan yrittävän elämäntyylin kanssa. Hänen mukaansa muutokset yhteiskunnassa ovat olleet sellaisia, että ne suosivat yksilössä hyvää itseluottamusta ja uskoa itseensä. Myös Henryn (2005) mukaan on tärkeää, että yksilöllä on yrittäjämäiset valmiudet, joiden avulla kohdata tulevaisuuden epävarmuudet.

TAULUKKO 3. Yrittäjyyskasvatuksen tärkeimmät tehtävät yritysten näkökulmasta.

Yritys	Mitkä ovat yrittäjyyskasvatuksen tärkeimmät tehtävät?
A	"Valmistaa todella siihen todellisuuteen ja toisaalta inhorealismi on yksi näkökulma, että ei yrittäjyys ei missään nimessä ole ruusuilla tanssimista, mutta ei se pelkkää työtä ja tuskaakaan ole. Ehkä enemmän sitä, että löytää todella sen mikä itseä kiinnostaa aidosti ja mihinkä haluaa panostaa, niin sitäkin ehkä voisi kouluissa enemmän korostaa."
B	"Mun mielestä se [yrittäjyyskasvatus] on älyttömän tärkeää siksi, että siten pystyttäisiin saamaan mahdollisimman valmiita, vaikka ei me koskaan tulla saamaan ihan valmiita tapauksia töihin, mutta mitä enemmän ne on ollut ihan oikeassa työelämässä, niin sitä valmiimpia he ovat. Se että niin kun jos se työhistoria on jo ihan kuukausiakin, niin siellä on tullut vastaan varmasti niitä työelämän haasteitakin, sitten he ehkä ovat jo oppineet ne työelämän pelisäännöt, eikä niitä enää tartte opettaa, kun ne tulee oikeasti töihin, eikä vaan kesätöihin."
C	"...tulisi esille se, että yrittäjyys on tapa tehdä työtä, se ei ole pelkästään ammattivaihtoehto. Vaan se on tapa suorittaa sitä työtä mitä osaa. Vaan että se olisi tietoinen vaihtoehto ihmisellä jo alusta alkaen, että jos mä esim. osaan maalata rapunkaiteita, niin teenkö mä sen toisen leivissä vai itsekseni, niin on tiedossa se tapa, että voi tehdä sitä itsekin jos on valmis ottaa niitä tiettyjä riskejä ja omaa ne tietyn ominaisuudet ja oma halu riittää."
D	"Auttaa niitä nuoria rohkaistumaan siihen oppimisen tielle, että ne uskaltaa tarttua niihin haasteisiin ja tietysti rakenteiden pitää tukea sitä. Opettajien pitää ensiksi uskaltaa poistaa ne perinteiset tavat oppia, eihän ne nuoret uskalla sitä tehdä, mutta toisaalta se lähtee alhaalta ylöspäin, että pitäis antaa se tila niille nuorille, jotta ne voi lähtee kokeilemaan ja tekemään. Tärkein tehtävä on siis auttaa niitä nuoria tulevaisuuteen, että ne voi ottaa tulevaisuudessa vastuuta asioista."
E	"Asennekasvatus ja totta kai käytännön yrittäjyyden elementit on hyvin tärkeitä, mutta mun mielestä ne löydetään jos asenne on oikea ja tosiaan sen pitkäikäinen kasvattaminen. Jos ei ole asennetta, niin ei voi myöskään tulla yrittäjäksi."
F	"Tällä hetkellä jos katsoo yhteiskuntaa niin se on asenne. Asennekasvatus, niiden asenteiden muokkaaminen."
G	"Nyt jos ajatellaan laajemmin, niin nykypäivänä trendi on se, että kaikkialla kannustetaan yrittäjyyteen. Sitä pitää tukea ja sitä todella suositaan ja ajatellaan monessa kohtaa, että tietyt julkiset palvelut niin niitä rupeaisikin hoitamaan yrittäjät. Täytyy hallita se oma toiminta ja markkinat, nämä on erittäin keskeisiä asioita. Kyllähän se niin kun pettymysten sietokyky ja kaikkee, ettei lannistu."
H	"Alemmilla [koulutus] tasoilla, se on enemmän sellaista itsenäisyyden tukemista, että kun on liian kauan menty siihen että tehdään massaa, joka tekee niin kuin toiset sanoo. Niin nyt pitäisi jo alemmillakin tasoillakin kouluissa korostaa sitä, että yksilöllisyys on kova juttu."
I	"Mun mielestä tärkein tehtävä on aktivoida ihmiset ottamaan vastuu niiden omasta elämästä ja tulevaisuudesta.. On sitten työntekijänä jossain tai yrittäjänä, mutta jotenkin että oppisi kyseenalaistamaan sitä ja omaa toimintaansa. Onko tämä nyt sitä mitä minä haluan vai mitä minulta odotetaan? Jotenkin, että ihmiset olisivat aktiivisempia tiedonhaun suhteen eikä odotettaisi, että kaikki tipautetaan syliin."
J	"Kyllä se on opettaa niitä ihmisiä, jotka siinä on niin entistä enemmän uskomaan itseensä. Uskomaan siihen omaan tekemiseensä. Ja myös näkemään yrittäjyyden yhtenä vaihtoehtona, tavallaan hälventää se pelko siitä, että loppujen lopuksi ei yrittäjäksi ryhtyminen ole sen suurempi riski kun lähteä uuteen työpaikkaan. Sitten ymmärtää sen yrittäjyyden kautta verkostoitumisen mahdollisuudet, että ei ole pakko tehdä yksin. Oikeastaan se yrittäjyyden mörkö, mikä on Suomessa melkein yhtä kova kun myyntityön-mörkö, niin saataisiin sitä hälvennettyä."

Haastateltavilta kysyttiin myös, mitä ominaisuuksia he kokevat liittyvän yrittäjyyteen ja millaisia piirteitä yrittäjämäisellä henkilöllä on. Taulukossa 4. on esitetty esiin nousseita vastauksia. Taulukosta on nähtävissä, että asenne, sekä itsensä toteuttaminen ja vapaus nousevat usean haastateltavan kohdalla esille. Kuitenkin on myös huomioitava, että vastaukset ovat varsin monipuolisia ja lähes kaikki haastateltavat nimeävät myös jonkun muun ominaisuuden, mitä muut haastateltavat eivät ole nimenneet. Merkittävää on myös huomata, että vastaukset mukailevat sivulla 23 kuviossa 3. esitettyjä Bridge et al. kuvaamia yrittelijään ja aloitekykyisen henkilön ominaisuuksia.

TAULUKKO 4. Mitä ominaisuuksia liittyy yrittäjyyteen?

	Yritys									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Luottamuksellisuus		x	x							
Itsensä toteuttaminen/vapaus			x	x	x	x		x	x	x
Kehittyminen									x	
Luovuus				x						
Kokonaisuuden hallinta							x			
Aktiivisuus							x			
Vuorovaikutus							x			
Kunnianhimo/ahneus								x		x
Eettisyys	x									
Asenne	x				x	x			x	x
yhteiskuntavastuu					x					
Sosiaalisuus					x					
Heittäytyminen			x							
Itsekuri			x							

4.2 Koulujen ja yritysten välinen yhteistyö

Yhteistyö oppilaitosten kanssa nähtiin erittäin tärkeänä haastateltavien yritysten koosta ja toimialasta riippumatta. Useaan otteeseen kävi ilmi, että yhteistyö on tarpeellista ja välttämätöntä nykyisen yrittäjyyskasvatuksen

toimintakentässä. Yritykset myös kokivat erityisesti, että yhteistyöllä he pääsevät välittämään oppilaille realistista työelämäkuvaa.

On myös merkittävää huomioida, että puhuttaessa yrittäjyyskasvatuksesta, yritysten näkemykset aiheesta saattavat vaihdella, koska kaikki ovat tehneet erilaista ja eri laajuista yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Myös yrittäjyyskasvatuksen käsite sinällään saattaa herättää kaikissa erilaisia mielikuvia ja käsityksiä; Osa yrityksistä mieltää yrittäjyyskasvatuksen käsittämään yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden varsinaista opettamista, kun taas joillekin yrittäjyyskasvatus on kaikkea yhteistyötä oppilaitosten kanssa, aina opinnäytetyöpaikoista erilaisiin harjoitteluihin ja yritysesittelyihin.

”Mitä mä olen käynyt tekemässä on tietysti se, että mä oon käynyt oppilaitoksissa puhumassa yrittäjyydestä ja yrittäjä asenteesta työelämässä ja ylipäänsäkin asenteista. Mä oon käynyt myös paljon reppaamassa ja tehnyt koulutuskeikkaa nimenomaan asenteista ja tavoitteista. Mä oon käynyt nyt esim. yhden luokan kanssa, jolla oli ongelmia asenteessa ja tavoitteissa, niin ihan fyysisesti painimassa sen ongelman parissa heidän kanssaan.” (yritys F)

”Meidän firmalle se [yhteistyö] on oikeastaan sitä, että mä olen mukana Yes-kummi toiminnassa, eli mä käyn jossakin tilaisuuksissa silloin tällöin. Lisäksi se on sitä, että mä otan säännöllisesti työharjoittelijoita. Kesäsin työllistän nuoria. Koska on pieni yritys, niin siellä nähdään aina paljon sitäkin mitä se yrittäjyys on.” (yritys H)

Haastateltavien keskuudessa nousi selvästi esille, että aloite yhteistyöhön on yleensä tullut oppilaitoksen puolelta. Yhteistyön aloitus on voinut olla, että oppilaitos on pyytänyt yritystä puhumaan ja esittelemään omaa toimintaansa oppilaille tai järjestämään työpajakoulutusta tai olemaan

mukana oppilaitoksen projektissa. Useassa tapauksessa yhteistyön aloittaminen on ollut juuri yritysesittely. Tämän myötä yhteistyö on saattanut laajentua ja yritystä on pyydetty toistuvasti mukaan esittelemään toimintaansa.

”Se on aktiivista vuorovaikutusta, jossa kumpikin osapuoli voittaa jollakin tavalla. Kai se mun puolelta on sitä omien tarinoiden kertomista ja omien virheiden kertomista, mitä mä olen tehnyt väärin ja miten mä olen kuullut, että mun asiakkaat tekee oikein tai väärin.” (yritys J)

”Täällä Tampereella ollaan hyvin mittavissa määrin tehty oppilaitosyhteistyötä, jotta ollaan löydetty hyviä tekijöitä ja ollaan järjestetty vierailuita niin, että opiskelijat on käynyt täällä tutustumassa meidän toimintoihin. Täältä ollaan käyty oppilaitoksissa pitämässä erilaisia luentoja tai sitten kertomassa [yrityksestä], tietysti sitten ollaan tarjottu näitä opinnäytetyö ja harjoittelupaikkoja opiskelijoille.” (yritys A)

Lähes poikkeuksetta haastatteluissa nousi esille, että yhteistyö oppilaitosten kanssa on varsin pinnallista ja syvällisen ja oikeasti vuorovaikutteisen ja yhteistyöhön perustuvat toiminnan rakentaminen on haasteellista. Yritykset kokivat, että puheet ja yritysesittelyt joihin heitä kutsutaan, eivät varsinaisen yrittäjämäisyyden- tai työelämän opettamisen osalta kanna pitkälle ja varsinainen hyöty oppilaitokselle ja opiskelijoille jää vaatimattomaksi. Haastatteluissa kuitenkin nousi esille, että ennen kaikkea yritykset halusivat yhteistyöllä välittää nuorille realistista kuvaa työelämästä ja työssä vaadittavista valmiuksista ja ominaisuuksista.

”Olen antanut jonkin asteisen jäljen tai mielikuvan, erityisesti näille harjoittelijoille ja kesätyöntekijöille, mutta sitten omalla tarinallaan yrittänyt saada vaikutusta ihan jokaiseen kuulijaan. Silloin se vaan on niin lyhyt aikanen, jos sä puhut 15 min

jossain. Sitten oon tehnyt erilaisia päättötyö-projekteja, joissa sitten olen ollut vähän enemmän mukana. Kyllä mä uskon, että siinä niin kun tietyllä tapaa opiskelijat on saanut jotain evästä matkaan. Pyrkinyt vähän haastamaan heitä, mutta myös kannustamaan siinä.” (yritys H)

Vaikka haastateltavat toteavat, että yhteistyö monelta osin jää varsin pinnalliseksi, kokevat he yhteistyön mielekkääksi ja kiinnostavaksi. Haastateltavien keskuudessa nousee selvästi esille, että he ovat mielellään olleet jatkamassa yhteistyötä ja myös halunneet tulla uudelleen esittelemään ja kertomaan toiminnastaan. Kuitenkin yrittäjät kokevat, että vastuu yhteistyöstä on epäselvä; Osa yrityksistä kokee, että heidän tulee itse olla yhteistyön rakentamisessa aktiivisia, kun taas osa pitää oppilaitosta tai opettajaa vastuullisena yhteistyön kehittämisessä. Lähtökohtaisesti haastatellut yritykset arvostavat oppilaitoksen puolelta tulevaa aloitetta yhteistyöhön, koska kokevat, että tällöin heidän tekemäänsä toimintaa myös arvostetaan. Yritykset myös kokevat, että vaikka yhteistyö koetaankin erittäin kiinnostavana, ei heillä ole aikaa olla vastuussa yhteistyön käynnistämisestä.

”Se [yhteistyö] ei ole mitään erityisen tiivistä vaan enemmän satunnaista. Kyllä se on niin päin, että se viesti tulee oppilaitoksen puolelta. Joko niin, että sieltä ottaa joku opettaja yhteyttä tai sitten opiskelija itse suoraan. Yleensä työharjoitteluissa opiskelijat ottaa suoraan yhteyttä ja sitä tietysti arvostan paljon enemmän, kun että opettaja ottaa yhteyttä.” (yritys H)

Puhuttaessa yhteistyöhön lähtemisen syistä, lähes kaikki haastatellut pienet yritykset mainitsevat toiminnan hauskuuden ja kokevat myös itse saavansa energiaa omaan toimintaansa. Haastatelluista yrityksistä ainoastaan suuret (yritykset A ja B, kts. taulukko sivulla 59) eivät mainitse, että yhteistyöhön lähdetäisiin toiminnan hauskuuden takia, vaan kertovat

yhteistyön syiksi muun muassa rekryointitarpeet. Syynä tähän voidaan erityisesti nähdä se, että isoimmat haastatellut yritykset tekevät yhteistyötä ensisijaisesti yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa, kun taas pienemmät yritykset toimivat laajasti muun muassa lukioiden ja toisen asteen oppilaitosten kanssa.

”Mä olen saanut sieltä paljon ajatuksia ja toteuttajia, Mulla on aina viikon suu virneessä, kun mä tulen sieltä, koska mulla on niin pirun kivaa siellä.” (yritys J)

Isoilla yrityksillä (yritykset A ja B) yhteistyö on enemmän tavoitteellistettua ja toiminnalle on myös pyritty rakentamaan selkeitä malleja ja rakenteita. Vaikka toimintaa on etupäässä korkeakoulujen kanssa, on myös ammattiopistojen kanssa kehitetty hyvin yksityiskohtaisia ja juuri yrityksen toimintaan sopivia malleja.

”Täällä Tampereella se [yhteistyö] on ollut kyllä hyvin tiivistä ja meillä on ollut tosiaan tällainen yhteistyöverkosto. Pääasiassa se lähti liikkeelle taloushallinnon palvelukeskuksen luonnista, eli liiketalouden oppilaitokset ja ne opettajat oli sellainen kiinteä ryhmä, että me tavattiin siinä alkuvaiheessa 2006 varmaan kolme-neljä kertaa vuodessa säännöllisesti. Eli siellä oli kaikista oppilaitoksista edustajat ja meidän edustajat yhtä aikaa. Keskusteltiin todella näistä niin meidän näkymistä, kuin että mitä oppilaitokset toivovat meiltä ja viriteltiin näitä erilaisia yhteistyövaihtoehtoja.” (yritys A)

”...meillä on esimerkiksi [yhteistyötä] Tampereen aikuiskoulutuskeskuksen kanssa, niin se on kumialan ammattitutkinto. Niin se on ihan meille tehty, niin kun räätälöity ja rakennettu se koko tutkinto. Ja ne henkilöt on meillä niin kun töissä ja sitten he laajentavat omaa

osaamistaan. --- Siitä he sitten niinkun saa ammattitutkinnon, mutta he on sitten meidän omilla kirjoilla.” (yritys B)

Pihkalan (2011) mielestä yrityksen yksityiskohtaiseen ja kapea-alaiseen tarpeeseen kehitetty tutkintokoulutus voi rajoittaa henkilön työllistymistä tulevaisuudessa toisiin tehtäviin. Hänen mukaansa työelämä muuttuu kuitenkin koko ajan, joten liian kapea-alainen koulutus voi olla pitkällä tähtäimellä haitaksi yksilön urakehitykselle ja työelämävalmiuksille.

4.3 Hyödyt yritykselle

Kysyttäessä, miten yritykset kokevat hyötynensä osallistumisesta yrittäjyyskasvatukseen, vastaukset painottuvat oppimiseen, uusiin ideoihin, verkostohyötyihin ja rekrytointiin. Muutama haastatettava yritys myös koki, että yrittäjyyskasvatukseen osallistuminen ei hyödytä yritystä mitenkään. Hyötyjä ei käsitteenä ollut tutkimuksessa erikseen määritelty koskemaan esimerkiksi vain taloudellisia hyötyjä, vaan vastaaja sai itse analysoida millaisia hyötyjä yritys tai henkilö itse oli toiminnasta saavuttanut. Esille nousi niin taloudellisia, kuin ei-taloudellisiakin hyötynäkökulmia.

Merkittävää on huomata, että erityisesti isot yritykset (yritykset A ja B) kokivat hyötynensä yrittäjyyskasvatuksesta juuri rekrytoinneissa ja työvoiman saannissa.

”Suoraan me ollaan hyödytty erittäin hyviä rekrytointeja ja täytyy mainita täällä Tampereella tämä kansainvälisten opiskelijoiden hyödyntäminen. Tamkissahan [Tampereen ammattikorkeakoulu] on International business-linja ja meillä on sieltä, uskaltaisin sanoa että varmaan päälle 20 ulkomaalaista näiden neljän vuoden aikana lyhyemmäksi tai pidemmäksi aikaa saatu rekrytoitua meille. Joko ihan suoraan tai tällaisen harjoittelun tai opinnäytetyön kautta.” (yritys A)

Ristimäki (2004, 100-101) toteaa, että kiristyneet rekrytointimarkkinat ja halu olla vaikuttamassa työvoiman saantiin ovat osaltaan vaikuttaneet yritysten lähtemiseen yhteistyöhön oppilaitosten kanssa. Myös elinkeinoelämän keskusliiton (2011) mukaan yritys- oppilaitosyhteistyö palvelee yrityksiä juuri rekrytointien osalta.

Useat haastateltavat yritykset myös painottivat hyötyinä toiminnasta saatavaa hyvää mieltä ja hyvää oloa. Haastateltavat kokivat, että osallistuminen yrittäjyyskasvatukseen toimii hyvänä kovan työn tekemisen vastapainona ja vertasivat toimintaa jopa harrastukseen. Haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatukseen ja yhteistyöhön oppilaitosten kanssa ei voi lähteä vain hyötyjä tavoitellakseen, vaan toiminnassa on oltava mukana osittain vain tukemisen ja harrastusmaisen aktiivisuuden vuoksi. Myös yritykset, jotka kokivat että yhteistyö ei heitä hyödytä, sanoivat että toiminta kuitenkin palvelee heitä tarjoamalla uusia kokemuksia ja ajatusmalleja.

”Kyllä yritys ei hyödy millään tavalla. Kyllä se pääoma mitä tästä tulee, niin tulee suoraan mulle henkilökohtaisina kokemuksina. Mä oon niin erilaisella toimialalla, että ei se tuo siihen mitään. Se on itse asiassa kun kysyit aiemmin, että miksi [osallistut yrittäjyyskasvatukseen], niin se voi olla ihan vastapainoa mun omalle työlleni. Sen voi kokea vähän niin kun harrastukseksi myös, lähelle työhön liittyvää, mutta kuitenkin niin erilaista.” (yritys C)

Luukkaisen & Toivolan (1998, 46-48) mukaan koulujen ja yritysten välisen yhteistyön tulee olla molempia osapuolia hyödyttävää, jotta yhteistyö oli mielekästä. Heidän mukaansa yritykselle koulun ja nuorten kanssa tehtävä yhteistyö voi liittyä haluun hyödyttää ympäristöä ja yhteiskuntaa. Myös Pihkala (2011) toteaa, että yhteistyö onnistuu kunnolla vasta sitten, kun molemmat osapuolet näkevät toiminnassa hyötyjä. Ristimäen (2004, 100)

mukaan koulu monesti koetaan yritys-oppilaitosyhteistyössä enemmän saavaksi osapuoleksi.

Haastateltavien mielestä yksittäisiä hyötyjä tärkeämpää on osallistuminen koulun toimintaan ja yrittäjyydestä, tekemisestä ja yrittäjämäisestä asenteesta kertominen ja yrittäjämäisyyteen kasvattaminen. Monelle vastaajalle tuntui olevan tärkeämpää korostaa muiden osapuolien toiminnasta saamia hyötyjä kuin yrityksen itsensä saamat hyödyt. Etenkin pienemmät yritykset, jotka ovat yrittäjyyskasvatustoiminnassa mukana erilaisten hankkeiden kautta, totesivat, että ovat mukana toiminnan hauskuuden vuoksi ja henkilökohtaisia hyviä kokemuksia painotettiin suuresti.

”Tää on niin monialaista ja mä olen jotenkin ihan hurahtanut tähän Yes-kummitoimintaan ja yrittäjyyskasvatukseen ja mä nään tässä paljon mahdollisuuksia.” (yritys F)

”Uusia piristäviä näkökulmia ja sitten tietysti kun meillä on niin haasteellinen tää sesonkitoiminta niin ollaan saatu hyviä nuoria tyyppejä töihin. Kyllä tässä on kuitenkin iso näkemys siitä, että tavallaan jättää jotain tulevaisuuteen. Tämä on ehkä se mun palanen siihen, että haluaa olla jakamassa sitä mitä itse on oppinut. Mä olen sitä mieltä, että se ei ole multa pois, eikä kaikkien tarvitse käydä kaikkia samoja kuoppia läpi. Mä mielelläni kerron niitä asioita ja ajankohtaisia juttuja joihin olen törmännyt.” (yritys H)

Haastatteluissa myös nousi esiin yritysten saama verkostohyöty ja oppiminen. Yritykset kokivat, että toiminnan myötä heidän verkostonsa kasvaa ja kokemusten kautta yritys myös oppii ja saa toimintaansa uusia näkökulmia ja virikkeitä.

*”Oppimista, uusia ideoita, mutta myös paljon verkostoa.”
(yritys F)*

”Heidän puolelta taas ihan uusien juttujen antamista, vaikka esimerkiksi viraalivideo ja Dropbox, joista mä en ole koskaan kuullutkaan.” (yritys J)

Hyötyjen kohdalla on merkittävää huomata, että isoimmat yritykset määrittelevät hyödyt helpommin taloudellisista lähtökohdista ja toiminta hyötyjen osalta on heillä tarkemmin tavoitteellistettu. Pienet yritykset ovat yrittäjyyskasvatustoiminnassa mukana isolta osin 'harrastusmielessä', eikä toiminnasta saatavia hyötyjä ole erikseen määritelty. Tällä hetkellä pienet yritykset myös kokevat, että toiminnan tarkoitus on enemmänkin hyödyttää oppilasta ja oppilaitosta ja yritykset haluavatkin jakaa omia kokemuksiaan ja kertoa yrittäjyydestä, kuin tavoitella toiminnalta konkreettisia hyötyjä itselleen.

4.4 Yrittäjyyskasvatuksen haasteet

Haastateltavien yrityksiä yhteinen mielipide oli hyvin vahva siitä, että yrittäjyyskasvatukseen liittyvää toimintaa olisi syytä kehittää oppilaitoksissa lähemmäksi yritys-elämää ja kehittämisen täytyy lähteä opintojen kautta, muuttamalla opetussuunnitelmia ja rakenteita, joka mahdollistaisi yhteistyön yrityksiä kanssa ja käytännön tekemisen. Tällöin asenne yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa kohtaan nousisi. Teoriatietämys tukisi käytännön tekemistä, eikä toisinpäin, jolloin korostetaan liikaa teoriaa ja käytännön tekeminen jää toisarvoiseksi. Haastatteluun vastanneet yrittäjät kertovat, kuinka yrittäjyyteen liittyvä kirjallisuus tulee kyllä tekemisen kautta, eikä niiden yksityiskohtainen opettelu kouluaikana ole niin hyödyllistä, kuin esimerkiksi yleisten työelämässä tarvittavien taitojen kartuttaminen. Toiminnan kehittäminen pidemmälle nähdään hyvin haasteellisena asiana yrityksiä keskuudessa, kuten seuraavista otteista voi huomata.

"...sitä [opetusta] pitäisi lähteä muuttamaan jo ihan peruskoulusta asti pois siitä semmoisesta Euroopan jokien tankkaamisesta. Sinne ihan oikeesti elävän elämän ongelmanratkaisuihin ja tavallaan sinne puolelle viedä sitä enemmän." (yritys F)

"[yrittäjyyskasvatuksessa] liikaa ollaan niissä käytännön perusasioissa. Totta kai niitäkin pitää opiskella ja ne pitää osata hyvin, mutta ehkä se voisi enemmän olla asennekasvatuksen suuntaan vielä voimakkaammin ja sellaisen positiivisen energian tuominen sinne." (yritys E)

"Jossain vaiheessa yrittäjyyskasvatus on ollut ehkä vähän liikaa ikään kuin teknisesti sitä yrittäjyyttä, että mitä on yrityksen perustaminen ja yritysmuodot ja kaikki tällöinen. Meidän näkemys on ainakin se, että se lähtee siitä sen yksilön taitojen ja osaamisen kasvattamisesta. Se tekniikka tulee sitten luontevasti." (yritys J)

Suuri ristiriita nähtiin yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa eri oppilaitoksissa siinä, että yrittäjyyttä opettaa sellainen henkilö, jolla ei ole mitään käytännön kokemusta yrittäjyydestä. Opettajien ammattitaidottomuus opettaa yrittäjyyttä nähtiin vastauksissa erityisen suurena haasteena. Koettiin, että yrityksiä ja yrittäjiä tulisi olla entistä vahvemmin mukana toiminnassa opiskelijoiden kanssa, koska muuten kuva yrittäjyydestä jää hyvin helposti suppeaksi eikä ole kovinkaan realistinen. Samoin myös erilaiset työelämävalmiudet ja peruspelisäännöt, kuinka työpaikoilla käyttäytyään, eivät ole itsestään selviä opiskelijoille. Myös Rae (2006) toteaa, että kouluympäristössä tapahtuva yrittäjyyskasvatus pystyy tarjoamaan kulttuurillista ja henkilökohtaista tukea yrittäjyyteen ja yrittäjyydestä, mutta varsinainen yrittäjämäinen tapa opitaan pääasiassa liiketoimintaympäristössä käytännön ja sosiaalisen

kokemuksen kautta. Myös Henry (2005) toteaa, että ollakseen tehokasta, yrittäjyyskasvatuksen on oltava käytännön työtilanteisiin pohjautuvaa.

"Se on oikeastaan opettajasta kiinni pitkälti, vaikka se opetussuunnitelmissa kulkee mukana ja on kursseja niin viime viikolla juuri törmäsin siihen, että saatiin todellakin keskustella, kuinka näitä tunteja pidetään ja onko mahdollista viiden perjantain aikana hankkia liikelahja-asiakasta ja tehdä isoja projekteja vai ei. Realismi puuttuu sieltä valitettavan usein vielä." (yritys E)

"Mitä vähemmän ollaan opettajien vanhentuneiden teorian tietojen varassa, tai vaikka ne teorian tiedotkin ois uusia, niin heidän työelämästä vanhentuneiden kokemusten varassa, niin sitä parempi. Siksi toisekseen opettajavalinnassa mun mielestä on aika turha antaa sellaiselle opettajalle kasvatusvastuu yrittäjyydestä, joka ei koskaan ole sitä tehnyt tai jolla ei ole minkään näköisiä lihaksia kertoo mitä on firman pyörittäminen, muuta kun paperilla." (yritys J)

"Mä olen kertomassa siellä [yrittäjyyskasvatuksen kehittämishankkeen toiminnan suunnitteluryhmä] sitä yrittäjän näkökulmaa, ettei ne opettajat vaan keskenään mieti, että kuinka opetetaan yrittäjyyttä ja mitä asioita siinä pitää ottaa esille. Välillä pitää opettajia pudottaa maan pinnalle, että ei puhuta vaan sijoitusneuvonnasta, että mihin me tää kaikki raha laitetaan." (yritys C)

Haastateltavien yritysten vastauksista nousee selkeästi esiin se, että yrittäjät toivovat suurempaa ohjausta oppilaitoksilta yrittäjyyskasvatukseen, mutta eivät usko sen toteutuvan oppilaitoksessa itsestään, vaan siihen vaaditaan kokemuspohjaa yrittäjyydestä ja

käytännön tekemistä. Opettajia ei kuitenkaan kouluteta tähän aiheeseen, joten on mahdoton vaatia osaamista.

”Etsisi niitä projekteja ja muita, mutta se on ollut aikalailla niin kun opettajiltakin aikalailla kadoksissa. Ne ei uskalla lähteä siihenkään. Esim. kauppaoppilaitoksen puolella mä nään, että ehdottomasti tässä on yrittäjyyskasvatuksesta paljon hyötyä, niin sitä pelätään, jotenkin tätä liikemaailman ja tätä kohtaamista.” (yritys F)

”Kyllähän se on se, kun puhuttiin siitä rohkeudesta, että kun tulee se rohkeus tehdä ja rohkeus toimia niin samahan pätee siihen, että niiden opettajien tulee rohkaista niitä nuoria siihen äksöniin. Ne opettajat helposti ajattelee, että ne haluaisi pitää sen siellä luokan sisällä ja ajatella, että nyt me opetetaan ns. yrittäjyyskasvatusta, mutta ne tarvii kanssa rohkeuden potkaista, että ne uskaltaa kanssa lähtee viemään sitä juttua eteenpäin.” (yritys D)

Yhtenä haasteena nähdään termi 'yrittäjyyskasvatus' ja mitä kaikkea se pitää sisällään, koska termi sisältää sanan 'kasvatus.' Kasvatus-sanank takia on epäselvää, kuuluuko vastuu yrittäjyyskasvatuksesta silloin ainoastaan oppilaitoksille. Moni yritys siis koki termin harhaanjohtajavana. Kuten Partanen (2011) mainitsee, terminologia tulisi uudistaa enemmän tekemiseen pohjautuvaksi. Silloin voitaisiin unohtaa myös käsitteet 'sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys', vaan olisi ainoastaan kyse tekemisestä, johon koko yrittäjyyskasvatuksen tulisi pohjautua. Haastatteluun vastanneet yritykset käyttäisivät mieluummin esimerkiksi termiä 'asennekasvatus'. Yritykset eivät oleta, että yrittäjyyskasvatuksella pyritään saamaan kaikki innostumaan yrittäjyydestä, vaan että jokaiselle nousisi asenne tekemistä kohtaan.

”Aktiivisuus ja oma-aloitteellisuus, sitähan yrittäjät kaipaa työntekijöissäänkin. Kyllä aika monessa työpaikka hakemuksessakin työntekijältä odotetaan yrittäjämäisyyttä ja oma-aloitteellisuutta ja näitä ominaisuuksia. Kyllä ne yrittäjät odottaa nimenomaan niitä asioita, että voisi kyllä harkita sitä koko nimen muuttamista, että yrittäjyyskasvatus yhdistetään yrittäjiin aina, voiko se olla jotain oma-aloitteellisuuskasvatusta tai jotakin tämmöstä.” (yritys C)

”[Yrityksen yrittäjyysvalmennukset] on yrittäjyyskasvatusta tietyllä tavalla, me ei vaan tarkoituksella haluta käyttää sitä sanaa, kun se on niin ryvettynyt. Sen takia me puhutaan siitä tiimiyrittämisen synnyttämisestä yritetään pysyä kaukana siitä yrittäjyyskasvatus -sanasta, vaikka sitähan me tehdään. Mehän kasvatetaan yrittäjiä ja yrittäjyyttä niissä ihmisissä.” (yritys D)

Haastatteluissa ilmeni, että tavoitteita toiminnalle yritykset eivät ole juuri asettaneet. Tavoitteiden puuttuessa on myös mahdotonta mitata toiminnassa onnistumista tai miettiä kehittämissuunnitelmia itsearvioinnin avulla. Työkalujen tarve toiminnan mittaamiseen ja sitä kautta arviointiin on ilmiselvää. Yritykset näkivät tavoitteiden asettamisen tärkeyden ja uskoivat, että ne ovat kehittymisen edellytys, mutta niitä ei rakenteiden ja systemaattisuuden puuttuessa ole osattu itse asettaa. Onnistuminen määriteltiin lähinnä sillä, että oppilaitokset tilaavat yrityksen uudelleen pitämään esittelyä yrityksestä oppitunneille. Palautetta puolin ja toisin annetaan aika vähän ja keskustelua oppilaitosten kanssa toivottiinkin yrityksiä puolelta lisää. Tavoitteiden asettaminen koettiin siis haasteelliseksi ja vaikka useassakin kohdassa tulee esille, että yritykset ovat hyvin tietoisia yrittäjyyskasvatuksen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä, niin toimintaan kaivataan malleja ja valmiita hyödynnettäviä menetelmiä, jotka lisäisivät selkeyttä ja tekisivät yhteistyön rakentamisesta helpompaa.

”Yleensä ne tilaisuudet joissa mä käyn Yes-kummina puhumassa niin menee hyvin ja paras palaute tulee opiskelijoilta itseltään. Hirveen vähän ylipäänsä tulee palautetta ja se yhteistyö koulun kanssa loppuu aina siihen kun se tilaisuus on ohi. Ei sitä viedä mitenkään pidemmälle, ei ainakaan meidän kanssa ole viety.” (yritys I)

”Mä joudun jokaiselle keskiasteen opiskelijalle perustelemaan sen, miksi meillä joutuu tekemään tavoitteet kun tulee 3 kk harjoitteluun. Se keskustelu joudutaan käymään jokaisen kanssa, tällaiset asiat ei tule koulusta vielä. Mä en saa vastausta, kun mä kysyn työharjoitteluun pyrkivältä, että mikä sua motivoi ja mikä on sun tavoite, niin kellään ei ole muuta kun ne opintoviikot suoritetaan ja se on tää.” (yritys E)

*”Pitää olla tällainen valmis konsepti, johon on helppo tulla ja johon joku organisaatio houkuttelee mukaan, niin kun tämä Yes-keskus nyt on. Se pitää tehdä yrittäjälle mahdollisimman helpoksi. Siihen pitää olla valmis konsepti olemassa.”
(yritys C)*

Sama pätee myös tavoitteellisuuden puuttumisessa tai esille nostamisessa erilaisten yrittäjyyskasvatus -hankkeiden toiminnassa. Esimerkiksi Yes-kummeina toimineet yrittäjät toivoivat selkeyttä siihen, mitä kummitoiminnalla pyritään saavuttamaan ja toivoivat syvempää yhteistyötä Yes-keskuksen ja yrityksien välille yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä ja tavoitteiden asettamisessa.

”Mä en oikein edes tiedä mikä ton Yes-kummi toiminnan syvin tarkoitus on. Mihin sitä edes voi viedä. Ei mun mielestä vaan yksi yritysvierailu, ei se vaan riitä. En tiedä siksi miten sitä voisi kehittää.” (yritys I)

"Mun mielestä tää [yrittäjyyskasvatus käytännössä] on aika kesken, et ei oikein Yes-kummi keskuksetkaan tiedä mitä tämä on ja mihin tämä tulee menemään." (yritys F)

Yrittäjyyskasvatuksessa nähdään hyvin paljon haasteita ja toimintaa kuvataan keskeneräiseksi. Tästä voidaan päätellä, että eri tahojen, kuten hankkeiden merkittävyys toiminnan kehittämisessä on erityisen tärkeää. Yrityksillä on kiinnostusta olla mukana kehittämistyössä, mutta vetovastuu toiminnalle on löydyttävä muualta.

5 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA

5.1 Yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallinen vastuu

Haastatellut yritykset kokevat, että yrittäjyyskasvatuksella on huomattava merkitys tulevaisuuden menestyvän yhteiskunnan kehittämisessä. He myös toteavat, että yhteiskunta tarvitsee yrittäjyyttä, yrittäjämäisyyttä, tekemistä ja riskinottoa. Lähes kaikkien mielestä yhteiskunnan kehittäminen yrittäjyyskasvatuksen avulla lähtee yksilön asenteen kehittämisestä ja yrittäjyyden arvon nostamisesta.

*”...jollei sitä [yrittäjyyskasvatusta] nyt tehdä niin isommista määriin, niin ollaan aika hukassa tulevaisuudessa, koska sitä yrittäjyyshenkeä tarvitaan kokoajan enemmän ja enemmän.”
(yritys H)*

Matlain (2008) mukaan viimeisen kahden vuosikymmenen aikana yrittäjyyskasvatus on laajentunut huomattavasti monissa teollistuneissa maissa. Syynä tähän voidaan pitää valtioiden uskoa siihen, että yrittäjyydellä nähdään olevan positiivinen vaikutus yhteiskunnan sosio-ekonomiseen ja poliittiseen infrastruktuuriin.

Elinkeinoelämän keskusliiton (2011) mukaan yrityksen näkökulmasta oppilaitosyhteistyö on osa vastuullista yritystoimintaa. Juntusen (2005) mukaan Niskala & Tarna (2003) määrittelevät yhteiskuntavastuun vastuuksi yritystoiminnan vaikutuksista yhteiskuntaan ja sidosryhmiin.

Puhuttaessa yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallisesta vastuusta esiin nousee vahvasti myös yksilöiden syrjäytymisen ehkäiseminen. Yritykset myös järjestäen nostavat yksilön yrittäjyyskasvatuksen keskiöön ja korostavat yksilön vastuunkantoa oman tulevaisuutensa rakentamisesta. Yritykset eivät myöskään korosta itseään tai omia tekojaan

yrittäjyyskasvatuksen kentässä, vaan nostavat esiin yksilön omaa vastuuta omista teoistaan. Yritykset eivät siis suoranaisesti koe, että heidän osallistumisensa yrittäjyyskasvatukseen olisi välttämättä ollut yhteiskunnallisesti tärkeää, vaan kokevat, että yrittäjyyskasvatuksen tulisi kokonaisuutena palvella yksilöä ja yksilö on viime kädessä se, joka tuo yrittäjyyttä, tekoja ja verotuloja yhteiskuntaan.

”Oppilaitoksissa pitäisi olla niin, että nuori oppisi siellä elämään elämänsä ja kirjoittasi ns. pääosan siihen omaan elämäänsä, etkä ole missään sivuosassa, mitä kaikille opetetaan vaan sä opettelet itsellesi mitä sä tarvitset, että se kaikki lähtee siitä itsestä ja siitä että sä itse rakennat sen.” (yritys D)

”Musta tuntuu, että silloin sellaisia väliin putoojia olisi vähemmän, jos sieltä alhaalta asti tuettaisiin ja oltaisiin tiiviissä yhteistyössä. Helpottaisi niiden harjoituspaikkojen saantia ja just, että yrityksetkin saisi sitä mitä ne tarvitsee sinne työyhteisöönsä.” (yritys B)

”Onhan se [yrittäjyyskasvatus] niin kun kasvun ja kehityksen edellytys. Jos sitä ajattelee ihan oikeesti laajastikin, niin ennen kaikkea se on taitojen kasvattamista, että se voi lähteä liikkeelle todella pienestä, mutta on hauska miettiä, että kun on kahden pienen lapsen äiti, niin kun peilaa oppimista, tiimivalmentamista kasvatukseen, niin miten paljon siinä on yksityteen. Tämä kertoo siitä miten luonnollinen prosessi se yrittäjyyskasvatuskin on tietyssä mielessä. Nimenomaan kun tuetaan niiden taitojen kertymistä mitkä kasvattaa nuorta tai aikuista. Kasvattaa yrittäjyyteen tai yrittäjämäiseen asenteeseen ja tapaan toimia.” (yritys D)

Puhuttaessa yhteiskunnallisesta vastuusta vain harva haastateltava mainitsee suoraan niin sanottuja 'kovia arvoja', kuten rahan tai verotulot. Vaikka verotulot ja yhteiskunnan taloudellinen hyötyminen koetaan viimekädessä tärkeänä, nostavat yritykset enemmän esiin asioita, jotka liittyvät yrittäjyyden arvostukseen ja yrittäjämäisen asenteen korostamiseen. On siis tulkittavissa, että näiden ominaisuuksien lisääntymisen myötä myös taloudellinen hyvinvointi lisääntyy, jos yksilön asenteet tekemistä ja yrittämistä kohtaan muuttuvat aktiivisempaan suuntaan.

”Mikä merkitys sillä [yrittäjyyskasvatuksella] on, niin onhan jos ajattelee, että sä pärjää ja voit ottaa vastuun sun omasta elämästä ja työstä ja yrityksestäkin, niin sä tarviit ne taidot. Sen merkitys on kyllä niin kun suuri, ihan mikrotasolla ja myös ihan yhteiskunnallisesti. Miksi meidän pitäisi satsata siihen, niin tää kehitys ei kehity jos me ei saada sellaisia ihmisiä, jotka on valmiita ottamaan sen vastuun.” (yritys D)

”Syntyy uusia yrittäjiä ja tulee sit kautta uusia veronmaksajia.”(yritys I)

5.2 Tulevaisuuden työelämävalmiudet

Haastatteluissa tulee selkeästi ilmi, että yritykset toivovat opiskelijoilta ja vastavalmistuneilta enemmän työelämävalmiuksia. Yritysten mielestä erityisesti yleiset työelämää koskevat säännöt ovat nuorilta hukassa. Yritysten mielestä on turhauttavaa, että esimerkiksi työharjoittelijoiden kanssa pitää käydä läpi perussääntöjä siitä, miten työpaikalla käyttäydytään, mitä on asiakaspalvelu ja miten työaikoja tulee noudattaa. Yritysten mielestä siis monelta nuorelta aivan alkeelliset ja yleissivistykseen ja yleissivistävään koulutukseen kuuluvat asiat ovat hukassa.

”..jotenkin sitten on jopa ollut tämmöisiä työharjoittelu juttuja, joissa opettaja on ottanut yhteyttä ja on keskustellut, että tällä tytöllä on vähän kaikenlaista, eikä pidä niin vakavasti ottaa jos hän ei tee näin tai noin asioita. Että hänen pitäisi tulla ajoissa, mutta saattaa tulla myöhästymisiä. Tavallaan niin kuin on ennalta hyväksytty, että sä et käyttäydy työelämän pelisääntöjen mukaan. Mun mielestä se on väärin, vaikka tullaan vaan työharjoitteluun, niin siellähän juuri harjoitellaan niitä työelämän perussääntöjä. Vaikka sä saat joitain vapautuksia verrattuna siihen, että sä olisit siellä ihan virallisesti töissä niin tietyt asiat on ne jotka pitää. Totta kai, jos joskus siltä näyttää, että nyt on tehty hyvin hommia niin voit lähteä aiemmin pois, mutta silti niistä perusasioista pidetään kiinni. Siinä mielessä tämä tapakasvatus ja haastattelutilanteet ja muut niin niitten käyminen läpi on hirmu tärkeitä, koska ne vaikuttaa suurimmalta osalta siihen työhön pääsyyn.” (yritys E)

”Kyllä mä tuotannon puolella tiedän, että just nää nuoret, jotka on peruskoulusta tähän tulleet muovi ja kumialan koulutukseen, niin heidän kanssa käydään läpi ihan niin kun se, että sun on tultava tiettyyn aikaan töihin ja tämä on tehtävä ja tavallaan se, että sun on suoriuduttava näistä tehtävistä niin hyvin kun mahdollista.” (yritys B)

Yritykset siis toivovat, että nuorilla asenne ja yleinen suhtautuminen työelämäänsä olisi paremmin hallinnassa. Monet vastaajat kokivat, että työelämävalmiuksien kehittämisessä myös asennekasvatus on suuressa roolissa. Yrittäjyyskasvatukselta siis toivottiin, että se lisäisi yksilön kykyä kantaa vastuuta ja ajatella asioita myös laajemmin, oli hän sitten yrittäjänä itse tai toisen palveluksessa. Myös Leskinen (2000, 8) toteaa, että koululaitoksen tehtävänä on valmistaa opiskelijoita elämään, jossa työelämällä on tärkeä sija. Haastateltujen yritysten mielestä mikään ei ole

nykyään varmaa ja heidän mukaansa yrittävä ihminen sietää myös paremmin epävarmuutta ja pystyy toimimaan myös vaativien muutosten keskellä. Myös Henry (2005) toteaa, että tulevaisuudessa on tärkeää, että yksilöllä on yrittäjämäiset valmiudet kohdata epävarmuudet muuttuvassa yhteiskunnassa.

”Enemmän vois varmasti tuoda sellaista, kun tää maailman meno on mennyt tämmöiseen kauhean nopeasti taloustilanteet menee ylöspäin ja alaspäin ja tulee nopeita liikkeitä, ihmisilläkin pitäisi olla valmiudet tehdä niitä nopeita liikkeitä. Silloin se yrittäjystietoisuus, esim. jos lomautetaan jostakin tai irtisanotaan työpaikasta niin, se vaihtoehto heti tarttua omaan työhön olisi jotenkin suuremmat valmiudet kun tällä hetkellä. Ei se haittaa ole kellekään, näitä ominaisuuksia tarvitaan työelämässäkin.” (yritys C)

Haastatteluissa myös tuli esiin, että tulevaisuudessa työelämän valmiudet tulevat yritysten mielestä korostumaan entisestään. Yrityksille on tärkeää, että ihmiset saadaan nopeasti perehdytettyä yrityksen toimintoihin, eikä kaikkia perusasioita tarvitse enää työpaikalla käydä läpi. Tästä syystä yritysten mielestä on tärkeää, että tulevaisuudessa yrityksiä ja oppilaitoksia saadaan lähennettyä toistensa kanssa ja olemassa olevaa kuilua pienennettyä. Läheisemmällä yhteistyöllä yritykset toivovat voivansa vaikuttaa tulevien henkilöiden kompetensseihin ja parantaa yksilön valmiuksia siirtyä työelämään.

No meille on tänne Tampereelle on palkattu todella paljon tämmöisiä suht tuoreita eri oppilaitos tasolta ja mä olen todella hämmästynyt siitä, että tämmöinen itseohjautuvuus alaitaitojen ymmärtäminen niin se on aika hakusessa. Enemmän on, tai yllättävän paljon on, vielä tätä mulle kaikki heti tänne ja nyt –menteliteettia. Se on kuitenkin yhteistyötä ja molemmat joustaa ja pitää yrittää parhaansa, niin toki tätä

tarvitaan niin myös työnantaja puolella, mutta kyllä mun mielestä selkeesti enemmän myös tämä voisi näkyä oppilaitosten puolella. Se itseohjautuvuus on yksi tämmöinen tärkeä asia, mutta sitä ei niin voi opettaa, että se on sisäsyntyinen asia, mutta myös näitä yleisiä taitoja mitä tarvitaan. (yritys A)

”Sekin tietysti helpottaa [ammattitaitoisen työvoiman saannissa], että siellä [oppilaitoksessa] on meidän entinen työntekijä opettamassa. Voidaan sieltä ihan oikeesti saada hyötyä. Ja opiskelijoille saadaan semmoinen perusvalmius, että he pystyy meillä toimimaan.” (yritys B)

Yritysten mielestä tällä hetkellä korostetaan liikaa tutkintoa ja puhutaan liikaa koulutuspaikkojen määrästä. Heidän mielestään olisi tärkeää, että tulevaisuudessa päästäisiin enemmän pois arvosana- ja tutkintokeskeisestä ajattelusta ja keskityttäisiin juuri työelämän realiteettien ja valmiuksien parantamiseen. Yritysten mukaan tässä myös koulun ja yritysten yhteistyö korostuu ja toimintaa tulisi viedä enemmän tekemällä oppimisen suuntaan. Yritysten mielestä koulutuksessa pitäisi mennä enemmän suoraan työllistymistä kohti, joka on heidän mielestään kuitenkin koulutuksen lopullinen tavoite.

”Oman kokemuksen suuntaan [tulisi viedä opiskelua]. Niin että sitä korostettaisiin, että teoriaopintojen ohella se oma tekeminen ja oma kokeminen on mun mielestä tärkeitä. Se on kuitenkin musta se tapa oppia syvällisesti niitä asioita.” (yritys E)

Yritysten mielestä myös johtamistaidon koulutusta oppilaitoksissa tulisi lisätä. Kuitenkin yritysten mielestä pelkkä teoreettinen johtamisen opiskelu ei ole riittävästi vaan työelämän ja johtamisen realiteetteja tulee korostaa jo kesätyön ja harjoittelujen kautta. Vastaajien mielestä on tärkeää

ymmärtää toimintaa monelta osa-alueelta, jotta pystyy toimimaan itsenäisesti ja laaja-alaisesti ja näkemään ja hahmottamaan yrityksen eri prosessit.

”Kun puhutaan esim. korkeakouluopiskelijoista, mutta kuitenkin se, että tuolta tasolta valmistuu, niin sä monta kertaa tulet niin kun päällikkötason tehtäviin tai alkuun voi olla asiantuntija tehtävissä. Mutta se on hirveen tärkeää, että he on jossain vaiheessa ollut siellä tuotannossa töissä, jos on esim. tehdas ympäristö, se että heillä on tuotannon tuntemus, koska sä pystyt paljon paremmin hoitamaan sen työsi jos sä tiedät mikä sillä puolella on.” (yritys B)

”Esimiestyön haasteisiin ja ongelmiin ei tartuta missään koulussa. Sitten ihan senkin takia, niin ihmiset sitten itsekin ymmärtää, että ei musta ole esimieheksi, ei ole mun juttu.” (yritys B)

”Esimiestaitoja pitäisi olla enemmän.” (yritys C)

Haastatelluista yrityksistä erityisesti suuret (yritykset A ja B) kokivat, että tulevaisuudessa on tärkeää saattaa työelämävalmiudet sille tasolle, että henkilön perehdyttämiseen työpaikalla ei mene liikaa aikaa. Syinä tähän he näkivät yrityksen resurssit ja taloudelliset arvot; yritykselle tulos on tärkeää ja kaikki ylimääräinen tekeminen ja perehdyttäminen on muusta pois. Yritys siis menestyy taloudellisesti paremmin, jos he saavat valmista, itsenäistä ja osaavaa työvoimaa. Myös Pihkala (2011) toteaa, että yrityksiä kiinnostaa taloudellinen tulos ja osaava henkilökunta, jonka yhteiskunta on kouluttanut heidän tarpeisiinsa, jotta yritykset selviävät mahdollisimman pienellä henkilöstökoulutuksella. Tästä syystä johtuen Pihkala myös kokee, että tulevaisuudessa yrityksillä tulisikin olla suurempi yhteiskuntavastuu omassa toiminnassaan.

Kaikki haastatellut kuitenkin korostavat, että yrittäjyyskasvatuksessa tulisi korostaa asennetta, aloitekykyä, itsenäisyyttä ja rohkeutta tekemiseen. Heidän mukaansa nämä ovat taitoja, joita yksilö tarvitsee, toimii hän sitten yrittäjänä tai toisen palveluksessa.

5.3 Koulujen ja yritysten yhteistyön kehittäminen

Haastateltavien keskuudessa nousi selkeänä esiin koulujen ja yritysten välisen yhteistyön kehittämisen tarpeellisuus. Yhteistyön toivotaan muuttuvan tulevaisuudessa vuorovaikutteisemmaksi, jolloin molemmat osapuolet voisivat entistä enemmän hyötyä yhteistyöstä monessakin muodossa. Opiskelijat voivat tuoda täysin uusia ideoita yritysten käytäntöihin, kun taas opiskelijat saavat yhteistyöstä realistista näkemystä ja myös konkreettista kokemusta työelämästä opiskeltavalta alalta.

”Mä uskon, että aika moni yrittäjä on ihan aidosti kiinnostunut siitä, että pystytään tekeen oppilaiden ja oppilaitosten kanssa yhteistyötä. Siten, että kumpikin osapuoli hyötyy siitä.”

(yritys J)

”Jos mietitään Yes-kummi toimintaa, niin sitä ois hyvä yrittäjän kans miettiä mihin suuntaan sitä voisi viedä. Eihän yrittäjillä välttämättä ole mitään hajua koulumaailmasta, mutta kuunnella jos sieltä heräisikin sitten jotain. Enemmän sellaista yhteistoimintaa ja pois niistä pelkistä vierailuista.” (yritys I)

Haastateltavista yrityksistä suurin osa koki kiinnostavaksi vaihtoehdon pitkäkestoisemmasta ja sitä kautta syvemmästä yhteistyöstä, samassa yhteydessä mainittiin prosessimainen yhteistyö, joka on verrannollinen oikeaan asiakassuhteeseen, jota tulee hoitaa jatkuvasti, jotta se pysyy aktiivisena. Prosessimaisella yhteistyöllä nähtiin hyötynä se, että opiskelijoiden työelämäänsä valmistavat taidot karttuisivat aivan eri tavalla, jos he harjoittavat niitä jatkuvasti ja pitkäkestoisesti samalla kokien

todellista vastuuta asiakassuhteesta yritykseen. Haastateltavien keskuudessa nousi esiin myös halu tarkentaa erilaisten näyttötutkintojen ja asiakastöiden hyödyllisyyttä. Niiden tulisi mitata opiskelijan taitoja hoitaa asiakassuhdetta itsenäisesti ja ottaa asiakkaan tarpeet huomioon, tämän myös uskotaan haastavan opiskelijaa kokeilemaan rajojaan osaamiskentässä. Todellisen asiakkaan rooli nähtiin objektiivisena arvioijana, jonka palaute edesauttaa opiskelijan kehittymistä.

”Ne yksittäiset projektit ei vaan kannu mihinkään. Siitä ei synny sitä, jos ei sitä saada prosessimaiseksi. Eihän ne taidotkaan kasva hetkessä, sun pitää käyttää niitä pitkäjänteisesti, että ne oikeasti juurtuu.” (yritys D)

”Jos on asiakastyö, niin se on vieras asiakas, jolle tehdään. Ettei verhoilla äidin nojatuolia, vaan jonkun muun ja saadaan sitä kautta kriittinen mielipide ja omat tavoitteetkin on korkeammalla.” (yritys E)

”Se voisi olla parhaimmillaan entistä syvempää yhteistyötä yritysten ja oppilaitosten välillä ja mä melkein luulen, tietysti sen yrityksen tulee olla yrittäjävetoinen yritys.” (yritys J)

Yhteistyö yritysten ja koulujen välillä on tähän mennessä ollut lähinnä opettajien henkilökohtaisia kontakteja yrityselämään tai alalla toimiviin yrityksiin. Tulevaisuudessa koettiin oleelliseksi verkostojen kasvattaminen laaja-alaisemmin ja jokaisen tahon, niin oppilaitosten, yritysten, kun opiskelijoiden aktiivisuus sen kehittämisessä.

Omien henkilökohtaisten asiakassuhteiden rakentamiseen tulisi haastateltavien yritysten mielestä panostaa suuresti jo kouluaikana. Kun opiskelijalla on valmistumisvaiheessa omaa verkostoa, niin työllistymismahdollisuudet kasvavat ja omat mielenkiinnon kohteet ovat

varmemmin selvillä. On ehditty jo käytännön kautta kokeilla ja etsiä omia kiinnostuksen kohteita ja sitä kautta tutustua mahdollisiin työnantajayrityksiin jo opintojen ohessa.

”Se perinteinen mallihan on se, että ne opettajat tai koulun hallinto toimii yrityksiin kanssa yhteistyössä, mutta sen pitäisi lähteä alhaalta päin sen verkoston pitäisi olla nuorten hallussa.”
(yritys D)

”Oppilaitoksilla olisi hyvä olla oma suhdeverkosto, jokaiselle pitäisi jo koulu aikana tulla omaa verkostoa.”
(yritys I)

Suurin osa vastaajista, erityisesti yrittäjät, näkivät yhteistyön kehittämisessä opettajien verkostoitumisen suurena haasteena tulevaisuudessa. Valitettavan vähän edes kaupallisen alan opettajien koettiin olevan alueellaan aktiivisia verkostoitujia. Pidettiin selvänä, että sitä kautta heidän ammattitaito yrityselämän tilanteista pysyisi ajan tasalla ja heidän olisi mahdollista lisätä synergiaa oppilaitoksen ja alueen yrityksiin välille. Opettajat, jotka toimivat samalla yrittäjinä tai heillä on yrittäjätausta, nähtiin aivan korvaamattomina yhteistyön kehittäjinä tulevaisuudessa.

”Mutta kyllä tärkeää olisi myös, se että ne opettajat ois omassa ympäristössään aktiivisia. Opettajilla on kamalan huono, vaikka ne on kaupallisella alalla niin verkosto muualla kun sitten opetuslalla.” (yritys F)

”Ehkä siinä on myös oppimaan oppimisen taidot, huomaa kouluissa että ei niillä nuorilla ole kykyä ottaa vastaan tällaista jos ei niillä opettajillakaan ole.” (yritys D)

Konkreettisten toimintamallien, joita oppilaitos tarjoaa, toivottiin kehitettävän suuresti tulevaisuudessa. Esimerkiksi työssäoppimisjaksoja ja yrittäjäyyskurssien tarjoamia projekteja tulisi tarkastella kriittisesti ja vaatia enemmän tavoitteellisuutta, ettei harjoitteluja suoritettaisi hätäisesti johonkin yritykseen, johon opiskelija ei suoranaisesti koskaan koe haluavansa työllistyä tai ei näe saavansa sieltä suoria hyötyjä oman ammattitaidon kehittämiseen.

Haastateltavat, jotka tunsivat Tiimiakatemia tai Proakatemia toimintamallit opiskelijalähtöisestä ja käytännönläheisestä opiskelusta näkivät tulevaisuuden mahdollisuutena levittää näitä käytänteitä muihinkin oppilaitoksiin ja eri aloille. Tällöin opiskelu perustuisi yrityselämässä toimimiseen ja omien verkostojen rakentamiseen jo opiskelujen aikana.

”Mä toivoisin enemmän käytännön tekemistä, eli enemmän tämmöisiä vapaasti valittavia kursseja joilla ois ihan konkreettisia yrityksiä vetämässä. Sit mitä mietittiin, niin työssäoppimiseen pitäisi luoda tavoitteet. Se ei vaan ole joku tietty aika mikä siellä ollaan vaan tehtäisiin tavoitteellisemmaksi se. Meillä käydä joka ikinen työvaihe jokaisen harjoittelijan kanssa läpi, että me otetaan vaan näitä pidemmän ajan harjoittelijoita, eikä mitään parin viikon. Työssäoppiminen voisi olla sellainen missä pääsis ihan realistisesti käsiksi paremmin.” (yritys E)

”Tiimiakatemia on musta loistava esimerkki siinä, et kun sinne kouluun pääset opiskelemaan niin siellä perustetaan ensimmäisenä vuonna yritys tai ostetaan se vanhemmilta opiskelijoilta ja koko koulu aika kehittyi siihen yrityksen kannattavaan pyörittämiseen, että siihen mä oon tutustunu muutama vuosi sitten ja pidän sitä tosi loistavana mallina. Eli siellä tehdään paljon oppimista kantapään kautta ja on paljon

epäonnistunutta, mutta mä oletan että siitä opitaan kaikista eniten kuitenkin.” (yritys E)

Haasteena yrityksiä ja oppilaitosten välisen vuorovaikutuksen ja erilaisten yhteistyömallien kehitykselle koettiin ajanpuute ja asenne, niin yrittäjien kuin opiskelijoidenkin puolelta. Tiivistä ja rikastavaa yhteistyötä ei kuitenkaan voida rakentaa, jos ei siihen löydy halua molemmilta osapuolilta.

”Mutta totta kai se vaatii myös yrityksen edustajilta mahdollisuutta pistää sitten sitä aikaa aidosti näiden suhteiden rakentamiseen ja siihen työhön. Toki niin kun työnantajan näkökulmasta se on jo semmoinen haaste, että löytyykö aikaa ja semmoista resurssia, että on siihen halua ja tahtoa. Ei sitäkään yhteistyötä kukaan vastentahtoisesti kukaan pysty eteenpäin viemään. Sen pitää olla vuorovaikutteista.” (yritys J)

Yhteistyön kehittäminen tulevaisuudessa nähdään täten tarpeellisena eri osapuolten osalta. Suurin este kehitykselle näyttää olevan tietämättömyys ja sitä kautta on tärkeää, että yhteistyömuotoja kehitettäisiin vuorovaikutteisesti oppilaitosten ja yrityksiä kesken. Valmiiden hyväksi todettujen mallien jalkauttaminen eri ympäristöihin on myös yksi ratkaiseva tekijä kehityksen etenemisessä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksella haluttiin selvittää, miten yritykset näkevät yrittäjyyskasvatuksen tällä hetkellä ja mitä he toivovat siltä tulevaisuudessa ja kuinka sitä tulisi kehittää. Tutkimus oli rajattu siten, että kaikilla haastateltavilla yrityksillä oli jo kosketuspinta yrittäjyyskasvatukseen. Tämä osoittautui hyväksi rajaukseksi tarkasteltaessa empiriaa, koska oli tärkeää, että vaikka kaikki yritykset eivät tunteneet yrittäjyyskasvatusta terminä oli heillä oma mielipiteensä aiheesta kerrottavana omien kokemuksiensa kautta. Todellisena haasteena koetaankin yrittäjyyskasvatuksen terminologia. Määritelmä siitä, mikä on yrittäjyyskasvatusta ja mikä toiminta ei kuulu termin alle, on hyvin häilyvä ja epäselvä. Myös Ristimäen (2004, 23), Partasen (2011) ja Pihkalan (2011) mukaan yrittäjyyteen liittyvät käsitteet vaativat uudelleenmäärittelyä. Heidän mukaansa nykyinen terminologia on epäselvä. Tärkeää onkin terminologian uudistaminen niin, että asioista viestiminen eri osapuolten välillä helpottuisi.

Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen teemahaastattelu toimi hyvin. Tutkimuksen alusta asti oli selvää, että empiria on kerättävä niin, että haastateltavilla yrityksillä on mahdollisuus kertoa omin sanoin näkemyksiään yrittäjyyskasvatuksen nykytilasta ja sen kehittämistä. Teemahaastatteluja tukivat ohjailevat kysymykset oleellisimpien teemojen alta.

6.1 Tutkimustulokset

Kun tutkimusaineistoa tarkastelee kokonaisuutena, ilmenee siitä yhteneväisyyksiä hyvinkin mielenkiintoisella tavalla. Loppujen lopuksi asia on yksinkertaistettavissa siihen, että yritykset ja oppilaitokset haluavat yhteistyöltä samoja asioita ja ilmassa on myös paljon visioita siitä, mitä vuorovaikutus yritys-elämän ja koulumaailman välillä voisi parhaimmillaan

olla. Yllättävää oli, kuinka suurta vastuuta yritykset kantavat yhteistyön kehittämisestä ja että he ovat valmiita panostamaan yrittäjyyskasvatukseen, kun vain keinot ja työkalut ovat selvillä. Taloudellisen hyödyn määrä ei korostunut vastanneiden yrityksiä kertomissa hyödyissä yrittäjyyskasvatuksessa. Toiminnan taustalla on siis paljon muita ohjaavia tekijöitä kuin taloudelliset hyödyt. Kuitenkin oleellisena pidettiin sitä, että mikään yhteistyö ei ole pitkäkestoista, jos molemmat osapuolet eivät siitä jollakin tavalla hyödy.

Ristimäki (2004, 101) toteaa, että aiemmin oppilaitokset kouluttivat ja työelämä otti vastaan ja nykyään näiden osapuolten välillä olisi enemmän vuorovaikutusta. Tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että käytännössä syvän ja jatkuvan vuorovaikutussuhteen rakentamisessa on paljon parantamisen varaa ja toimivia yhteistyömuotoja on tällä hetkellä vähän. Tärkeää olisikin saada jakoon parhaat käytänteet ja toimintamallit. Kehitys koetaan yrityksiä puolelta katsottuna kovin hitaana ja oppilaitoksissa pelätään muutoksia. Liike-elämässä yritykset etsivät kovaa vauhtia uusia ideoita ja ratkaisumalleja pysyäkseen hengissä ja ajan hermolla. Koulumaailmassa kehitys on paljon hitaampaa, vaikka yrittäjyyskasvatukseen liittyvät teemat ovat elintärkeitä kouluille, jotta ne säilyttävät kilpailukykyä myös tulevaisuudessa. Tutkimuksen tuloksissa painottuu, kuinka oppilaitoksilla on suuri rooli yrittäjyyskasvatuksen ja yritys-oppilaitos yhteistyön eteenpäinviennissä. Ei voida olettaa, että yritykset ovat vastuussa yrittäjyyskasvatuksesta oppilaitoksissa, koska yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla osa koulutusta, oli ala mikä tahansa.

Yhteistyömuotojen tulee olla yrityksille helposti lähestyttäviä ja oltava saatavilla. Siksi erilaisten ympäristöjen luominen on tärkeää, koska ne poistavat raja-aitoja ja auttavat luomaan uusia yhteistyömahdollisuuksia ja lisäävät verkostoitumista oppilaitosten ja yrityksiä välillä. Myös viestinnän tehostaminen hyvistä ja toimivista käytänteistä on tärkeää. Myös Partanen (2011) pitää erittäin tärkeänä olemassa olevien rakenteiden murskaamista ja raja-aitojen poistamista. Hän myös toteaa, että koulujen pitäisi

toimintamalleiltaan ja rakenteiltaan lähentyä yritysten kanssa. Myös tutkimuksen tulokset osoittavat saman asian. Jotta koulutus valmistaisi työllistymiseen ja työelämässä tarvittavien taitojen ja valmiuksien omaksumiseen, on osapuolten lähentyminen välttämätöntä. Myös Henry (2005) toteaa, että ollakseen tehokasta yrittäjyyskasvatuksen on oltava käytännön työtilanteisiin pohjautuvaa.

Erilaiset yrittäjyyskasvatushankkeet tukevat viestinnän kehittymistä, joka vie eteenpäin toimintamallien jalkauttamista alueellisesti. Kuitenkin viestintää tulisi tehostaa myös oppilaitosten ja elinkeinoelämän välillä, jotta hyvät käytänteet siirtyisivät selvemmin myös yrittäjille. Erilaiset koulutukset ja seminaarit, joita yrittäjyyskasvatusta kehittävät hankkeet järjestävät, ovat viestinnällisesti merkittäviä.

Yritykset pitivät ehdottomasti tärkeänä sitä, että he voivat omalta osaltaan vaikuttaa siihen, millaisia tulevia työntekijöitä heillä on saatavilla työmarkkinoilla. Rekrytointimielessä yrittäjyyskasvatusta pidettiin oleellisena ja edistävänä tekijänä niin opiskelijan kun yrityksenkin kannalta. Tätä tukee se, että yritykset näkevät työelämävalmiudet ja niiden parantamisen oppilaitoksissa tällä hetkellä suurena kehittämisen kohteena. Koulujen kilpailukykyä yrityksen mielestä tulevaisuudessa lisää se, että niistä valmistuvat opiskelijat työllistyvät valmistumisen jälkeen. Jos koulutus ei valmista tiettyyn ammattiin, kuten lukioissa, niin opiskelijalla olisi kuitenkin tietyt valmiudet hakeutua työelämään, esimerkiksi kesätyöpaikkoihin. Tällöin yritysmaailma olisi lähellä kansalaisten elämää jo varhaisesta vaiheesta asti, eivätkä koulu ja työelämä olisi niin irrallaan toisistaan. Haastatteluista nousi vahvasti kannanotto siihen, että koulutuksen tulisi tähdätä työllistymiseen, eikä pelkästään tutkinnon suorittamiseen.

Aineistosta ilmeni, että opiskelijoilla ei valitettavan usein ole selvillä niin sanotut työelämän peruspelisäännöt, vaan yrittäjä joutuu ohjaamaan ja avustamaan esimerkiksi harjoittelujaksoilla turhankin paljon opiskelijoita

asioista, joiden kuuluisi olla itsestään selviä työelämään siirryttäessä. Lisäksi esiin nousi, että yrityssuhteiden tulisi olla vahvemmin opiskelijoilla itsellään, kuin oppilaitoksilla. Tämä lisäisi sitä, että nuori tutustuisi juuri sellaisiin yrityksiin opiskeltavalta alaltaan, mistä hän on kiinnostunut henkilökohtaisesti ja kasvattaisi samalla omaa verkostoaan työelämään jo kouluaikana. Tutkimustuloksissa yritykset näkivät erittäin luontevana jatkumona, että opiskelija, joka luo omaa verkostoa mielenkiintoisiin yrityksiin jo opintojen aikana, työllistyy huomattavasti varmemmin kuin nuori, jolla ei ole juurikaan työelämään omia kontakteja valmistumisvaiheessa. Tämä on varmasti yksi keskeisimmistä yrittäjyyskasvatuksen hyödyistä opiskelijalle itselleen, kuin myös markkinointimielessä oppilaitoksille. Näin myös yritys hyötty rekrytointimielessä opiskelijoista. Myös Leskisen (2000, 50-51) mukaan yrittäjyyskasvatuksella pyritään siihen, että työelämään siirryttäessä opiskelija on valmis arvioimaan omaa toimintaansa ja ottamaan vastuuta.

Taidot, joissa opiskelija oppii asiakassuhteiden hallintaa ja verkosto-osaamista ja tätä kautta oma-aloitteellisuutta, ovat varmasti taitoja, joista hyödytään, vaikka ei toimisikaan yrittäjänä tai liike-elämässä, vaan millä tahansa alalla. Tällaisten taitojen koettiin kehittyvän parhaiten juuri konkreettisen tekemisen kautta. Tämä tukee myös sitä, kuinka koulussa opittu teoretieto sisäistyy paremmin, kun sen tarpeellisuuden ja merkittävyyden voi todentaa peilaamalla sitä suoraan käytäntöön.

Tuloksista nousi esiin, että yrittäjyyskasvatuksen arviointiin ei ole toistaiseksi luotu toimivia työkaluja. Yrittäjyyskasvatusta mitattaessa on oleellista luoda toiminnalle aluksi tavoitteet ja tämän jälkeen tuloksien kautta arvioida onnistumista. Haastateltavien oli vaikeaa arvioida onnistumistaan, koska toiminnalle ei ole luotu tavoitteita. Tämän vuoksi arviointiin on erityisen tärkeää luoda työkaluja, jotka ovat eri osapuolien hyödynnettävissä.

Ei voida tarkasti sanoa, miten yrittäjyyskasvatuksen luonne tulevaisuudessa muuttuu ja kehittyy. Tällä hetkellä yrittäjyys ja yritteliäisyys ovat kuitenkin vahvasti arvostettuja ja yrittäjyyskasvatusta ja yritys-oppilaitosyhteistyötä korostetaan niin oppilaitosten kuin elinkeinoelämänkin puolella. On selvää, että yhteiskunnan kehittäminen ja eteenpäin vieminen vaatii yrittäjyyttä. Näin ollen uskotaan että yrittäjyyskasvatuksen merkitys tulevaisuudessa lisääntyy ja myös vuorovaikutus oppilaitosten ja yritysten välillä kasvaa kehittyä.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Aihealueena yrittäjyyskasvatus on laaja ja on selvää, että sen lisätutkimuksiin on suuri tarve. Tässä tutkimuksessa jouduttiin rajaamaan aihetta niin, että jätettiin kokonaan tarkastelematta yrityksen motivaation ja tavoitteiden merkitys yrittäjyyskasvatuksessa. Tämä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Mikä vaikuttaa yrityksen motivaatioon koskien yrittäjyyskasvatusta? Millaisia tavoitteita yrittäjyyskasvatukseen olisi aiheellista luoda ja kuinka ne vaikuttaisivat eri toimijoihin, kuten opiskelijaan tai yritykseen? Tämänkaltaisen tutkimus edellyttää monitieteellistä lähestymistapaa, jossa voidaan yhdistää esimerkiksi liiketaloustieteen ja käyttäytymistieteen teorioita.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena nostetaan esiin verkosto-osaaminen oppilaitosten tai opiskelijan näkökulmasta. Esimerkiksi verkostojen rakentaminen yritys-elämään ja siitä koituvat hyödyt. Tätä aihetta tämä tutkimus sivusi, mutta siihen ei ollut mahdollisuutta keskittyä aiheen rajauksen vuoksi tarpeeksi syvällisesti. Tästä olisi mielenkiintoista saada kokonaiskuva, esimerkiksi kuinka verkostoajattelu näkyy oppilaitoksissa ja kuinka se vaikuttaa opiskelijaan.

LÄHDELUETTELO

Ahola, T. & Tuominen, K. 2004. Kohti sisäistä yrittäjyyttä. Itsearviointin työkirja 37 hyvää kysymystä ja esimerkkiparia. Turku: Benchmarking.

Bridge, S., O'Neill, K. & Cromie, S. 2003. Understanding enterprise, entrepreneurship and small business. 2. p. Houndmills: Palgrave macmillan.

Drucker, P. F. 1985. Innovation and Entrepreneurship. New York, NY: Harper & Row.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2011. Elinkeinoelämän keskusliitto EK. [verkkodokumentti]. [Viitattu 4.3.2011]. Saatavilla <http://www.ek.fi/www/fi/mikaek/index.php>

Elinkeinoelämän keskusliitto 2011. Yritys-oppilaitos yhteistyö. [verkkodokumentti]. [Viitattu 4.3.2011]. Saatavilla http://www.ek.fi/www/fi/koulutus/yritys_oppilaitos_yhteistyö/yritys_oppilaitos_yhteistyö.php

Elinkeinoelämän keskusliitto 2010. Vastuullinen yritystoiminta. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.3.2011]. Saatavilla http://www.ek.fi/www/fi/vastuullinen_yritystoiminta/index.php

Elinkeinoelämän keskusliitto 2008. Mitä tarkoittavat vastuullisen yritystoiminnan elementit? [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.3.2011]. Saatavilla http://www.ek.fi/www/fi/vastuullinen_yritystoiminta/vastuullisen_toiminnan_elementit.php

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gibb, A. 2002. In pursuit of a new "enterprise" and "entrepreneurship" paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*. Volume 4, Number 3, pp. 233-269.

Gibb, A. 1996. Entrepreneurship and Small Business Management: Can We Afford to Neglect Them in the Twenty-first Century Business School? *British Journal of Management*, Volume 7, pp. 309-321.

Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät. Juva: Werner Söderström.

Henry, C. 2005. Entrepreneurship education and training: Can entrepreneurship be taught? Part I. *Education + Training* Volume, 47 No. 2, 2005 pp. 98-111.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huusko, M. 2009. Itsearviointi suomalaisissa yliopistoissa: arvoja, kehittämistä ja imagon rakentamista. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Ikonen, R. 2006. Yrittäjyyskasvatus, kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Jyväskylä: Minerva kustannus.

Ikonen, R. & Karttunen, E. (toim.) 2007. Kytkeä yrittäjyyskasvatukseen, näkökulmia taloudellisen yrittäjyyden edistämiseen. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Jones, C. 2011. Exploring the Role of Entrepreneurial Marketing in Entrepreneurship Education. *Journal of Small Business and Entrepreneurship* 24.1: pp. 125–138.

Juntunen, P. 2005. Yritysten yhteiskuntavastuu – sosiaalisen vastuun käytännöt ja vaikuttimet. Joensuun yliopisto. Taloustieteenlaitos. Pro Gradu.

Keskuskauppakamari. 2009. Alueiden kilpailukyky 2009: Yritysten näkökulma. Helsinki: Keskuskauppakamari.

Kirzner, I. 1973. *Competition and Entrepreneurship*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. *Yrittäjyyskasvatus*. Tampere: Konetuumat.

Kontio, A. 2000. PK-yrityksen itsearviointi, käytännönläheinen työvälinen toiminnan kehittämiseen. Helsinki: Laatukeskus.

Koskinen, I. & Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Tampere: Vastapaino.

Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. 2007. *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. Tampere: Tampereen Yliopiston Kauppakorkeakoulu.

Kyrö, P., Ripatti, A. 2006. *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Tampere: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Leinonen, N., Partanen, T., Palviainen, P. 2002. Tiimiakatemia Tositarina tekemällä oppivasta yhteisöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Leskinen, P. 2000. Yrittäjyyttä etsimässä. Helsinki: Edita.

Luukkainen, O. & Toivola, T (toim.). 1998. Yrittäjyyskasvatus – mitä se voi olla? Esimerkkejä yrittäjyyskasvatuksen toteutuksesta eri kouluasteilla. Kokkola: Jyväskylän yliopisto Chydenius instituutti.

Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänasenne kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: ps-kustannus.

Matlay, H. 2008. The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial outcomes. *Journal of Small Business and Enterprise Development* Volume, 15 No. 2, 2008 pp. 382-396.

Michael, S.C., Pearce, J.A. 2009. The need for innovation as a rationale for government involvement in entrepreneurship. *Entrepreneurship & Regional Development*. Volume, 21 No. 3, May 2009 pp. 285–302.

Mikä on YES? 2011. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.3.2011]. Saatavilla http://www.yes-keskus.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=55

Neck, H. & Greene, P. 2011. Entrepreneurship education: Known worlds and new frontiers. *Journal of Small Business Management* 2011 49(1), pp. 55–70.

Nikkanen, P. & Lyytinen, H. 1996. Oppiva koulu ja itsearviointi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos.

Opetushallitus, etälukio 2010. Sisäisen yrittäjyyden hyödyt. [verkkodokumentti]. [Viitattu 17.3.2011]. Saatavilla <http://www2.edu.fi/yrittajyyssvayla/?page=251>

Opetushallitus – hankkeet. 2011. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.3.2011]. Saatavilla http://www.oph.fi/rahoitus/esr-rahoitus/kehittamishjelmat/yrittajyykskasvatuksella_ja_osaamisella_muutosvoimaa/hankkeet#polku

Opetusministeriö. 2009. Yrittäjyykskasvatuksen suuntaviivat. Valtioneuvosto: Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.

Partanen, J. 2011. Opetusneuvos ja Jyväskylän Ammattikorkeakoulun Tiimiakatemia päänvalmentaja. Haastattelu 28.2.2011.

Pihkala, J. 2011. Opetusneuvos. Haastattelu 9.3.2011.

Proakatemia 2011. Projektityö on proakatemiaalaisten herkkua. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.4.2011]. Saatavilla <http://www.proakatemia.fi/yrityksille/>

Rae, D. 2006. Entrepreneurial Learning: A Conceptual Framework for Technology-based Enterprise. Technology Analysis & Strategic Management Volume 18, No. 1, 39–56.

Rae, D. 2007. Connecting enterprise and graduate employability Challenges to the higher education culture and curriculum? Emerald Group Publishing Volume 49 No. 8/9, 2007 pp. 605-619.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyykskasvatus. Hamina: Kotkan Kirjapaino

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Räisänen, A. 1995. Itsearviointin käsite ja luonne. Teoksessa Itsearviointin teoriaa ja käytäntöä. Toim. B. Kilpinen, K. Salmio, L. Vainio & A. Vanne. Helsinki: Opetushallitus, 15-22.

Schumpeter, J. A. 1934. The Theory of Economic Development. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Seikkula-Leino, J. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. 2009. Valtioneuvosto: Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.

Seikkula-Leino, J. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. 2007. Valtioneuvosto: Opetusministeriön julkaisuja 2007:28.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra). 2002. Suomi vuonna 2015, Suomen tulevaisuuden menestystekijät ja haasteet. Suomi 2015-kurssin 4. loppuraportti. Saatavilla <http://www.sitra.fi/fi/Julkaisut/Julkaisuhaku/julkaisuhaku.htm>

Suomen standardisoimisliitto SFS ry. 2006. Yritysten yhteiskuntavastuu – Ohjeita. 1. p. Helsinki.

Suomen Yrittäjät. 2011. Suomen Yrittäjien tavoiteohjelma - Suomen suunta 2015. [verkkodokumentti]. [Viitattu 24.3.2011]. Saatavilla <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/tavoiteohjelmat/yrittajyys-kantaa-suomea-2011-2015/>

Taloudellinen tiedotustoimisto 2010. Koulutus- ja uravalinnat. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.2.2011]. Saatavilla <http://www.tat.fi/Yritykset/Koulu-yritysyhteistyoe/Koulutus-ja-uravalinnat>

Taloudellinen tiedotustoimisto 2009. Yrittäjyyteen voidaan kasvattaa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.2.2010]. Saatavilla <http://www.tat.fi/Yritykset/Hyvaet-kaeytaennoet/Yrittaejyyteen-voidaan-kasvattaa>

Taloudellinen tiedotustoimisto 2011. Yrittäjyyteen voidaan kasvattaa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2.3.2011]. Saatavilla <http://www.opetin.fi/luekokemuksia.html>

Tiikkala, A. 2011. Projektisuunnittelija, Yvi-hanke. Haastattelu 19.5.2011.

Tiimiakatemia 2011. Tiimiakatemia. [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.3.2011]. Saatavilla <http://www.tiimiakatemia.fi/>

Tiimiakatemia 2011. Miten meillä opitaan? [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.3.2011]. Saatavilla <http://www.tiimiakatemia.fi/info/opiskelu/>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Yhteiskunta- ja yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 18.2.2011]. Saatavilla <http://www.tem.fi/index.phtml?s=3232>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011. Yritykset. [verkkodokumentti]. [Viitattu 24.3.2011]. Saatavilla <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2067>

Utriainen, V. 2010. Yrittäjyyskasvatus – käytännön oppeja elämään! [verkkodokumentti]. [Viitattu 3.3.2011]. Saatavilla <http://www.nuoriyrittajyys.fi/content/view/240/138/lang,finnish/>

Utriainen, V. 2003. Yrittäjyyskasvatusta käytännössä. Esimerkkejä ja kokemuksia yrittäjyys ja kunnat hankkeesta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Van Gelderen, M. 2010. Autonomy as a guiding aim of Entrepreneurship education. Education + Training. Volume 52, No. 8/9, 2010 pp. 710-721.

Williams, E. 1981. Innovation, entrepreneurship and brain functioning. Frontiers of entrepreneurship research. Wellesley, MA: Babson College.

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo. Tavoitteista tuloksiin. [verkkodokumentti].
[Viitattu 14.3.2011]. Saatavilla
<http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7&alasivu=14>

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo. Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo-hanke.
[verkkodokumentti]. [Viitattu 14.3.2011]. Saatavilla
<http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7>

Yvistä energiaa yrittäjyyskasvatukseen. 2010. Mitä YVI on?
[verkkodokumentti]. [Viitattu 18.2.2011]. Saatavilla <http://www.yvi.fi/yvi>

Yvistä energiaa yrittäjyyskasvatukseen. 2010. Yritys- ja työelämä.
[verkkodokumentti]. [Viitattu 14.3.2011]. Saatavilla
<http://www.yvi.fi/tyoelama>

LIITE 1. Kysymyslomake

Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen yrityksen näkökulmasta

Haastattelurunko 7.3.2011

Mika Lehtoranta

Leena Varis

Perustiedot

1. Vastaajan yritys,
yrityksen koko,
yritysmuoto,
titteli,
koulutus,

OSIO 1:

Yrittäjyyskasvatuksen nykytila yrityksen näkökulmasta

2. Mitä yrittäjyyskasvatus merkitsee sinulle ja mitä se on käytännössä?
3. Mikä on ollut yrityksenne syy lähteä mukaan yrittäjyyskasvatukseen?
4. Millaista on yrityksenne ja oppilaitoksen välinen yhteistyö?
5. Miten koette yrityksenne hyötynneen yrittäjyyskasvatuksesta?
6. Miten arvioisitte onnistumistanne yrittäjyyskasvatuksessa?
  - a. Onko toiminnalla tavoitteet?
7. Millaisia arvoja liittyy mielestänne yrittäjyyteen? Tulevatko ne esiin yrittäjyyskasvatuksessa?
8. Millaisia haasteita olette kohdanneet yrittäjyyskasvatuksessa? Mitä niille pitäisi tehdä?
9. Mitkä ovat yrittäjyyskasvatuksen tärkeimmät tehtävät?

OSIO 2:***Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen***

1. Millaista yrittäjyyskasvatus voisi olla käytännössä?
2. Millaisia työelämässä tarvittavia taitoja koululaitoksen tulisi opettaa?
  - a. Vastaako koulutus työelämän tarpeisiin?
3. Kuinka toivoisitte yhteistyötä oppilaitosten kanssa kehitettävän liittyen yrittäjyyskasvatukseen?
4. Millaisia tavoitteita teillä on tulevaisuudessa yrittäjyyskasvatukseen?
5. Kuinka olette kehittäneet yrittäjyyskasvatustoimintaa/-menetelmiä?
6. Millaisia hyötyjä toivotte saavuttavanne yrittäjyyskasvatuksesta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?
  - 1) Yritykselle itselleen. 2) Oppilaitokselle. 3) Oppilaalle.
7. Miten yrittäjyyskasvatus palvelee yritys- ja elinkeinoelämää?
8. Mihin suuntaan yrittäjyyskasvatusta pitäisi mielestänne viedä tulevaisuudessa?
9. Vapaa sana!